

Fiskální výhled

České republiky

listopad 2022

Fiskální výhled České republiky
listopad 2022

Ministerstvo financí ČR
odbor Hospodářská politika
Letenská 15, 118 10 Praha 1

Tel.: 257 041 111

E-mail: Fiscal.Outlook@mfcz.cz

ISSN 1804-7998 (on-line)

Vychází 1× ročně, zdarma

Elektronický archiv:
<http://www.mfcz.cz/FiskalniVyhled>

Fiskální výhled

České republiky

listopad 2022

Obsah

Úvod a shrnutí	1
1 Makroekonomický rámec fiskální predikce	2
2 Hospodaření sektoru vládních institucí	6
2.1 Saldo, strukturální saldo a výdajové rámce	7
2.2 Příjmy sektoru vládních institucí	9
2.3 Výdaje sektoru vládních institucí	13
2.4 Dluh sektoru vládních institucí	17
2.5 Analýza citlivosti	19
3 Mezinárodní srovnání	21
3.1 Saldo a dluh veřejných financí v zemích EU	21
3.2 Financování dluhu veřejných financí v zemích EU	22
4 Dlouhodobá udržitelnost důchodového systému	25
4.1 Vývoj parametrických změn důchodového systému	25
4.2 Projekce důchodového systému	25
5 Míra participace a nastavení sociálních systémů	29
5.1 Ekonomická aktivita – obecné trendy	29
5.2 Faktory ovlivňující participaci a zaměstnanost žen s dětmi	31
5.3 Raná péče o dítě	33
5.4 Rozvoj předškolního vzdělávání	36
5.5 Flexibilita v nastavení pracovního úvazku	38
5.6 Senioři	39
5.7 Alternativní scénáře předpokladů o míře ekonomické aktivity	42
5.8 Závěr	45
Přehled literatury a použitých zdrojů	46
A Tabulková příloha	54
B Slovníček pojmů	59
C Seznamy tematických kapitol a boxů předchozích Fiskálních výhledů ČR	60

Seznam boxů

Box 1: Roční aktualizace demografické projekce Eurostatu	27
Box 2: Analýza faktorů ovlivňujících postavení žen s dětmi na trhu práce	32

Fiskální výhled ČR je zpracováván v odboru Hospodářská politika MF ČR, od roku 2016 vychází jedenkrát ročně, zpravidla v listopadu. Zahrnuje predikci na běžný a následující rok (tj. do roku 2023), u některých ukazatelů pak i výhled na další 2 roky (tj. do roku 2025). Publikace je dostupná na internetových stránkách MF ČR na adrese:

<http://www.mfcr.cz/FiskalniVyhled>

Rádi přivítáme relevantní připomínky nebo náměty, které poslouží ke zkvalitnění publikace a přiblíží ji potřebám uživatelů. Případné připomínky prosím zasílejte na adresu:

Fiscal.Outlook@mfcr.cz

Seznam tabulek

Tabulka 1.1: Porovnání scénářů Fiskálního výhledu a Konvergenčního programu	5
Tabulka 2.1: Nastavení fiskální politiky.....	6
Tabulka 2.1.1: Hospodaření sektoru vládních institucí.....	7
Tabulka 2.2.1: Výhled příjmů sektoru vládních institucí.....	10
Tabulka 2.2.2: Příjmová diskreční opatření	11
Tabulka 2.3.1: Výhled výdajů sektoru vládních institucí.....	15
Tabulka 2.3.2: Výdajová diskreční opatření.....	15
Tabulka 2.4.1: Hrubý konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí	17
Tabulka 2.5.1: Základní a modelové scénáře makroekonomických simulací	20
Tabulka 4.2.1: Základní makroekonomické a demografické předpoklady projekcí.....	27
Tabulka 4.2.2: Projekce penzijních výdajů.....	27
Tabulka 5.2.1: Odhady parametrů regresního modelu	32
Tabulka A.1: Příjmy sektoru vládních institucí.....	54
Tabulka A.2: Daňové příjmy sektoru vládních institucí.....	55
Tabulka A.3: Výdaje sektoru vládních institucí	56
Tabulka A.4: Saldo sektoru vládních institucí podle subsektorů	56
Tabulka A.5: Dluh sektoru vládních institucí podle finančních instrumentů	57
Tabulka A.6: Saldo a dluh sektoru vládních institucí zemí EU	57
Tabulka A.7: Transakce sektoru vládních institucí zemí EU za rok 2021	58

Seznam grafů

Graf 1.1: Reálný HDP	4
Graf 1.2: Nominální HDP v důchodové struktuře	4
Graf 1.3: Nominální spotřeba domácností	4
Graf 1.4: Nominální investice	4
Graf 1.5: Míra nezaměstnanosti	4
Graf 1.6: Odpracované hodiny.....	4
Graf 1.7: Spotřebitelské ceny	4
Graf 1.8: Produkční mezera	4
Graf 2.1.1: Saldo sektoru vládních institucí	8
Graf 2.1.2: Celkové a strukturální saldo, cyklická složka	8
Graf 2.1.3: Jednorázová a přechodná opatření	8
Graf 2.1.4: Strukturální saldo a střednědobý cíl	8
Graf 2.1.5: Fiskální úsilí a fiskální impuls	8
Graf 2.1.6: Celkový fiskální impuls.....	8
Graf 2.1.7: Příjmový fiskální impuls	8
Graf 2.1.8: Výdajový fiskální impuls.....	8
Graf 2.2.1: Struktura daňových příjmů	12
Graf 2.2.2: Vývoj daňových příjmů	12
Graf 2.2.3: Zdanění spotřeby	12
Graf 2.2.4: Zdanění práce	12
Graf 2.2.5: Zdanění kapitálu	12
Graf 2.2.6: Diskreční daňová opatření.....	12
Graf 2.2.7: Ostatní příjmy	12
Graf 2.2.8: Daňové a sociální příjmy dle subsektorů	12
Graf 2.3.1: Struktura celkových výdajů.....	16

Graf 2.3.2: Vývoj výdajů.....	16
Graf 2.3.3: Náhrady zaměstnancům	16
Graf 2.3.4: Peněžitě sociální dávky	16
Graf 2.3.5: Diskreční výdajová opatření.....	16
Graf 2.3.6: Investice vládních institucí.....	16
Graf 2.3.7: Úrokové výdaje	16
Graf 2.3.8: Výdaje na konečnou spotřebu	16
Graf 2.4.1: Dluh sektoru vládních institucí	18
Graf 2.4.2: Změna dluhové kvóty.....	18
Graf 2.4.3: Vládní dluh podle typu instrumentu.....	18
Graf 2.4.4: Hrubý a čistý dluh sektoru vládních institucí	18
Graf 2.4.5: Potřeba financování státního dluhu	18
Graf 2.4.6: Výnosy státních dluhopisů dle splatnosti	18
Graf 2.4.7: Struktura státních dluhopisů dle držitele.....	18
Graf 2.4.8: Struktura státních dluhopisů dle typu	18
Graf 3.1: Saldo ve vybraných zemích EU.....	24
Graf 3.2: Strukturální saldo ve vybraných zemích EU	24
Graf 3.3: Změna příjmů v letech 2020–2021	24
Graf 3.4: Změna výdajů v letech 2020–2021	24
Graf 3.5: Dluh ve vybraných zemích EU	24
Graf 3.6: Změna zadlužení v letech 2021–2022.....	24
Graf 3.7: Výnosy dluhopisů ČR a zemí EU	24
Graf 3.8: Půjčky z nástroje SURE.....	24
Graf 4.2.1: Projekce celkové populace	27
Graf 4.2.2: Projekce populace 15–74.....	27
Graf 4.2.3: Míra závislosti a podíl populace 85+/65+	28
Graf 4.2.4: Alternativní scénáře produktivity	28
Graf 4.2.5: Alternativní scénář mzdové konvergence.....	28
Graf 4.2.6: Saldo v alternativním scénáři konvergence	28
Graf 4.2.7: Alternativní scénáře doby dožití	28
Graf 4.2.8: Alternativní scénáře míry porodnosti	28
Graf 4.2.9: Alternativní scénáře věkové hranice.....	28
Graf 4.2.10: Alternativní scénáře valorizace.....	28
Graf 5.1.1: Míra participace v ČR a EU	31
Graf 5.1.2: Míra participace mladých dospělých v ČR a EU	31
Graf 5.1.3: Míra participace žen v ČR a EU	31
Graf 5.1.4: Částečné úvazky v EU.....	31
Graf 5.2.1: Zaměstnanost mužů a žen v průběhu života	33
Graf 5.2.2: Zaměstnanost žen v EU.....	33
Graf 5.3.1: Veřejné výdaje na rodinnou politiku v EU	35
Graf 5.3.2: Délka placené mateřské dovolené v zemích EU	35
Graf 5.3.3: Délka placené rodičovské dovolené v zemích EU.....	35
Graf 5.3.4: Zaměstnanost žen s 1 dítětem a maximální délka placené dovolené	35
Graf 5.3.5: Zaměstnanost žen v EU dle nejvyššího dosaženého vzdělání.....	36
Graf 5.3.6: Doba čerpání rodičovského příspěvku v ČR dle výše mzdy	36
Graf 5.3.7: Měsíční výše rodičovského příspěvku v ČR dle doby jeho čerpání	36
Graf 5.4.1: Veřejné výdaje na předškolní vzdělávání.....	38
Graf 5.4.2: Míra účasti dětí v předškolním vzdělávání a zaměstnanost žen s dětmi	38

Graf 5.4.3: Čisté náklady rodin s dětmi na předškolní vzdělávání v EU	38
Graf 5.4.4: Míra účasti dětí v předškolním vzdělávání dle výše příjmu domácnosti	38
Graf 5.5.1: Flexibilita práce v zaměstnanosti žen s dětmi	39
Graf 5.6.1: Statutární a skutečný věk odchodu do důchodu	41
Graf 5.6.2: Skutečný věk odchodu do důchodu a míra participace	41
Graf 5.6.3: Genderové rozdíly v zaměstnanosti, výdělcích a penzích.....	41
Graf 5.7.1: Míry participace žen v ČR ve vybraných věkových kohortách	44
Graf 5.7.2: Změna v mírách participace žen vlivem kratší rodičovské dovolené.....	44
Graf 5.7.3: Míry participace žen v ČR a Rakousku v roce 2019.....	44
Graf 5.7.4: Rozdíly v mírách participace žen mezi Rakouskem a ČR v roce 2019	44
Graf 5.7.5: Míry participace žen v ČR a Rakousku v roce 2070.....	44
Graf 5.7.6: Rozdíly v mírách participace žen mezi Rakouskem a ČR v roce 2070	44
Graf 5.7.7: Scénář dalšího nárůstu věkové hranice – ročníky narození	45
Graf 5.7.8: Scénář dalšího nárůstu věkové hranice – kalendářní roky.....	45
Graf 5.7.9: Výdaje a saldo důchodového systému v jednotlivých scénářích	45

Seznam použitých zkratk

b. c.	běžné ceny
CZK	kódové označení české koruny
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ECB	Evropská centrální banka
EK	Evropská komise
ESA 2010	Evropský systém národních a regionálních účtů z roku 2010
EU, EU27	Evropská unie (svým pokrytím zahrnuje všech 27 zemí)
EUR	kódové označení eura
HDP	hrubý domácí produkt
MF ČR	Ministerstvo financí ČR
MMF	Mezinárodní měnový fond
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
PEPP	Nouzový pandemický program nákupu aktiv
PSPF	Program nákupu aktiv veřejného sektoru
p. a.	per annum (za rok)
p. b.	procentní bod
s. c.	stálé ceny

Seznam kódů použitých zemí

AT – Rakousko, BE – Belgie, BG – Bulharsko, CY – Kypr, CZ – Česká republika, DE – Německo, DK – Dánsko, EE – Estonsko, ES – Španělsko, FI – Finsko, FR – Francie, GR – Řecko, HR – Chorvatsko, HU – Maďarsko, IE – Irsko, IT – Itálie, LT – Litva, LU – Lucembursko, LV – Lotyšsko, MT – Malta, NL – Nizozemsko, PL – Polsko, PT – Portugalsko, RO – Rumunsko, SE – Švédsko, SI – Slovinsko, SK – Slovensko, UK – Spojené království

Značky použité v tabulkách

Pomlčka (–) na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval nebo zápis není z logických důvodů možný.

Uzávěrka datových zdrojů

Makroekonomické datové zdroje v této publikaci jsou vztaženy k 1. listopadu 2022, fiskální data k 1. listopadu 2022, mezinárodní srovnání k 21. říjnu 2022 a výnosy státních dluhopisů ke 12. říjnu 2022.

Poznámka

Součtové údaje publikované v tabulkách mohou být v některých případech zatíženy nepřesností na posledním desetinném místě vzhledem k zaokrouhlování.

Úvod a shrnutí

Veřejné finance čelí v poslední době bezprecedentním tlakům, které přesahují situaci běžných hospodářských krizí. Protiepidemická, stabilizační a redistributivní opatření, která dominovala diskrečním zásahům během epidemie, byla postupně nahrazována nástroji, které mají pomoci překonat období volatility a násobných cen klíčových komodit. Růstové vyhlídky světové ekonomiky s nedořešenými důsledky pandemie narušila Ruská federace, která koncem února vtrhla na území Ukrajiny a rozpoutala válečný konflikt. Energetická závislost na Rusku především v Evropě, vyvolané sankce s cílem tlumit agresi a nestabilita na trzích s fosilními palivy vedly k masivnímu růstu cen energií, který výrazně dopadá na domácnosti i podniky.

Rostoucí ceny energií se promítají do celé ekonomiky formou dražších výrobních vstupů a přispívají k celkovému růstu cenové hladiny. Meziroční míra inflace spotřebitelských cen vzrostla v České republice na hodnotu blížící se 18 %. Razantní nárůst životních nákladů a pokles reálné spotřeby domácností budou tlumit ekonomickou aktivitu ve 2. polovině 2022 a zřejmě i na počátku roku příštího. Situace vyžaduje mimořádná a dočasná opatření. Na druhou stranu vysoké ceny vytvářejí mimořádné, neočekávané zisky v některých odvětvích ekonomiky. Právě u nich vzniká příležitost zapojení dodatečných zdrojů k financování dočasných dotačních a transferových programů vlády.

Původní návrh státního rozpočtu na rok 2022 se schodkem 376,6 mld. Kč byl po volbách v říjnu loňského roku přepracován. Saldo bylo po zohlednění vyšších očekávaných příjmů a zahrnutí úprav na výdajové straně zlepšeno o téměř 100 mld. Kč. Další vývoj událostí v souvislosti s migrační vlnou a důsledky vysoké inflace vedl, ať už vlivem kompenzací nebo nárůstem sociálních výdajů, ke zvýšení schváleného deficitu v roce 2022 na 375 mld. Kč. Na rok 2023 pak byl vládou schválen deficit státního rozpočtu ve výši 295 mld. Kč.

Výsledek hospodaření veřejných financí České republiky je primárně určen hospodařením státního rozpočtu. Očekáváme proto, že schodek veřejných financí bude převyšovat 4 % HDP jak v letošním, tak i v příštím roce. V dalších letech by se saldo mohlo zlepšit nad úroveň -3 % HDP. Stále výrazné deficity se budou odrážet i ve výši zadlužení. Během let 2022 a 2023 by mohlo vzrůst o další cca 4 procentní body a na konci výhledu očekáváme, že se přiblíží hranici 47 % HDP. Z pohledu nastavení by fiskální politika v horizontu predikce a výhledu měla působit v zásadě neutrálně.

Hodnota strukturálního deficitu kolem 3 % HDP je v souladu s fiskálním pravidlem daným zákonem o pravidlech rozpočtové odpovědnosti. Výdajové rámce byly odvozeny dle trajektorie klesajícího strukturálního deficitu, přičemž pro rok 2025 se aplikovala hodnota 3,7 % HDP. Z toho vyplývá, že fiskální pravidlo by mělo být plněno ve všech letech. Na druhou stranu strukturální nerovnováha v rozsahu 3 procentních bodů je dlouhodobě neudržitelná. Je tak zřejmé, že jakmile to situace dovolí, veřejné finance v České republice budou muset projít fiskální konsolidací. K té však bude prostor až po odeznění aktuální krize a vyřešení jejích důsledků.

Z pohledu výdajů v sociálních systémech stále není dořešena otázka jejich dlouhodobé finanční udržitelnosti. Tu negativně ovlivnilo i zhoršení současné situace veřejných financí a nárůst zadlužení v posledních letech. O to naléhavější se nyní jeví provedení strukturálních reforem v oblasti trhu práce, důchodového systému, zdravotnictví nebo dlouhodobé péče. Vláda ve svém programovém

prohlášení deklarovala záměr přípravy komplexní důchodové reformy, která by měla být představena v příštím roce.

Tematická kapitola Fiskálního výhledu se věnuje právě institucionálnímu nastavení vybraných sociálních systémů v České republice a možnosti zvýšení dlouhodobé finanční odolnosti důchodového systému. Kapitola vychází z identifikace věkových kohort, u kterých je potenciál zvýšení míry ekonomické aktivity a zaměstnanosti. Na základě provedené analýzy se proto zaměřuje primárně na dvě skupiny, a to ženy v produktivním věku na počátku kariéry a na seniory. Pro ženy v produktivním věku bere po institucionální stránce modelový vzor v Rakousku a počítá s úpravou délky placené mateřské a rodičovské dovolené v souladu s naším kulturně blízkým jižním sousedem. U seniorů pak vycházíme z posunu důchodového věku přesně dle doby dožití, jak to již dnes umožňuje česká legislativa, byť k němu zatím nebylo přistoupeno.

Uvedená zjištění odpovídají doporučením, která jsou České republice soustavně udělována ze strany mezinárodních a nadnárodních institucí. Mají totiž potenciál nejenom zvýšit růst české ekonomiky, ale současně napomoci s řešením finanční stránky dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí. Například sladěním režimu mateřské a rodičovské dovolené se zmíněným Rakouskem a posunem důchodového věku v souladu s dobou dožití by se mohl v úhrnu snížit budoucí deficit důchodového systému o 1,6 % HDP. Vyjádřeno v dnešních cenách by přitom šlo o 107 mld. Kč.

Přestože ani tato částka by nevyřešila celý očekávaný rozsah nerovnováhy důchodového systému, výrazně by jej snížila a posunula by Českou republiku v hodnocení rizik udržitelnosti veřejných financí z vysokého do středního rizika. V případě úspěšné konsolidace ve středním období a provedení dalších reforem ve zdravotnictví a systému dlouhodobé péče by se Česká republika mohla vrátit do kategorie nízkého rizika, zlepšit tak své postavení na finančních trzích a připravit se na další výzvy, které ji v budoucnu čekají.

1 Makroekonomický rámec fiskální predikce

Makroekonomický rámec fiskální predikce pracuje se scénářem, v němž se výrazné omezení dodávek plynu z Ruska do Evropské unie podaří pokrýt dovozem zemního plynu (včetně zkapalněného) od jiných dodavatelů, úsporami na straně poptávky a v této topné sezóně i využitím plynu v zásobnících. Dále se předpokládá, že díky vakcinaci obyvatel i vysokému počtu osob, které již covid-19 prodělaly, nebude nutné přijímat makroekonomicky významná protiepidemická omezení. Na druhé straně by ještě v příštím roce měly přetrvávat problémy ve výrobních i dodavatelských řetězcích, jejich intenzita by však měla postupně klesat.

Zatímco v 1. polovině letošního roku ekonomika navzdory nepříznivým okolnostem rostla, ve 2. pololetí a na začátku příštího roku by měla projít recesí. Přesto se **hrubý domácí produkt** za celý rok 2022 patrně zvýší o 2,4 %. Hospodářská aktivita by měla být tažena investicemi do fixního kapitálu a zesílenou akumulací zásob. Výdaje domácností na konečnou spotřebu bude tlumit razantní nárůst životních nákladů, zejména cen energií, a zpřísnění měnové politiky. Saldo zahraničního obchodu by mělo na dynamiku HDP působit neutrálně.

V roce 2023 by ekonomika při kladném příspěvku čistého vývozu a negativním dopadu domácí poptávky mohla klesnout o 0,2 %. V dalších letech by se hospodářský růst mohl pohybovat poblíž 3 %, přičemž by měl být tažen jak domácí, tak zahraniční poptávkou.

Výdaje domácností na konečnou spotřebu by v letošním roce měly být negativně ovlivněny propadem reálného disponibilního důchodu a zpřísněním měnové politiky. Nárůst životních nákladů dopadne především na nízkopříjmové domácnosti, u středně a zejména vysokopříjmových domácností by efekt rostoucí cenové hladiny mohl být tlumen úsporami, včetně čerpání mimořádných úspor naakumulovaných během epidemie. Pozitivně by se v celoroční dynamice měl projevit pokles zdanění práce a vládní opatření omezující dopady růstu cen energií. Obavy z dalšího zdražování mohly domácnosti na začátku roku motivovat k dřívější realizaci některých výdajů, nicméně ve 2. pololetí by se měl naplno projevit propad spotřebitelské důvěry. S ohledem na uvedené silně negativní faktory by reálná spotřeba domácností mohla v letošním roce vzrůst jen o 0,2 %. Vzhledem k přetrvávajícímu poklesu reálného disponibilního důchodu vlivem zvýšených inflačních tlaků a napjaté finanční situací domácností by v roce 2023 mělo dojít ke snížení spotřeby domácností. Útraty domácností by však měly v příštím roce podpořit výdaje uprchlíků z Ukrajiny. Ve výsledku by tak spotřeba domácností v roce 2023 mohla poklesnout o 0,8 %. V dalších letech by se její růst mohl pohybovat okolo 3,5 %.

Tvorba hrubého fixního kapitálu by se v roce 2022 měla díky hospodářskému růstu v zahraničí a využitým výrobními kapacitami výrazně oživit. Mírně pozitivní vliv by na investiční aktivitu měly mít výdaje sektoru vládních institucí, podpořené realizací projektů spolufinancovaných fondy EU. Významně stimulační efekt mají měnové podmínky, které byly v předchozím roce silně uvolněné, a vzhledem k délce transmisního mechanismu spadá pozitivní dopad do roku 2022. Soukromé investice však

v 2. polovině roku mohou tížit hospodářské problémy v zemích eurozóny, nárůsty nákladů, cen kapitálových statků a podstatné zvýšení nejistoty v souvislosti s dodávkami plynu a růstem cen energií. Předpokládané zmírnění těchto obtíží by spolu s nákupy vojenské techniky a využitím dobíhajících fondů EU z předchozí finanční perspektivy mělo v příštím roce tlumit dopady citelného zpomalení ekonomiky eurozóny a restriktivního působení měnové politiky. Tvorba hrubého fixního kapitálu by se tak v roce 2022 měla zvýšit o 5,1 % a v příštím roce by její růst mohl zpomalit na 1,5 %. V roce 2024 by v souvislosti s přechodem na novou víceletou finanční perspektivu EU měla dynamika klesnout na 0,1 %.

Vysoká **inflace** zpomaluje ekonomický růst a snižuje životní úroveň obyvatel. Meziroční inflace by ve 4. čtvrtletí 2022 měla díky energetickému úspornému balíčku výrazně poklesnout a přiblížit se 15 %. Průměrná míra inflace by tak letos měla dosáhnout 15,0 %. K mimořádně silnému růstu spotřebitelských cen významně přispívají nejen potraviny, pohonné hmoty, elektřina, zemní plyn či imputované nájemné, ale i další kategorie zboží a služeb. Inflaci posilují domácí poptávkové tlaky, které by však postupně měly začít být tlumeny předchozím zvýšením měnověpolitických sazeb. V roce 2023 by průměrná míra inflace mohla zvolnit na 9,5 %. Inflační tlaky budou tvořeny především postupným promítáním vyšších firemních nákladů do cen zboží i služeb pro spotřebitele a pokračujícím zdražováním energií, které však bude shora omezeno cenovým stropem u elektřiny a zemního plynu. V dalších letech by deflace měla pokračovat, přispět by k ní mělo i pozvolné posilování koruny vůči euru v důsledku obnovené reálné konvergence ekonomiky. Meziroční růst spotřebitelských cen by se však k 2% inflačnímu cíli České národní banky měl přiblížit až koncem roku 2025.

Na trhu práce se nadále projevují nerovnováhy související s nedostatkem pracovníků. Míra nezaměstnanosti se od začátku letošního roku pohybuje poblíž 2,5 %, což přispívá k vyšší dynamice mezd a platů. Poptávka po zahraničních pracovnících zůstává silná.

Na přelomu letošního a příštího roku by zaměstnanost měla mírně klesat, a to v souvislosti s rostoucími náklady podniků a očekávanou hospodářskou recesí. Poté by již ale díky pozvolnému oživení ekonomické aktivity měla znovu růst, byť jen nepatrně. Za celý rok 2022 by zaměstnanost měla vzrůst o 1,9 %, v roce 2023 by pak mohla v podstatě stagnovat. Míra nezaměstnanosti by v roce 2022 mohla v průměru dosáhnout 2,5 %, pro

příští rok kvůli horšímu makroekonomickému vývoji očekáváme její nárůst na 3,1 %. Přetrvávající napětí na trhu práce bude tlačit na růst mezd a platů, který však bude zaostávat za inflací. Průměrná reálná mzda by tak v tomto i příštím roce měla klesnout. Objem mezd a platů by se v roce 2022 mohl zvýšit o 10,0 %, v dalších letech by tempo růstu mělo postupně klesat.

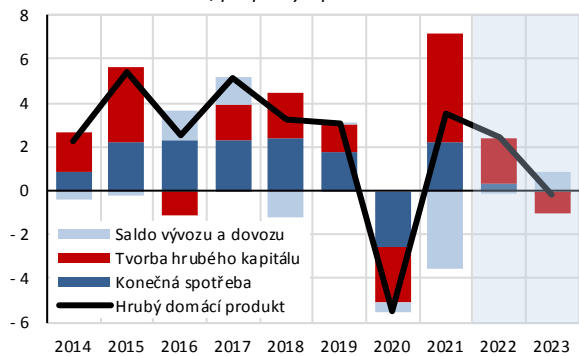
Běžný účet platební bilance vykázal ve 2. čtvrtletí 2022 schodek ve výši 3,5 % HDP. Ten odráží zejména zhoršení bilance zboží vlivem výrazně záporných směnných relací daných cenami minerálních paliv. Zpomalování hospodářského růstu v zahraničí a růst cen energií a dalších výrobních vstupů by měly nadále přispívat k negativnímu saldu bilance zboží v letošním i příštím roce. Schodek běžného účtu by tak měl v roce 2022 dosáhnout 5,4 % HDP, v roce 2023 by se mohl zúžit na 5,3 % HDP. V dalším období by se měl deficit dále snižovat.

Predikce je zatížena množstvím **rizik**, která v úhrnu považujeme za **vychýlená směrem dolů**. Hlavní riziko před-

stavuje možnost, že by se výpadek dodávek zemního plynu z Ruska do EU od zimy 2023/2024 nepodařilo plně nahradit zvýšeným dovozem od jiných dodavatelů. Dále přetrvávají problémy v globálních dodavatelských řetězcích (mj. i v souvislosti s čínskou politikou nulové tolerance vůči covidu-19), stejně jako riziko vzniku a šíření nových mutací koronaviru, proti nimž by dostupné vakcíny nebo prodělané onemocnění poskytovaly jen malou ochranu. Rizikem je také vývoj inflace a inflačních očekávání nebo skladba a intenzita fiskální konsolidace. Příliv uprchlíků z Ukrajiny by na jednu stranu mohl zmírnit nerovnováhy na trhu práce a oslabit tlak na růst mezd, potenciálně neúspěšná integrace by však v budoucnu mohla představovat významný sociální problém. Vnitřním rizikem je dále cyklický i strukturální vývoj v automobilovém průmyslu a nadhodnocení cen rezidenčních nemovitostí. Pozitivně naopak může působit mimořádný nárůst úspor domácností v době epidemie, který by mohl pomoci tlumit dopady vyšších spotřebitel-ských cen na spotřebu.

Graf 1.1: Reálný HDP

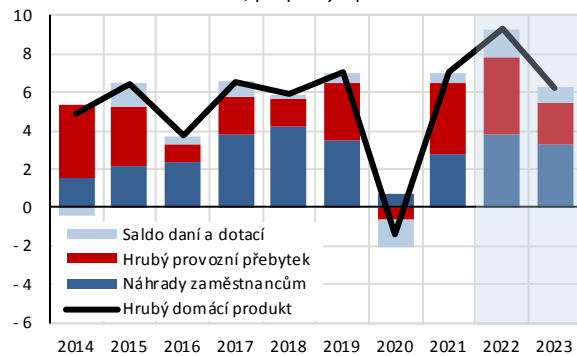
změna reálného HDP v %, příspěvky v p. b.

Zdroj: MF ČR (2022b).

Graf 1.2: Nominální HDP v důchodové struktuře

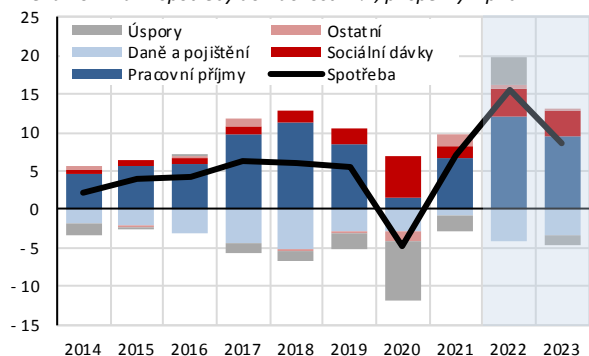
změna nominálního HDP v %, příspěvky v p. b.

Zdroj: MF ČR (2022b).

Graf 1.3: Nominální spotřeba domácností

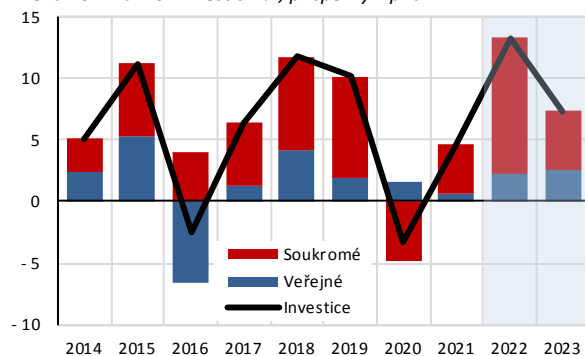
změna nominální spotřeby domácností v %, příspěvky v p. b.

Zdroj: MF ČR (2022b).

Graf 1.4: Nominální investice

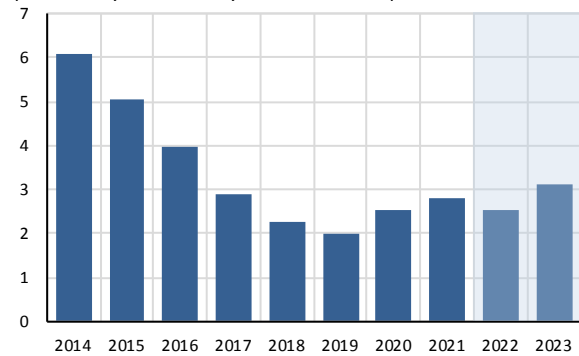
změna nominálních investic v %, příspěvky v p. b.

Zdroj: MF ČR (2022b).

Graf 1.5: Míra nezaměstnanosti

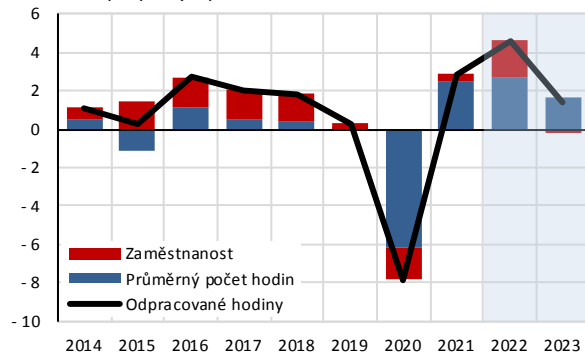
% pracovní síly, metodika Výběrového šetření pracovních sil

Zdroj: MF ČR (2022b).

Graf 1.6: Odpracované hodiny

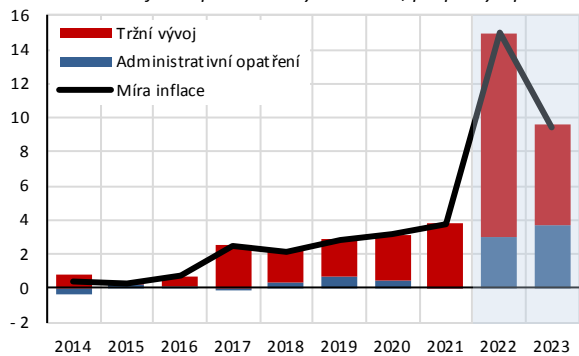
změna v %, příspěvky v p. b., metodika národních účtů

Zdroj: MF ČR (2022b).

Graf 1.7: Spotřebitelské ceny

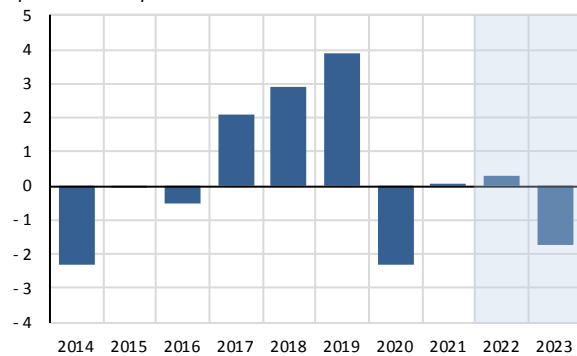
průměrná míra inflace spotřebitelských cen v %, příspěvky v p. b.

Zdroj: MF ČR (2022b).

Graf 1.8: Produkční mezera

% potenciálního produktu

Zdroj: MF ČR (2022b).

Tabulka 1.1: Porovnání scénářů Fiskálního výhledu a Konvergenčního programu

		Fiskální výhled (listopad 2022)					Konvergenční program (duben 2022)				
		2021	2022	2023	2024	2025	2021	2022	2023	2024	2025
Vnější předpoklady											
Reálný HDP EU	změna v %	5,3	3,4	0,5	1,7	2,2	5,3	2,5	3,1	2,8	1,7
Cena ropy (Brent)	USD/barel	70,8	102,2	83,0	76,2	72,4	70,8	104,8	91,3	83,5	78,8
Měnový kurz USD/EUR	USD/EUR	1,18	1,04	1,00	1,01	1,03	1,18	1,11	1,10	1,10	1,10
Měnový kurz CZK/EUR	CZK/EUR	25,6	24,6	24,5	24,3	24,1	25,6	24,4	24,2	24,1	24,0
Reálné veličiny											
HDP	změna v %	3,5	2,4	-0,2	3,0	2,7	3,3	1,2	3,6	3,2	2,4
Spotřeba domácností	změna v %	4,1	0,2	-0,8	3,8	3,2	4,4	0,5	4,5	4,0	3,5
Spotřeba vládních institucí	změna v %	1,5	1,2	1,7	1,4	1,7	3,0	1,0	1,0	1,1	1,6
Tvorba hrubého fixního kapitálu	změna v %	0,7	5,1	1,5	0,1	1,8	0,6	2,2	5,9	0,1	0,2
Příspěvek efektivní domácí poptávky	p. b.	2,4	1,7	0,4	2,2	2,4	2,8	1,0	3,9	2,2	2,0
Příspěvek zahraničního obchodu	p. b.	-3,6	0,0	0,8	1,0	0,7	-3,8	0,1	0,2	1,3	0,9
Produkční mezera	%	0,0	0,3	-1,7	-0,6	0,7	-0,7	-1,8	-0,5	-0,1	-0,1
Ostatní											
HDP v běžných cenách	mld. Kč	6108	6674	7092	7577	7987	6121	6618	7135	7550	7904
Harmonizovaný index spotřeb. cen	změna v %	3,3	14,4	9,5	3,5	2,4	3,3	11,3	4,2	2,0	2,0
Zaměstnanost	změna v %	0,4	1,9	-0,2	0,3	0,2	0,1	2,1	1,3	0,2	0,1
Míra nezaměstnanosti	%	2,8	2,5	3,1	3,0	2,8	2,8	2,5	2,6	2,4	2,3
Objem mezd a platů	změna v %	5,8	10,0	7,4	5,7	4,2	6,6	6,0	6,2	3,9	4,0
Sektor vládních institucí											
Příjmy	% HDP	41,4	41,7	43,2	41,7	40,6	40,5	40,4	40,0	38,5	37,6
Daň z přidané hodnoty	změna v %	9,7	17,7	7,2	5,9	5,0	9,7	12,2	8,8	4,4	4,4
Spotřební daně	změna v %	2,6	1,7	0,3	6,1	0,3	2,6	4,2	5,2	0,2	0,6
Daň z příjmů fyzických osob	změna v %	-23,3	3,9	8,0	6,3	4,4	-25,2	-0,2	6,2	4,2	4,0
Daň z příjmů právnických osob	změna v %	29,2	5,3	36,4	-3,8	-0,9	3,9	9,0	10,8	7,0	4,8
Příspěvky na sociální zabezpečení	změna v %	11,4	6,9	6,9	5,9	3,9	11,4	4,4	5,3	3,2	3,4
Výdaje	% HDP	46,5	46,3	47,5	44,2	43,0	46,4	45,0	43,2	41,4	40,3
Náhrady zaměstnancům	změna v %	6,8	1,7	6,6	4,0	3,5	6,7	0,5	3,2	3,0	3,5
Mezispotřeba	změna v %	2,5	13,5	10,7	3,4	3,4	2,3	11,7	5,0	3,0	3,0
Naturální sociální transfery	změna v %	7,1	9,2	7,3	2,8	2,6	11,0	2,1	2,2	2,3	2,3
Sociální dávky jiné než naturální	změna v %	4,7	10,5	10,6	3,9	3,0	4,7	7,0	7,0	3,4	1,8
Tvorba hrubého fixního kapitálu	změna v %	3,8	11,5	14,9	-8,6	-2,6	3,1	10,0	10,4	-13,3	-6,2
Saldo	% HDP	-5,1	-4,6	-4,3	-2,5	-2,3	-5,9	-4,5	-3,2	-2,9	-2,7
Strukturální saldo	% HDP	-3,5	-3,1	-3,3	-3,0	-2,9	-4,0	-3,1	-3,1	-2,9	-2,7
Dluh	% HDP	42,0	43,9	46,1	46,2	46,7	41,9	42,7	43,4	44,4	45,4

Zdroj: MF ČR (2022a, 2022b).

2 Hospodaření sektoru vládních institucí

Protiepidemická a expanzivní opatření prováděná v minulých dvou letech vedla k citelnému nárůstu zadlužení sektoru vládních institucí. První plány na konsolidaci veřejných financí se objevily již na podzim 2020. S nástupem současné vlády pak došlo k přepracování návrhu státního rozpočtu na rok 2022, přičemž schodek byl snížen o téměř 100 mld. Kč. S vypuknutím války na Ukrajině a energetické krize vláda nakonec přistoupila k revizi schodku zpět k 375 mld. Kč, který v sobě ovšem obsahuje dodatečné výdaje související s migrační vlnou i podporou domácností a firem v důsledku drahých energií. Uvedené faktory budou bezpochyby determinovat i hospodaření v roce 2023, na který byl schválen deficit státního rozpočtu ve výši 295 mld. Kč. Sektor vládních institucí by tak měl hospodařit v letech 2022 i 2023 s deficitem přesahujícími 4 % HDP.

Predikce Fiskálního výhledu ČR počítá s postupným snižováním deficitu hospodaření veřejných financí na úroveň 2,3 % HDP v roce 2025. Pod hranici **Maastrichtského kritéria** a referenční hodnoty **Paktu o stabilitě a růstu** pro nadměrný deficit by se saldo mělo dostat v roce 2024. Scénář budoucího vývoje je však zatížen extrémní mírou nejistoty ohledně celkové geopolitické situace, vývoje cen energií a potažmo celé míry inflace, realizovaných výnosů daně z nadměrných zisků či evropského solidárního mechanismu zastropování cen u výrobců elektřiny. Nositelem deficitního hospodaření veřejných financí bude státní rozpočet, který zdaleka nejvíce tíží břemeno stabilizační funkce hospodářské politiky a fiskální expanze.

Strukturální deficit ústředních vládních institucí s dominantním podílem státního rozpočtu by měl být tlumen přebytkovými saldy místních rozpočtů a zdravotních pojišťoven. Obě části veřejných financí obdržely během epidemie v minulých dvou letech významné kompenzace na úkor státního rozpočtu, aby se zmírnila negativní dopady recese na jejich hospodaření. U místních rozpoč-

tů sice došlo v roce 2020 ke zhoršení salda formou poklesu přebytku, ale v roce 2021 přebytek vzrostl téměř k 1 % HDP. Naproti tomu dvouciferná dynamika nárůstu výdajů u zdravotních pojišťoven vedla k deficitnímu hospodaření jak v roce 2020, tak 2021, avšak s odeznáním epidemie by se mělo jejich hospodaření opět vrátit k vyrovnaným až mírně přebytkovým hodnotám. Vzhledem k tomu, že jak místní vládní instituce, tak fondy sociálního zabezpečení dosahují svých výsledků hospodaření vlivem transferů ze státního rozpočtu, nelze provádět následnou konsolidaci bez diskuze napříč subjekty v celém sektoru vládních institucí. To se s očekávanou recesí opět stává nanejvýš aktuální. V případě ekonomického poklesu je prakticky nemožné provádět expanzivní fiskální politiku na příjmové straně, aniž by nebyly dotčeny příjmy územních samosprávných celků. V systému, kde jsou téměř všechny makroekonomicky významné daňové příjmy významnou měrou sdíleny, přestává být nositelem fiskální politiky ústřední vláda, ale stává se jím všech 14 samosprávných krajů a 6 257 obcí, což efektivně koordinovat nelze.

Tabulka 2.1: Nastavení fiskální politiky

v % HDP, fiskální úsilí v procentních bodech

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
							Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Saldo sektoru vládních institucí	0,7	1,5	0,9	0,3	-5,8	-5,1	-4,6	-4,3	-2,5	-2,3
Cyklická složka podle metody OECD	-0,2	0,7	1,0	1,3	-0,8	0,0	0,1	-0,6	-0,2	0,2
Jednorázové a přechodné operace	0,1	0,0	-0,1	0,0	-2,3	-1,6	-1,6	-0,3	0,6	0,4
Strukturální saldo podle metody OECD	0,8	0,8	0,0	-1,1	-2,6	-3,5	-3,1	-3,3	-3,0	-2,9
Fiskální úsilí podle metody OECD	1,2	0,0	-0,8	-1,0	-1,6	-0,9	0,4	-0,2	0,4	0,0
Cyklická složka salda podle metody ECB	0,0	0,5	0,9	1,3	-0,5	0,2	-0,3	-0,7	-0,1	0,4
Strukturální saldo podle metody ECB	0,7	1,0	0,1	-1,0	-3,0	-3,7	-2,8	-3,3	-3,1	-3,1
Fiskální úsilí podle metody ECB	0,8	0,3	-0,9	-1,1	-2,0	-0,7	0,9	-0,5	0,2	0,0

Pozn.: Rozdílný vývoj cyklické složky salda (a tedy i strukturálního salda) podle metod Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a Evropské centrální banky je způsoben tím, že metoda Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj pracuje s cyklem definovaným pomocí mezery výstupu, metoda druhá modeluje cyklické chování citlivých položek vládních příjmů a výdajů vzhledem k cyklickému průběhu dílčích makroekonomických bází (mzdy a jiné příjmy z pracovní činnosti v soukromém sektoru, čistý provozní přebytek, spotřeba domácností a nezaměstnanost). Ty mají odlišný cyklický vývoj než HDP a jeho potenciál.

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce a výpočty MF ČR.

2.1 Saldo, strukturální saldo a výdajové rámce

Hospodaření sektoru vládních institucí v roce 2022 by mělo skončit deficitem 4,6 % HDP, ve strukturálním vyjádření pak 3,1 % HDP. Odhad reflektuje hospodářské a finanční důsledky ruské agrese vůči Ukrajině a s ní související humanitární krize, pomoc domácnostem a firmám zatíženým enormním růstem cen, stejně jako opatření stimulační fiskální politiky z minulých let vyvolané epidemií covid-19. Hlavní břemeno nese **státní rozpočet**, jehož plánované deficitní hospodaření bylo novelou zákona o státním rozpočtu pro letošní rok prohloubeno na 375 mld. Kč (sněmovní tisk č. 284). Odhad aktuálního hospodaření v tomto roce se kromě predikce ekonomického vývoje pro 2. pololetí a údajů ze čtvrtletních národních účtů za 1. a 2. čtvrtletí opírá také o dosavadní hotovostní vývoj pokladního plnění klíčových součástí veřejných rozpočtů (MF ČR, 2022c). Hotovostní saldo státního rozpočtu za prvních 10 měsíců roku skončilo schodkem 286,7 mld. Kč, a bylo tak o 48,2 mld. Kč lepší než za stejné období roku 2021. Místní rozpočty s přebytkem 60,3 mld. Kč ke konci září dosáhly meziročně o 15,6 mld. Kč lepšího salda. Hotovostní hospodaření zdravotních pojišťoven skončilo za stejné období přebytkem 4,1 mld. Kč, což představuje meziroční zlepšení o téměř 11 mld. Kč.

Deficitní hospodaření státního rozpočtu bude determinující položkou pro saldo veřejných financí i v následujících letech. Pro rok 2023 schválila Poslanecká sněmovna v 1. čtení (sněmovní tisk 315) schodek ve výši 295 mld. Kč, pro roky výhledu vláda připravila plán snižující schodky na 280 a 260 mld. Kč. Naproti tomu místní rozpočty by měly v celém horizontu výhledu opět vykázat kladná salda na cca 0,7 % HDP, mírného přebytku mohou dosahovat i fondy sociálního zabezpečení. Očekáváme, že deficit sektoru vládních institucí klesne v roce 2023 o 0,3 p. b. na 4,3 % HDP. V následujících letech by se měl pohybovat kolem 2,5 % HDP.

Nastavení státního rozpočtu a hospodaření státních fondů vychází z fiskálního pravidla daného zákonem č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, ve znění pozdějších předpisů. Ten předepisuje maximální výši **výdajových rámců** státního rozpočtu a státních fondů s ohledem na hospodaření ostatních subjektů

sektoru vládních institucí. V odvození výdajových rámců bylo možné vyjít maximálně ze strukturálního deficitu 5,1 % HDP pro rok 2023, což bylo rozhodnutím vlády zpřísněno o 0,4 p. b., tj. na 4,7 % HDP. V dalších letech pak je maximální strukturální deficit snižován meziročně o 0,5 p. b., tedy pro rok 2025 činí 3,7 % HDP.

Strukturální deficit v predikci a výhledu odhadujeme ve výši 3,3 % HDP pro rok 2023 s následným poklesem ke 3 % HDP v letech 2024 a 2025. Meziroční zhoršení v roce 2023 je dáno primárně další mimořádnou valorizací důchodů a diskrečními opatřeními na straně příjmů (zejména u daně z přidané hodnoty). Mimořádné výdaje dočasného charakteru ani mimořádné příjmy strukturální saldo neovlivňují. Stabilizace současné situace by měla vést k mírné korekci mezi strukturálními příjmy a výdaji.

Logika fiskálního pravidla včetně ex-post hodnocení udává, že pokud se strukturální deficit budou pohybovat kolem 3 % HDP, pravidlo by mělo být ve všech letech splněno. Na druhou stranu je stávajícím nastavením veřejných financí značně limitován prostor pro rychlejší tempo konsolidace, jako tomu bylo pro rok 2023. Jinými slovy, rychlejší tempo konsolidace již bude vyžadovat dodatečná diskreční opatření nejpozději po roce 2025.

Fiskální impuls (Graf 2.1.6) očekáváme v roce 2022 přibližně vyrovnaný, stejně tak jeho příjmovou i výdajovou část. To, že při kladném fiskálním úsilí nedosahuje impuls záporných hodnot (Graf 2.1.5), je způsobeno zejména vyloučením vlivu nárůstu příjmů z prostředků EU. Objem jednorázových opatření ovlivňujících impuls se v letošním roce příliš nemění, byť se změnilo jejich složení. Výše opatření reagujících na proticovidová omezení poklesla, byla ovšem nahrazena podporou domácností a podniků postižených růstem cen energií a výdaji humanitárního charakteru pro uprchlíky z Ukrajiny.

V roce 2023 předpokládáme fiskální impuls záporný. Souběh záporného fiskálního úsilí a fiskálního impulsu je způsoben vlivem položek mimo fiskální úsilí, především ukončením jednorázových opatření humanitárního charakteru, kompenzací souvisejících s obdobím epidemie, či kvalitativní změnou opatření v oblasti energetiky.

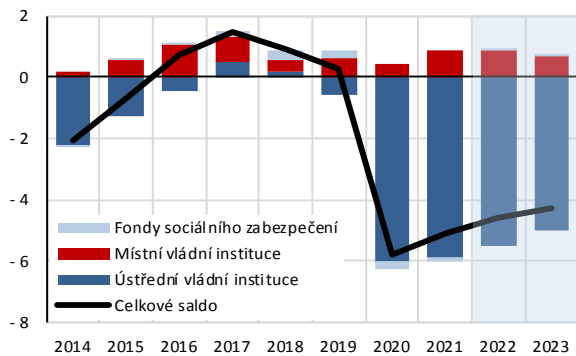
Tabulka 2.1.1: Hospodaření sektoru vládních institucí

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Příjmy celkem	% HDP	40,5	40,5	41,5	41,3	41,5	41,4	41,7	43,2	41,7	40,6
	změna v %	1,6	6,6	8,5	6,7	-1,2	6,9	10,0	10,1	3,0	2,8
Výdaje celkem	% HDP	39,8	39,0	40,6	41,1	47,2	46,5	46,3	47,5	44,2	43,0
	změna v %	-1,7	4,5	10,3	8,2	13,4	5,4	8,8	9,0	-0,5	2,4
Saldo sektoru vládních institucí	% HDP	0,7	1,5	0,9	0,3	-5,8	-5,1	-4,6	-4,3	-2,5	-2,3
Ústřední vládní instituce	% HDP	-0,4	0,5	0,1	-0,6	-6,0	-5,8	-5,5	-5,0	-3,3	-3,0
Místní vládní instituce	% HDP	1,0	0,8	0,4	0,6	0,5	0,9	0,9	0,7	0,7	0,6
Fondy sociálního zabezpečení	% HDP	0,1	0,2	0,3	0,2	-0,2	-0,2	0,0	0,1	0,1	0,1

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Výpočty a predikce MF ČR.

Graf 2.1.1: Saldo sektoru vládních institucí

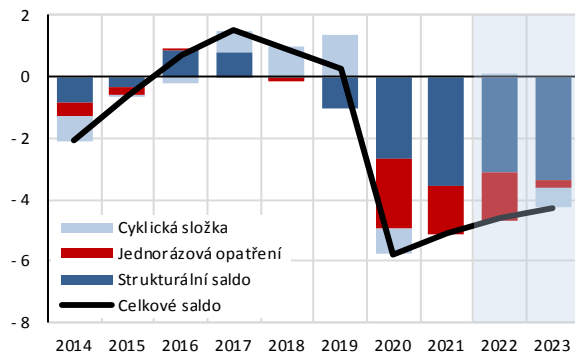
% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.1.2: Celkové a strukturální saldo, cyklická složka

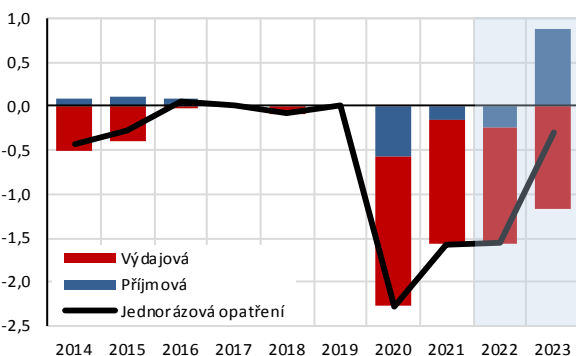
% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Výpočty a predikce MF ČR.

Graf 2.1.3: Jednorázová a přechodná opatření

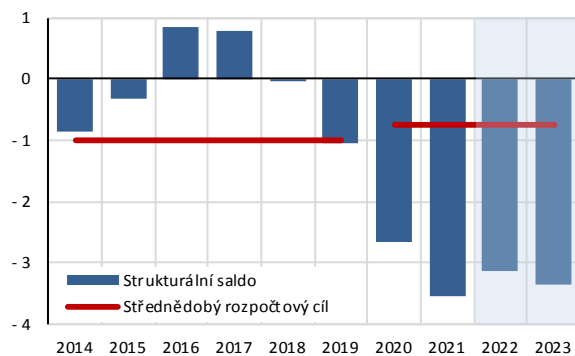
% HDP

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.1.4: Strukturální saldo a střednědobý cíl

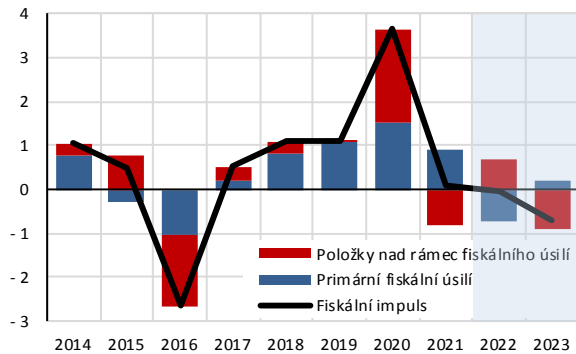
% HDP

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.1.5: Fiskální úsilí a fiskální impuls

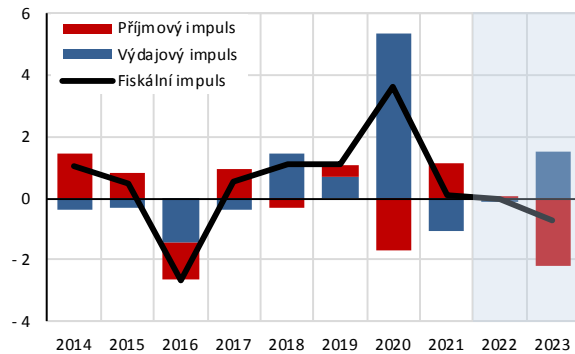
v procentních bodech, fiskální úsilí je s opačným znaménkem

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.1.6: Celkový fiskální impuls

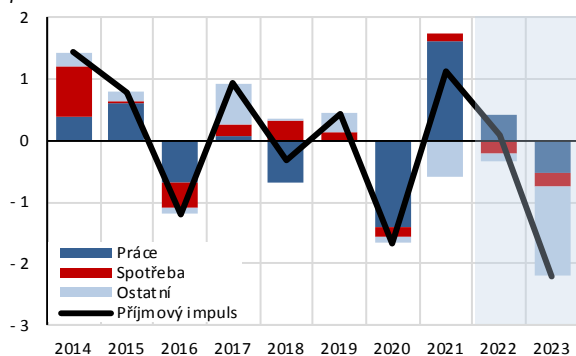
v procentních bodech

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.1.7: Příjmový fiskální impuls

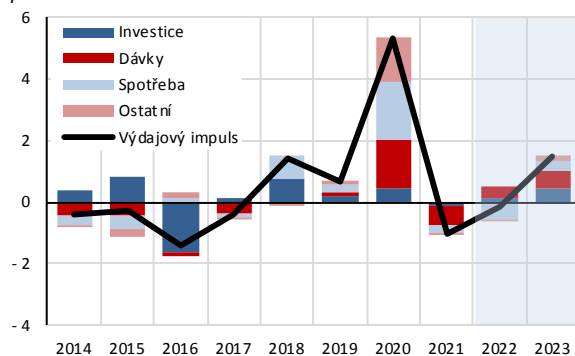
v procentních bodech

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.1.8: Výdajový fiskální impuls

v procentních bodech

Zdroj: MF ČR.

2.2 Příjmy sektoru vládních institucí

Celkové příjmy sektoru vládních institucí by měly v roce 2022 vzrůst o 10 % a dosáhnout 41,7 % HDP. Vysoký očekávaný růst nominálního HDP však povede k poklesu složené daňové kvóty o 0,6 p. b. na 35,2 % HDP (Graf 2.2.1), a to navzdory odhadovanému 7,5% růstu daňových a pojistných příjmů (Graf 2.2.2). V roce 2023 by se příjmy převážně z důvodu zdanění mimořádných zisků a tržeb ve vybraných odvětvích měly zvýšit o více než 10 % a dosáhnout 43,2 % HDP. V následujících letech pak dynamika podstatně klesne.

Výnos **daně z příjmů fyzických osob** by měl být letos meziročně o 3,9 % vyšší, jelikož proti odhadovanému růstu objemu mezd a platů v ekonomice o 10,0 % působí zvýšení základní slevy na poplatníka o 3 000 Kč s dopadem 12,3 mld. Kč (zákon č. 609/2020 Sb.). Negativní dopad osvobození výnosů ze státních dluhopisů od daně (zákon č. 609/2020 Sb.) spolu s dodatečným dopadem paušálního režimu daně z příjmů pro živnostníky s příjmy do 1 mil. Kč za rok (zákon č. 540/2020 Sb.) a změnou ve zdanění nízkoemisních služebních vozidel užívaných i pro soukromé účely (zákon č. 142/2022 Sb.) by měl činit souhrnně 0,4 mld. Kč v roce 2022. Pokračující osvobození výnosů ze státních dluhopisů od daně dohromady s rozšířením paušálního režimu na poplatníky s příjmy do 2 mil. Kč ročně bude snižovat daňový výnos i v roce 2023 odhadem o 0,5 mld. Kč. Dočasné zvýšení limitu pro uplatnění odpočtu darů na 30 % základu daně (zákon č. 609/2020 Sb.) bylo prodlouženo i na rok 2022 a současně došlo k rozšíření okruhu příjemců a účelu při poskytnutí bezúplatného plnění v souvislosti s pomocí Ukrajině a jejím obyvatelům (zákon č. 128/2022 Sb.), což v kombinaci představuje v podstatě nulový efekt v roce 2022 a kladný dopad 0,3 mld. Kč v roce 2023.

Od očekávaného vývoje výdělků se odvíjejí také **příspěvky na sociální zabezpečení** s odhadovaným růstem necelých 7 % v letech 2022 a 2023. Letošní dynamiku zdanění a odvodů ze závislé činnosti pak ovlivňují loňské mimořádné odměny pracovníkům ve zdravotnictví, v sociálních službách a ozbrojeným složkám. Měsíční platba za státního pojištěnce vzrostla o 200 Kč na osobu od 1. ledna 2022 (nařízení vlády č. 253/2021 Sb.), ale s účinností od 31. srpna 2022 došlo k jejímu opětovnému snížení o 480 Kč tak, aby průměr za celý rok dosahoval loňské úrovně (zákon č. 260/2022 Sb.). Platba státu za pojištěnce z řad osob s dočasnou ochranou udělenou občanům Ukrajiny přinese do systému veřejného zdravotního pojištění odhadem 5 mld. Kč. Pro rok 2023 vzroste měsíční platba za jednoho státního pojištěnce na 1 900 Kč, přičemž v dalších letech bude automaticky valorizována (zákon č. 260/2022 Sb.) na základě růstu cen a reálných mezd (podobně jako v případě penzí). Dodatečné příjmy pro zdravotní pojišťovny by z tohoto titulu měly dosáhnout cca 10 mld. Kč v roce 2023, s podobnou částkou lze počítat i pro rok 2024. Na výplatu mimořádného příspěvku pro osoby v karanténě

z důvodu nemoci covid-19 bylo letos vynaloženo o 0,8 mld. Kč více než v roce 2021 (zákon č. 121/2021 Sb. ve znění zákona č. 182/2021 Sb., zákon č. 518/2021 Sb.). Změna ve zdanění nízkoemisních služebních vozidel užívaných i pro soukromé účely má negativní dopad i na odvod sociálního a zdravotního pojištění v roce 2022 ve výši 0,2 mld. Kč a dodatečných 0,3 mld. Kč v roce následujícím (zákon č. 142/2022 Sb.). V něm se projeví rovněž zavedení slevy na pojistném na sociální zabezpečení pro zaměstnavatele (5 % z úhrnu měsíčních vyměřovacích základů zaměstnanců, na které je sleva uplatňována) při sjednání kratších pracovních úvazků ve výši 2,9 mld. Kč a dalších 0,3 mld. Kč v roce 2024 (zákon č. 216/2022 Sb.).

V případě **daně z příjmů právnických osob** očekáváme v letošním roce růst o 5,3 % a v roce 2023 pak zrychlení na 36,4 % vlivem daně z mimořádných zisků v odhadované výši 77,6 mld. Kč. Následný klesající výnos této nové formy zdanění je důvodem záporné dynamiky daně z příjmů právnických osob v letech 2024 a 2025. V letošním roce pak růst výnosu daně tlumí konec účinnosti změny metody tvorby a daňové uznatelnosti technických rezerv pojištěn s dopadem 5,3 mld. Kč (zákon č. 364/2019 Sb.), prodloužení platnosti mimořádných odpisů ve výši 1,0 mld. Kč (zákon č. 609/2020 Sb., sněmovní tisk č. 254) či osvobození výnosů ze státních dluhopisů od daně v objemu 1,5 mld. Kč (zákon č. 609/2020 Sb.). Poslední ze jmenovaných opatření bude snižovat daňový výnos i v roce 2023 o dalších 2,2 mld. Kč. Zavedení „stravenkového paušálu“ je spojeno s dodatečným negativním efektem 0,2 mld. Kč v letošním roce a 1,3 mld. Kč v roce následujícím (zákon č. 609/2020 Sb.). Podobně jako v případě daně z příjmů fyzických osob bylo na rok 2022 prodlouženo zvýšení limitu pro uplatnění odpočtu darů a rozšířen okruh příjemců a účelu na podporu Ukrajiny s dopadem 0,3 mld. Kč (zákon č. 128/2022 Sb.). Opačný účinek má v tomto roce odeznění negativního dopadu zvýšení hranice vstupní ceny pro odepisování hmotného majetku v odhadované výši 1,6 mld. Kč (zákon č. 609/2020 Sb.).

U výnosu **daně z přidané hodnoty** predikujeme v roce 2022 růst o 17,7 %, tažený silnou nominální spotřebou domácností, s následným postupným zpomalováním až na 5,0 % v roce 2025. Negativní efekt v minulosti schválených diskrečních opatření, jako je přerazení vybraných služeb do druhé snížené sazby daně v první polovině roku 2020 (zákon č. 256/2019 Sb.) či snížení sazby na ubytování, sportovní a kulturní akce, lyžařské vleky a další vybrané služby od července 2020 (zákon č. 299/2020 Sb.), odhadujeme pro letošní rok celkem na 2,8 mld. Kč. Naopak prominutí daně na dodávky elektřiny a plynu v závěru roku 2021 ve výši 5,4 mld. Kč pozitivně ovlivňuje dynamiku v roce 2022 (usnesení vlády č. 907/2021). Ukončení prominutí daně z přidané hodnoty u nákupu respirátorů či meziročně menší dopad prominutí daně u nákupu vakcín a testů by mělo přinést

1,6 mld. Kč v letošním roce a dodatečných 0,7 mld. Kč v roce příštím. Daňový výnos roku 2023 by měl být naopak negativně ovlivněn zvýšením limitu obratu pro účely registrace k dani z přidané hodnoty z 1 mil. Kč na 2 mil. Kč s odhadovaným dopadem 10 mld. Kč.

U **spotřebních daní** bez dotací na obnovitelné zdroje energie predikujeme zvýšení výnosu v tomto roce o 1,7 %, v roce následujícím pak o 0,3 %. Mezi hlavní vlivy patří zavedení odvodu za elektřinu ze slunečního záření pro zařízení uvedená do provozu v roce 2009 a zvýšení sazeb pro zařízení z roku 2010 s dopadem 3,0 mld. Kč v roce 2022 (zákon č. 382/2021 Sb.) a zvýšení daně na tabákové výrobky kolem 2,5 mld. Kč v tomto i příštím roce (zákon č. 609/2020 Sb.). Opuštění poplatku za obnovitelné zdroje energie u domácností a firem představuje letošní výpadek příjmů v odhadované výši 4,6 mld. Kč a dodatečných 13,8 mld. Kč v roce 2023. Dynamiku dále tlumí snížení spotřební daně na benzín a naftu na období od června do září 2022, resp. v případě nafty až do konce roku 2023, s kalkulovaným dopadem 6,7 mld. Kč pro letošní rok, navýšeným v roce 2023 o dalších 2,9 mld. Kč (zákon č. 131/2022 Sb., zákon č. 286/2022 Sb.). V reakci na zdražení pohonných hmot

rovněž došlo od letošního roku ke zrušení silniční daně na osobní auta a dodávky do 12 tun a ke snížení sazeb pro nákladní auta nad 12 tun s odhadovaným výpadkem příjmů ve výši 4,2 mld. Kč (zákon č. 142/2022 Sb.). V případě ostatních daní z výroby a dovozu povede zavedení a později rozšíření rejstříku vyloučených osob ke snížení výnosu daně z hazardních her o 1,5 mld. Kč v roce 2022 a o dalších 0,3 mld. Kč v roce 2023 (zákon č. 186/2016 Sb.).

Výrazné zrychlení na straně příjmů očekáváme u **transferů** v letech 2022 a 2023. Predikce vývoje reflektuje náběh projektů spolufinancovaných EU jak z končící finanční perspektivy 2014–2020 a v malé míře i z nadcházející 2021–2027, tak nových titulů financovaných v rámci Nástroje EU příští generace. Dynamika transferů je navíc v roce 2023 zesílena předpokládaným příjmem 15 mld. Kč plynoucím z nastavených cenových stropů pro výrobce elektřiny v rámci evropského mechanismu odvodů z mimořádných tržeb, přičemž pro další roky s příjmy z tohoto titulu zatím nepočítáme. V rámci **důchodů z vlastnictví** se počítá s promítnutím vyšších letošních zisků do adekvátního nárůstu příjmů státního rozpočtu z dividend.

Tabulka 2.2.1: Výhled příjmů sektoru vládních institucí

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Příjmy celkem	mld. Kč	1941	2069	2245	2394	2367	2530	2784	3064	3157	3246
	změna v %	1,6	6,6	8,5	6,7	-1,2	6,9	10,0	10,1	3,0	2,8
Daňové příjmy	mld. Kč	972	1043	1106	1179	1137	1173	1267	1407	1491	1554
	změna v %	6,1	7,2	6,1	6,6	-3,5	3,2	8,0	11,0	6,0	4,2
Daně z výroby a dovozu	mld. Kč	587	626	647	688	651	705	778	811	891	945
	změna v %	4,4	6,7	3,4	6,3	-5,3	8,2	10,3	4,2	9,9	6,0
Daň z přidané hodnoty	mld. Kč	354	388	409	435	422	464	546	585	619	650
	změna v %	6,2	9,5	5,4	6,6	-3,0	9,7	17,7	7,2	5,9	5,0
Spotřební daně	mld. Kč	158	164	165	168	157	162	164	165	175	175
	změna v %	3,0	3,6	0,8	1,7	-6,4	2,6	1,7	0,3	6,1	0,3
Běžné daně z důchodů, jmění a jiné	mld. Kč	385	416	458	491	485	468	489	596	599	609
	změna v %	8,8	8,0	10,1	7,0	-1,0	-3,6	4,5	21,8	0,6	1,5
Daň z příjmů fyzických osob	mld. Kč	207	229	261	287	298	228	237	256	273	285
	změna v %	10,9	10,5	13,8	10,2	3,6	-23,3	3,9	8,0	6,3	4,4
Daň z příjmů právnických osob	mld. Kč	167	176	187	192	177	228	241	328	316	313
	změna v %	6,8	5,2	6,3	2,9	-8,1	29,2	5,3	36,4	-3,8	-0,9
Sociální příspěvky	mld. Kč	703	760	834	895	909	1013	1083	1159	1227	1275
	změna v %	6,1	8,0	9,8	7,3	1,6	11,4	6,9	6,9	5,9	3,9
Důchody z vlastnictví	mld. Kč	37	31	35	32	34	38	64	78	61	51
	změna v %	0,8	-17,9	14,3	-7,5	5,6	12,5	66,2	22,4	-22,5	-16,0
Ostatní	mld. Kč	228	236	270	288	286	305	369	421	378	366
	změna v %	-22,3	3,4	14,4	6,7	-0,7	6,6	21,0	13,9	-10,1	-3,3
Příjmy z EU	mld. Kč	30	38	60	64	65	67	116	144	109	89
	změna v %	-70,6	27,1	57,5	6,8	2,2	3,2	72,1	24,7	-24,4	-18,2
Daňová kvóta	% HDP	34,9	35,3	35,8	35,8	35,8	35,8	35,2	36,2	35,9	35,4

Pozn.: Spotřební daně jsou očištěny o dotace na obnovitelné zdroje energie.
Zdroj: ČSÚ (2022b). Výpočty a predikce MF ČR.

Tabulka 2.2.2: Příjmová diskreční opatření

v mld. Kč

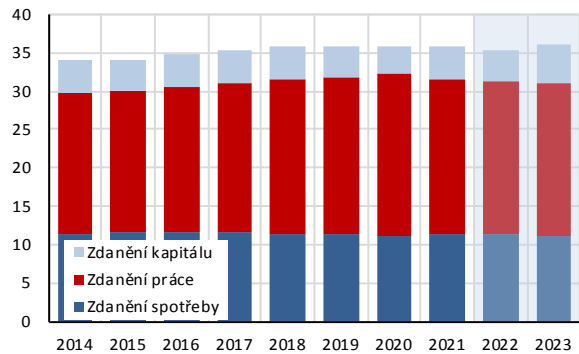
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Opatření na příjmové straně celkem	mld. Kč	25,7	18,7	16,5	14,6	-33,0	-77,3	-27,9	65,4	-16,3	-19,5
Zdanění práce	mld. Kč	8,6	13,0	13,5	13,6	-22,6	-65,2	-13,8	-1,9	-0,4	-0,1
Zdanění kapitálu	mld. Kč	-5,7	1,5	0,3	-	-13,7	-2,4	-10,9	76,3	-28,8	-19,3
Zdanění spotřeby	mld. Kč	19,2	8,4	2,6	-0,3	6,8	-12,0	-3,1	-23,9	27,9	0,3
Ostatní příjmy	mld. Kč	3,6	-4,2	0,1	1,3	-3,6	2,3	-0,1	14,8	-15,0	-0,3

Pozn.: Údaje v tabulce zobrazují meziroční diskreční změny v důsledku veškerých plánovaných opatření na příjmové straně rozpočtu sektoru vládních institucí. Kladné hodnoty značí meziroční zlepšení salda.

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.2.1: Struktura daňových příjmů

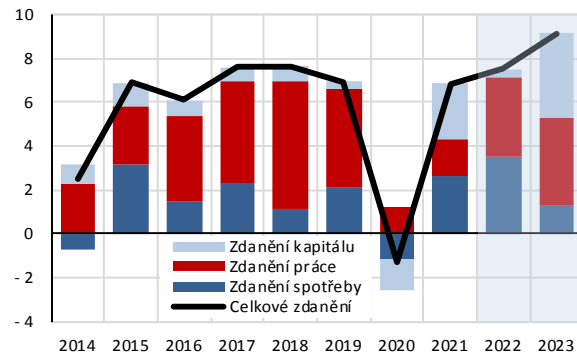
% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.2.2: Vývoj daňových příjmů

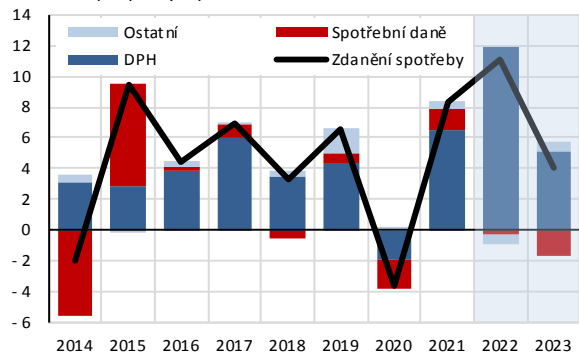
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.2.3: Zdanění spotřeby

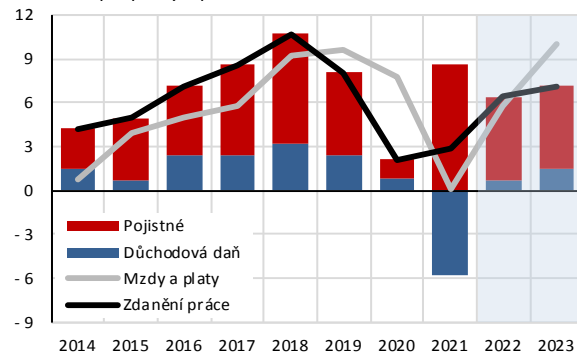
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.2.4: Zdanění práce

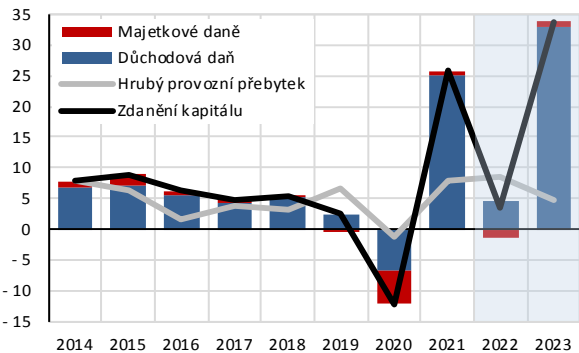
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.2.5: Zdanění kapitálu

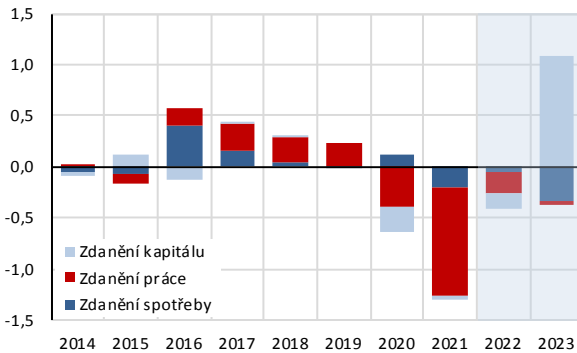
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.2.6: Diskreční daňová opatření

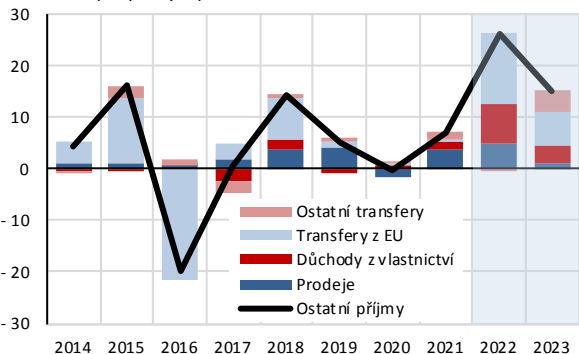
% HDP

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.2.7: Ostatní příjmy

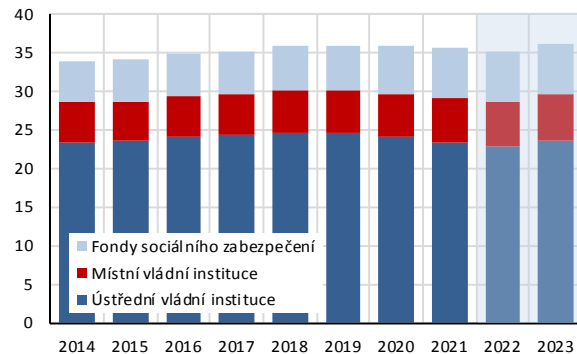
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.2.8: Daňové a sociální příjmy dle subsektorů

% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

2.3 Výdaje sektoru vládních institucí

Výdaje sektoru vládních institucí by měly v roce 2022 růst o 8,8 % (Graf 2.3.2), avšak v poměrovém vyjádření zůstat téměř beze změny na úrovni 46,3 % HDP (Graf 2.3.1). Podobné tempo očekáváme i v příštím roce, kdy se poměr navýší na 47,5 % HDP. Zvýšení výdajů jde na vrub podpory v důsledku energetické krize a mělo by postupně odeznít. V letech výhledu proto očekáváme opětovný pokles poměru celkových výdajů na HDP.

Dynamika **výdajů na konečnou spotřebu** vládních institucí by měla v tomto a příštím roce zrychlovat na 6,1 %, resp. 7,3 %, a na rozdíl od několika předchozích let bude tažena především **mezispotřebou** (Graf 2.3.8). Odhad jejího letošního 13,5% růstu počítá s mimořádně vysokou inflací i s vlivem projektů spolufinancovaných z prostředků EU. Do objemu nákupů zboží a služeb se promítá i vliv migrační vlny z Ukrajiny, konkrétně například v podobě ubytování pro ukrajinské uprchlíky s využitím vlastních ubytovacích kapacit orgánů státní správy a samosprávy, zajištění stravy a poskytnutí další materiální pomoci. Po dvouciferném růstu mezispotřeby v roce 2023 by její dynamika měla výrazně zpomalit na 3,4 % v obou zbývajících letech výhledu.

Zvýšená základna z titulu výplat mimořádných odměn v loňském roce a střídma valorizace platových tarifů zvýší **náhrady zaměstnancům** v sektoru vládních institucí v tomto roce o 1,7 % (Graf 2.3.3). Od ledna 2022 byly navýšeny platové tarify lékařů a nelékařských zdravotnických pracovníků v 8. až 15. platové třídě o 6 %, a dále platy nelékařských zdravotnických pracovníků v 2. až 7. platové třídě a pracovníků v sociálních službách o částku 700 Kč. O stejnou fixní částku byly navýšeny i tarify vojáků a příslušníků bezpečnostních sborů. Pedagogům v regionálním školství se platové tarify zvýšily o 2 %, současně započítáváme vyšší náhrady na nové či navýšené úvazky ve školství, stejně jako dohody o provedení práce pro zaměstnance zapojené do vzdělávání ukrajinských dětí. Predikce také zahrnuje 10% navýšením tarifů nepedagogických pracovníků ve školství a státních zaměstnanců, kteří pracují v kultuře, příspěvkových organizacích či spadají pod zákon o státní službě, od září tohoto roku. Stejným procentem pak budou navýšeny od ledna 2023 tarify i pro vojáky a bezpečnostní sbory.

Růst **naturálních sociálních transferů** o 9,2 % v roce 2022 odráží výdaje na sociální služby a do zdravotnictví, využívané i ze strany ukrajinských uprchlíků. Kromě toho reflektuje rozšíření okruhu osob, které mohou žádat o příspěvek na bydlení, stejně jako navýšení jeho samotné výše kvůli prudkému zdražení energií, což si vyžádá kolem 3,4 mld. Kč (zákon č. 17/2022 Sb., nařízení vlády č. 289/2022 Sb.). V následujícím roce by dynamika měla mírně zvolnit na 7,3 %, což bude dáno hlavně výdaji zdravotních pojišťoven.

Tempo přes 10% **peněžitých sociálních dávek** určují podobně jako v minulých letech dávky důchodového

pojištění (Graf 2.3.4). Letošní běžnou lednovou valorizací důchodů navýšila o 300 Kč změna zákona č. 323/2021 Sb. (10,6 mld. Kč), dále ji zesilují dvě mimořádné valorizace z titulu vysoké míry inflace, a to od června v průměru o 1 017 Kč s dopadem cca 20 mld. Kč (nařízení vlády č. 35/2022 Sb. a č. 36/2022 Sb.) a od září v průměru o 700 Kč čítající zhruba 8 mld. Kč (nařízení vlády č. 136/2022 Sb. a č. 137/2022 Sb.). Od ledna 2023 vzroste dle zákonného valorizačního vzorce průměrný důchod o dalších 825 Kč (nařízení vlády č. 290/2022 Sb. a č. 291/2022 Sb.), nadto bylo schváleno navýšení o 500 Kč měsíčně za každé vychované dítě s dopadem 18,4 mld. Kč v roce 2023 (zákon č. 323/2021 Sb.). Vliv v následujícím roce budou mít i náklady letošních mimořádných valorizací za odpovídající část roku a predikce očekávaného vývoje cen nevylučuje ani další mimořádnou valorizaci v polovině příštího roku. Dle aktuální predikce by inflace mohla v lednu 2023 v relaci s červnovým indexem překonat hranici 6 %. Tato mimořádná valorizace by měla v následujícím roce dopad téměř 20 mld. Kč a v roce 2024 dodatečných 14 mld. Kč.

Navýšení se dotkne také dávek podporujících rodiny s dětmi, jako je zvýšení přídavků na děti a úprava výplaty rodičovského příspěvku (zákon č. 285/2021 Sb.), prodloužení délky podpůrné doby otcovské poporodní péče na 2 týdny (zákon č. 330/2021 Sb.) či navýšení dávek pěstounské péče (nařízení vlády č. 292/2022 Sb.) s úhrnným dopadem 3,3 mld. Kč v roce 2022. Z důvodu účinnosti posledně jmenovaného opatření až od října 2022 počítáme s navýšeným dopadem 0,3 mld. Kč v roce 2023. Zavedení institutu náhradního výživného pro nezaopatřené dítě si po zanedbatelném vlivu v roce 2022 vyžádá dodatečných 0,2 mld. Kč v roce 2023 (zákon č. 588/2020 Sb.). Systém sociálních dávek v tomto roce rozšířil jednorázový příspěvek 5 000 Kč na dítě do 18 let pro domácnost s hrubým ročním příjmem do 1 mil. Kč, v celkovém úhrnu za 7,8 mld. Kč (zákon č. 196/2022 Sb.). Dopad zvýšení příspěvku na péči pro osoby ve 3. a 4. stupni závislosti je kalkulován pro letošní rok ve výši 3,4 mld. Kč (zákon č. 328/2021 Sb.). Další navýšení výdajů na sociální dávky v roce 2022 o 2,1 mld. Kč souvisí s mimořádnými valorizacemi životního a existenčního minima od dubna a července 2022 (nařízení vlády č. 75/2022 Sb. a č. 204/2022 Sb.), resp. o 0,2 mld. Kč v roce 2023. Naproti tomu ukončení výplaty krizového ošetřovného by mělo znamenat meziroční úsporu ve výši 3,9 mld. Kč v tomto roce a dalších 0,9 mld. Kč v roce příštím. V souvislosti s migrační vlnou uprchlíků z Ukrajiny je letos vyplácena humanitární dávka v odhadované výši 10,4 mld. Kč (zákon č. 66/2022 Sb. a č. 198/2022 Sb.) a o cca 5 mld. Kč vyšší transfer státního rozpočtu do systému veřejného zdravotního pojištění. Nárůst v roce 2023 očekáváme i u výdajů na dávky v nezaměstnanosti z titulu predikované recese.

Vyšší zadlužení a vývoj úrokových sazeb zvýší **úrokové náklady** v letošním roce o téměř 60 % (Graf 2.3.7). V dalších letech pak počítáme s růstem úroků do konce výhledu, kdy by měly dosáhnout úrovně 1,2 % HDP.

U výdajů na **investice do fixních aktiv** očekáváme navýšení o 11,5 % v tomto roce a jejich další akceleraci o téměř 15 % v roce následujícím (Graf 2.3.6). Investice by měly být v obou letech výrazně podpořeny prostředky z rozpočtu EU nejen z důvodu blížícího se konce možnosti využití prostředků z programového období 2014–2020, ale také již využitím prostředků z aktuálního programového období 2021–2027, stejně jako prostředků z Nástroje EU příští generace. Jejich podíl na celkových investicích by měl letos činit téměř čtvrtinu a dále se navýšit až k 30 % v příštím roce.

Pomoc firmám s náklady na vysoké ceny energií (usnesení vlády č. 786/2022), na kterou bude novelou zákona o státním rozpočtu na rok 2022 uvolněno 30 mld. Kč, navyšuje zásadním způsobem objem **dotací** v tomto roce. Naproti tomu došlo k ukončení protiepidemických opatření a s nimi souvisejících programů podpory. Z titulu programů COVID – Nepokryté náklady, COVID 2022 – Sektorová podpora, COVID BUS, COVID – Ubytování, COVID – Adventní trhy a Antivirus evidujeme pro letošní rok aktuální výdaje kolem 2,5 mld. Kč (usnesení vlády č. 95/2022 a 96/2022). Zajištění ubytování pro ukrajinské uprchlíky v soukromých ubytovacích zařízeních hrazené kraji s příspěvkem státu ve výši 250 Kč pro osobu na noc si letos vyžádá odhadem 1,4 mld. Kč (usnesení vlády č. 207/2022). Částka byla s účinností od 1. listopadu 2022 navýšena na 350 Kč (nařízení vlády č. 322/2022 Sb.), což výdaje navyšuje o 0,2 mld. Kč v tomto a 1,3 mld. Kč v příštím roce. Výsledkem je pokles dotací v roce 2022 o 8,6 %. Stabilizace na trzích s energiemi by měla vést k omezení podpory. Proto na

konci horizontu výhledu předpokládáme výši dotací pod úrovní 2 % HDP.

Za letošním růstem **běžných transferů** o 16,6 % stojí především pomoc domácnostem s úhradou nákladů za energie (elektrina, plyn, teplo) ve formě tzv. úsporného tarifu s alokací 18,5 mld. Kč (zákon č. 232/2022 Sb.). Příspěvek pro solidární domácnost za ubytování uprchlíků z Ukrajiny si vyžádá odhadem 1,6 mld. Kč (nařízení vlády č. 73/2022 Sb. a č. 205/2022 Sb.). V roce 2023 by transfery měly akcelarovat na 70 % z důvodu kompenzací vyplácených v důsledku stropů na ceny energií pro domácnosti, malé a střední podniky, vládní instituce apod. ve výši rozpočtovaných 83 mld. Kč. Podobně jako na příjmech u evropského mechanismu odvodů z nadměrných tržeb i zde počítáme s jednorázovým dopadem pouze v jednom roce.

V rámci **kapitálových transferů** se v roce 2022 promítá několik mimořádných faktorů. V první řadě se jedná o výplatu náhrad vkladů bývalých klientů Sberbank CZ, a. s. z Garančního systému finančního trhu ve výši 7,8 mld. Kč (zbývající část, pro kterou byl přijat předpoklad zpětné vymahatelnosti, je považována na základě konzultace s Eurostatem za finanční operaci bez vlivu na saldo). Za druhé jde o aktuální dopad plateb České pošty z titulu čistých nákladů univerzální služby za období 2018–2022 v souhrnné částce 7,5 mld. Kč. A za třetí predikce pracuje s bezúplatným převodem vojenské techniky a materiálu Ukrajině v řádu jednotek mld. Kč. Proti těmto faktorům působí pozitivní efekt ukončení výplaty kompenzačního bonusu a meziročně menší dopad zpětného uplatnění daňové ztráty (zákon č. 299/2020 Sb.), které tlumí dynamiku kapitálových transferů na 5,7 %. Vlivem odeznění uvedených mimořádných faktorů by měly kapitálové transfery v roce 2023 klesnout o více než 40 % na jejich obvyklou úroveň.

Tabulka 2.3.1: Výhled výdajů sektoru vládních institucí

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Výdaje celkem	<i>mld. Kč</i>	1 907	1 992	2 196	2 378	2 696	2 841	3 091	3 367	3 349	3 431
	<i>změna v %</i>	-1,7	4,5	10,3	8,2	13,4	5,4	8,8	9,0	-0,5	2,4
Náhrady zaměstnancům	<i>mld. Kč</i>	419	462	521	576	633	676	688	733	763	789
	<i>změna v %</i>	5,4	10,1	12,8	10,5	10,0	6,8	1,7	6,6	4,0	3,5
Mezispotřeba	<i>mld. Kč</i>	291	296	326	339	346	355	403	446	461	477
	<i>změna v %</i>	2,8	1,6	10,0	4,1	2,0	2,5	13,5	10,7	3,4	3,4
Sociální dávky jiné než naturální	<i>mld. Kč</i>	605	624	658	709	821	859	950	1 050	1 091	1 124
	<i>změna v %</i>	2,5	3,1	5,5	7,7	15,8	4,7	10,5	10,6	3,9	3,0
Naturální sociální transfery	<i>mld. Kč</i>	148	152	160	177	205	219	240	257	264	271
	<i>změna v %</i>	4,3	3,1	4,7	10,9	15,8	7,1	9,2	7,3	2,8	2,6
Důchody z vlastnictví	<i>mld. Kč</i>	44	38	40	41	44	46	73	78	85	94
	<i>změna v %</i>	-10,6	-14,2	6,7	1,5	7,6	5,1	57,7	6,1	10,2	9,7
Dotace	<i>mld. Kč</i>	108	110	119	128	173	200	183	159	150	150
	<i>změna v %</i>	2,6	1,7	8,8	7,3	35,1	15,8	-8,6	-13,2	-5,7	-0,1
Tvorba hrubého fixního kapitálu	<i>mld. Kč</i>	155	171	224	253	277	287	320	368	337	328
	<i>změna v %</i>	-34,3	10,2	31,3	12,6	9,5	3,8	11,5	14,9	-8,6	-2,6
Kapitálové transfery	<i>mld. Kč</i>	36	30	35	36	67	55	58	35	36	34
	<i>změna v %</i>	-12,8	-14,9	16,2	1,3	87,8	-17,5	5,7	-40,6	2,9	-5,6
Ostatní výdaje	<i>mld. Kč</i>	100	109	113	120	130	142	176	242	162	165
	<i>změna v %</i>	5,6	9,1	3,6	6,0	8,5	9,5	23,5	37,5	-32,8	1,5

Zdroj: ČSÚ (2022b). Výpočty a predikce MF ČR.

Tabulka 2.3.2: Výdajová diskreční opatření

v mld. Kč

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Opatření na výdajové straně celkem	<i>mld. Kč</i>	-22,4	-49,3	-61,3	-48,8	-181,4	5,1	-7,2	-28,8	82,5	-0,6
Sociální dávky	<i>mld. Kč</i>	-4,4	-3,5	-10,9	-17,3	-49,4	19,7	-33,8	-0,3	-0,5	-0,6
Náhrady zaměstnancům*	<i>mld. Kč</i>	-20,6	-27,7	-32,2	-30,0	-34,3	-9,9	3,9	-20,5	-	-
Zdravotnictví	<i>mld. Kč</i>	-5,3	-10,1	-13,0	-	-24,7	5,9	12,6	0,2	-	-
Dotace	<i>mld. Kč</i>	-8,4	-4,3	0,5	-1,6	-44,9	-12,3	24,0	32,5	0,0	-
Kapitálové transfery	<i>mld. Kč</i>	4,1	2,9	-5,8	4,3	-27,6	8,5	11,9	12,6	-	-
Ostatní výdaje	<i>mld. Kč</i>	12,3	-6,6	0,2	-4,3	-0,5	-6,7	-25,7	-53,3	83,0	-

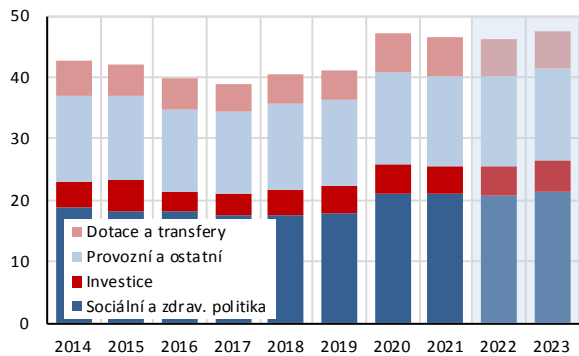
Pozn.: Údaje v tabulce zobrazují meziroční diskreční změny v důsledku veškerých plánovaných opatření na výdajové straně rozpočtu sektoru vládních institucí. Kladné hodnoty značí meziroční zlepšení salda.

* Náhrady zaměstnancům se aktualizují až po dosažení konečné dohody pro návrh státního rozpočtu na rok t+1.

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.3.1: Struktura celkových výdajů

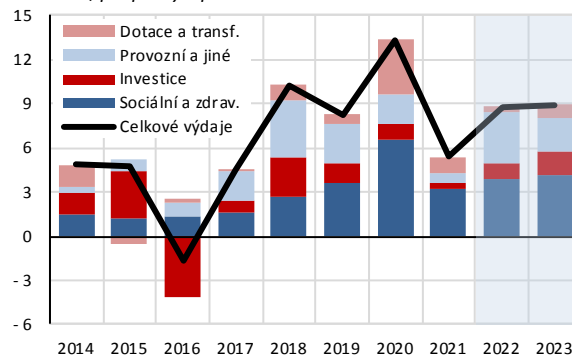
% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.3.2: Vývoj výdajů

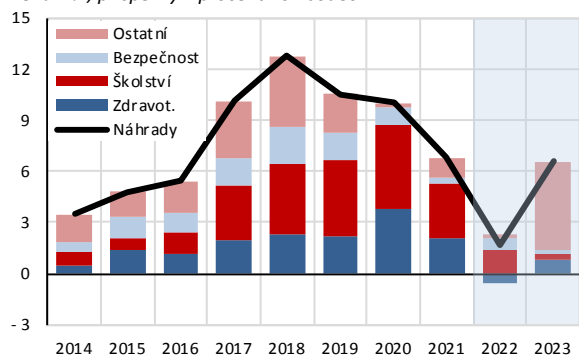
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.3.3: Náhrady zaměstnancům

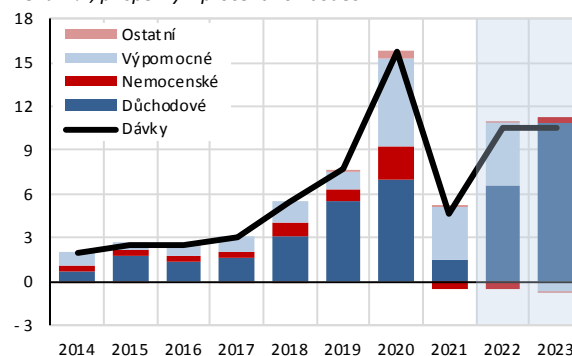
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.3.4: Peněžitě sociální dávky

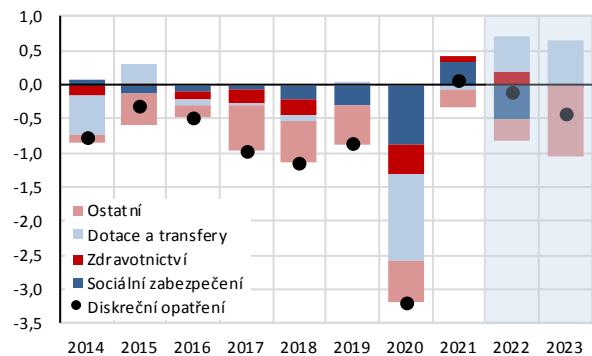
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.3.5: Diskreční výdajová opatření

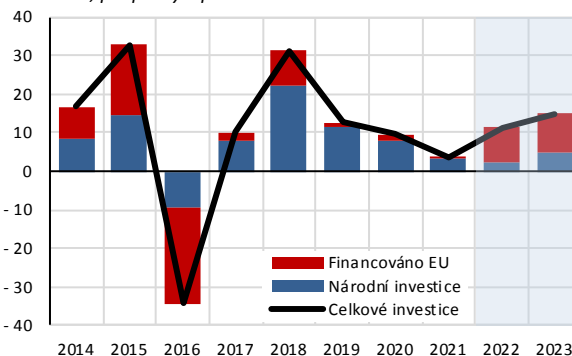
% HDP

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.3.6: Investice vládních institucí

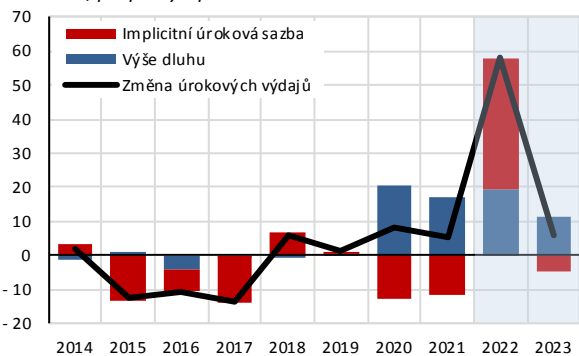
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.3.7: Úrokové výdaje

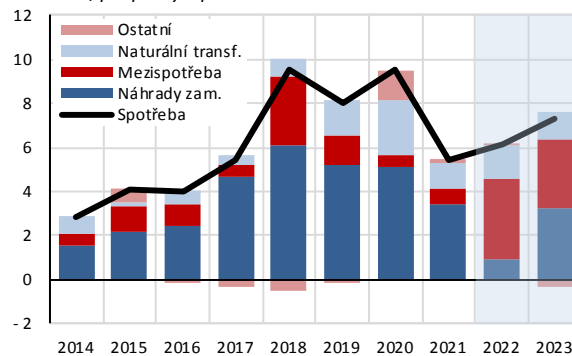
změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.3.8: Výdaje na konečnou spotřebu

změna v %, příspěvky v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022b). Predikce MF ČR.

2.4 Dluh sektoru vládních institucí

Deficitní hospodaření vládních institucí se promítne do výše dluhu, který by měl na konci roku 2022 dosáhnout 43,9 % HDP. Za relativně nízkým nárůstem dluhové kvóty o 1,8 p. b. stojí prognózovaný růst nominálního HDP o 9,3 %.

Autonomní vývoj hospodaření sektoru vládních institucí předpokládá pokles deficitů veřejných financí, přestože by na přelomu roku 2022 a 2023 měla česká ekonomika projít mírnou recesí. I přesto se dá očekávat, že bude dluhová kvóta dál růst, především pak na počátku horizontu výhledu. V roce 2023 očekáváme růst zadlužení o 2,2 p. b. na hodnotu 46,1 % HDP. Se snižováním deficitů sektoru vládních institucí (státního rozpočtu) a stabilním ekonomickým růstem očekáváme mírné zpomalování nárůstu dluhové kvóty. Na konci horizontu výhledu by mělo zadlužení dosáhnout hodnoty kolem 47 % HDP.

ČR by tak měla plnit **maastrichtské dluhové kritérium** a **kritérium Paktu o stabilitě a růstu** (60 % HDP). Úroveň dluhové kvóty také plní **národní pravidlo** dané zákonem o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, jež posuzuje výši dluhu sektoru vládních institucí očištěnou o rezervu peněžních prostředků vzniklých financováním státního dluhu vůči hranici 55 % HDP (Tabulka 2.4.1).

Z hlediska příspěvků ke změně dluhu je dominantním faktorem deficit a vývoj úrokových nákladů. Ty by měly v poměrovém vyjádření setrvávat na 1,1 % HDP téměř do konce výhledu, pro rok 2025 pak očekáváme mírné zvýšení na 1,2 % HDP. Na této úrovni se úrokové náklady pohybovaly naposledy v roce 2014 resp. 2015. Predikce počítá s růstem výnosů státních dluhopisů v roce 2023

a jejich následným poklesem. Dlouhodobá úroková míra pro konvergenční účely by se měla z očekávané průměrné hodnoty 4,4 % p. a. pro rok 2022 zvýšit o 0,4 p. b., přičemž následně by mohla poklesnout těsně pod 3 % p. a. U výnosů 5letých dluhopisů predikujeme ještě vyšší úroveň. Naopak nominální hospodářský růst v letech výhledu těsně nad 6 % by měl zvyšování dluhové kvóty brzdít.

Současná predikce nepočítá s žádnými významnějšími privatizačními příjmy podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů.

Největší podíl na zadlužení sektoru vládních institucí mají ústřední vládní instituce (Tabulka 2.4.1), jejichž dluh by měl v roce 2022 dosáhnout téměř 3 027 mld. Kč. Tvořil by tím cca 97 % celkového (neconsolidovaného) dluhu sektoru vládních institucí. Dluh místních vládních institucí představuje zbylá zhruba 3 %. Odhadujeme, že v roce 2022 dosáhne 90,4 mld. Kč a v dalších letech bude spíše stagnovat z důvodu predikovaného přebytkového hospodaření. Subsektor fondů sociálního zabezpečení vykazuje dlouhodobě zanedbatelnou míru zadluženosti. Navíc v případě zdravotních pojišťoven predikujeme od roku 2022 včetně opět soustavně přebytkové hospodaření. Vzhledem k tomu, že hospodaření sektoru vládních institucí bude determinováno schodky ústředních vládních institucí korigovanými přebytky ostatních subsektorů, očekáváme, že váha dluhu ústředních vládních institucí do konce horizontu výhledu ještě mírně naroste na téměř 98 %.

Tabulka 2.4.1: Hrubý konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
								Predikce	Predikce	Výhled	Výhled
Vládní instituce celkem	mld. Kč	1 755	1 750	1 735	1 740	2 150	2 567	2 927	3 270	3 504	3 726
Ústřední vládní instituce	mld. Kč	1 714	1 734	1 752	1 793	2 223	2 661	3 027	3 392	3 648	3 895
Místní vládní instituce	mld. Kč	89	85	84	84	87	87	90	91	92	91
Fondy sociálního zabezpečení	mld. Kč	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
Poměr dluhu vládních institucí k HDP	% HDP	36,6	34,2	32,1	30,0	37,7	42,0	43,9	46,1	46,2	46,7
Příspěvky ke změně poměru dluhu k HDP											
Změna dluhu	p. b.	-3,1	-2,3	-2,2	-2,0	7,6	4,4	1,8	2,3	0,1	0,4
Primární deficit	p. b.	-1,6	-2,2	-1,6	-1,0	5,0	4,3	3,5	3,2	1,4	1,1
Úroky	p. b.	0,9	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	1,1	1,1	1,1	1,2
Růst HDP v běžných cenách	p. b.	-1,4	-2,2	-1,9	-2,1	0,4	-2,5	-3,6	-2,6	-3,0	-2,4
Ostatní faktory¹⁾	p. b.	-1,0	1,4	0,6	0,4	1,4	1,7	0,8	0,6	0,5	0,5
Dluh podle zákona č. 23/2017 Sb. ²⁾	% HDP	36,5	34,2	32,1	30,0	37,7	42,0	43,9	46,1	46,2	46,7
Likvidní finanční aktiva ³⁾	% HDP	12,8	14,8	14,7	13,9	16,2	19,4	18,3	17,5	16,8	16,3
Čistý finanční dluh ⁴⁾	% HDP	23,8	19,4	17,4	16,1	21,5	22,6	25,5	28,6	29,4	30,4

1) Ostatní faktory tvoří rozdíl hotovostního a akruálního principu, čisté pořízení finančních aktiv a přecenění a další faktory.

2) Dluh sektoru veřejných institucí dle zákona č. 23/2017 Sb. je roven rozdílu dluhu sektoru vládních institucí a rezervy volných peněžních prostředků vytvářených dle zákona č. 218/2000 Sb.

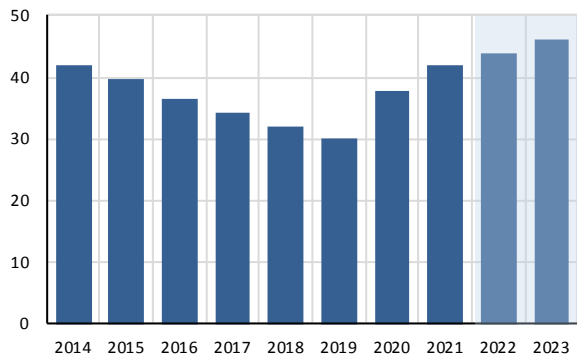
3) Likvidní finanční aktiva zahrnují měnové zlato, zvláštní práva čerpání, oběživo a vklady, cenné papíry jiné než účasti (v tržní hodnotě) a účasti kótované na burze cenných papírů.

4) Čistý finanční dluh je rozdílem mezi dluhem dle zákona č. 23/2017 Sb. a likvidními finančními aktivy.

Zdroj: ČSÚ (2022b). Výpočty a predikce MF ČR.

Graf 2.4.1: Dluh sektoru vládních institucí

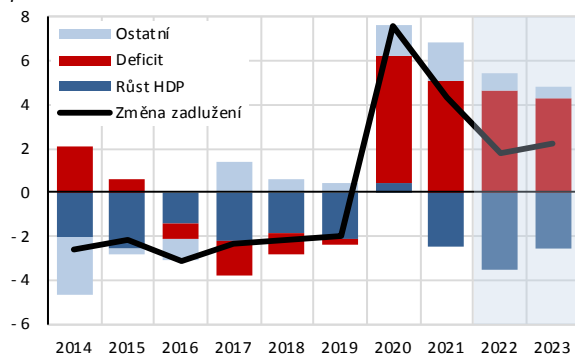
% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.4.2: Změna dluhové kvóty

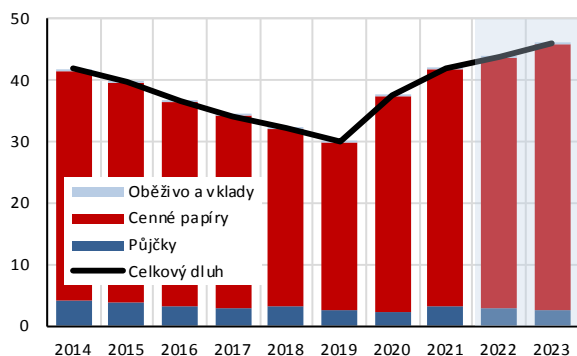
v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.4.3: Vládní dluh podle typu instrumentu

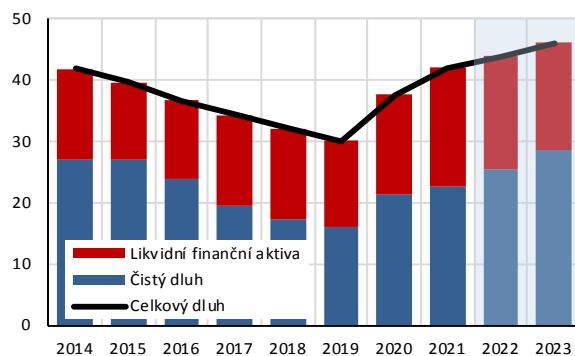
% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.4.4: Hrubý a čistý dluh sektoru vládních institucí

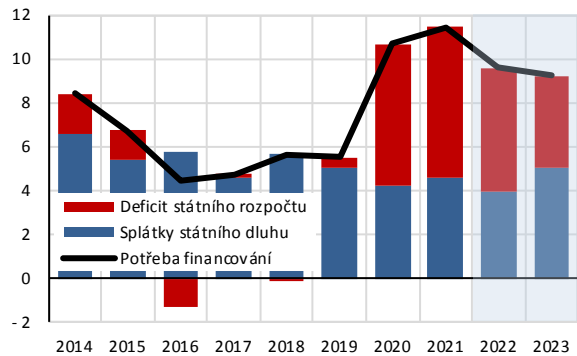
% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a, 2022b). Predikce MF ČR.

Graf 2.4.5: Potřeba financování státního dluhu

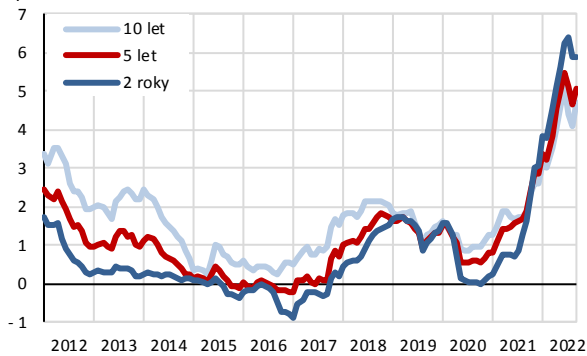
% HDP

Zdroj: ČSÚ (2022a), MF ČR. Predikce MF ČR.

Graf 2.4.6: Výnosy státních dluhopisů dle splatnosti

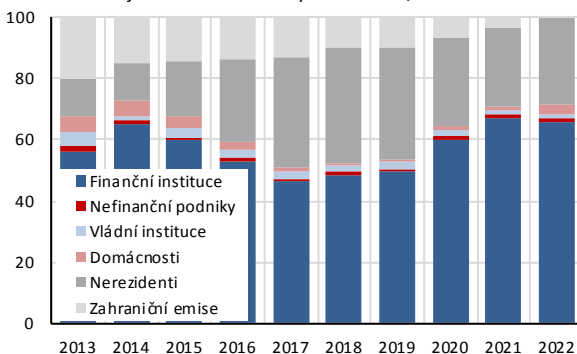
% p. a.

Zdroj: ČNB (2022).

Graf 2.4.7: Struktura státních dluhopisů dle držitele

% celkového objemu státních dluhopisů v oběhu, stav na konci období

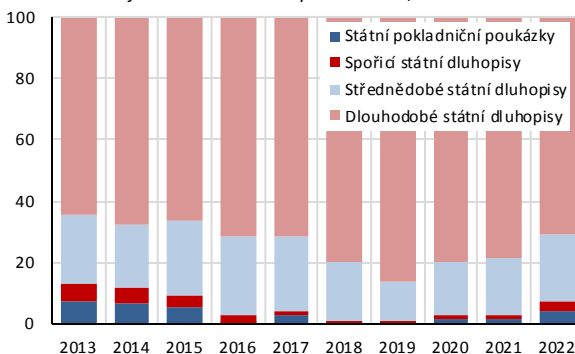

Pozn.: V roce 2022 jde o stav ke konci září.

Zdroj: MF ČR.

Graf 2.4.8: Struktura státních dluhopisů dle typu

% celkového objemu státních dluhopisů v oběhu, stav na konci období

Pozn.: V roce 2022 jde o stav ke konci září.

Zdroj: MF ČR.

2.5 Analýza citlivosti

Analýza citlivosti je kalkulována pomocí dynamického stochastického modelu všeobecné rovnováhy vytvořeného MF ČR. Alternativní scénáře se zaměřují na některé aktuální otázky možného budoucího vývoje. První scénář uvažuje nižší ekonomický růst v EU a jeho dopady na vysoce otevřenou českou ekonomiku závislou na vnějším prostředí. Druhý alternativní scénář hodnotí možné náhlé zvýšení úrokových sazeb. Oba alternativní scénáře jsou odvozeny od základního scénáře Fiskálního výhledu. V alternativních scénářích předpokládáme odlišný vývoj od základního scénáře vždy v prvním pololetí roku 2023.

Ekonomický vývoj u obchodních partnerů v EU je pro hospodářský růst malé otevřené ekonomiky ČR podstatný. První scénář předpokládá **pomalejší růst HDP v EU pro rok 2023** o 2,6 p. b., což odpovídá směrodatné odchylce v období let 2002–2021.

Snížení zahraniční poptávky po domácích produktech by se v první fázi projevilo poklesem čistého exportu. Následný tlak na depreciaci měny by ovšem prostřednictvím dražších importů negativní efekty na čistý export tlumil. Horší výsledek zahraničního obchodu by se projevil ve zpomalení růstu reálného HDP ČR o 0,6 p. b. v roce 2023 oproti základnímu scénáři. Nižší růst zisků firem z titulu slabšího exportu by zpomalil růst investic o 0,6 p. b. Nižší produkce firem by se také negativně promítla do poptávky po práci a následně do redukce míry růstu nominálních mezd. Negativní důchodový efekt v podobě relativně nižších mezd a výnosů z kapitálu by prohloubil pokles spotřeby domácností o 0,3 p. b.

Dopady na saldo sektoru vládních institucí jsou v prvním roce výhledu negativní ve výši 0,2 p. b., v dalších letech je pak diference maximálně 0,1 p. b. Nižší hospodářský výkon má dopad na daně a pojistné na straně příjmů, na straně výdajů pak vede zejména ke zvýšení výdajů na dávky v nezaměstnanosti. V letech výhledu je mírně pozitivní vliv nižší inflace na zákonnou valorizaci dávek důchodového pojištění. Zadlužení by pak vzrostlo v roce 2023 o 0,2 p. b. více než v autonomním scénáři a následně by tato diference do konce výhledu vzrostla na 0,4 p. b. Kromě vyššího deficitu by se zde promítla nižší úroveň nominálního HDP v celém horizontu.

Dynamický model v druhém scénáři simuluje **dodatečné zpřísnění monetární politiky** pro rok 2023 o 1,1 p. b. nad rámec daný základním scénářem. Tato hodnota odpovídá směrodatné odchylce vývoje krátkodobé úrokové míry v období od roku 2002 do roku 2021.

Restriktivnější měnová politika by měla negativní efekt na ekonomický vývoj. Tlak na zhodnocení české měny by vedl ke zdražení vývozů, zatímco importované zboží by se stalo relativně levnějším. Mírné zpomalení exportu o 0,3 p. b. by vzhledem k vysoké dovozní náročnosti vývozu vytvářelo tlak na pokles importu. Podobně by působily nižší důchod a pokles zisku ekonomických subjektů. Výsledkem by bylo mírné snížení dynamiky importu oproti základnímu scénáři.

Další negativní vliv na spotřebu představují nižší příjmy domácností z titulu pomalejšího růstu mezd. Vyšší úroková míra by navíc domácnosti motivovala spořit, a odkládat tedy spotřebu do budoucna. Restriktivní měnová politika by tak ve výsledku vedla k prohloubení poklesu spotřeby domácností o 0,2 p. b.

Ziskovost firem by se v důsledku poklesu zahraniční i domácí poptávky snížila. Firmy by na pokles zisků a zdražení úvěrů reagovaly zpomalením růstu investic o 0,2 p. b. Zpomalení agregátní poptávky by dále vedlo ke zvýšení míry nezaměstnanosti oproti základnímu scénáři o 0,3 p. b., a také k nižší dynamice mezd.

Vzhledem k negativnímu dopadu vyšší úrokové míry na investice, spotřebu a export by výsledný dopad do růstu HDP byl taktéž negativní, a to v rozsahu 0,2 p. b. Prohloubení recese by vedlo ke snížení míry inflace o 0,6 p. b.

Dopady na veřejné finance jsou u tohoto scénáře relativně zanedbatelné. Efekty na příjmy a výdaje se vzájemně téměř kompenzují, nejvýznamnější položky výdajů, tedy sociální výdaje, rostou méně z důvodu nižší dynamiky inflace a reálných mezd. Ve výsledku se míra zadlužení sektoru vládních institucí na konci horizontu výhledu liší od základního scénáře pouze o 0,2 p. b.

Tabulka 2.5.1: Základní a modelové scénáře makroekonomických simulací

		2022	2023	2024	2025
		Predikce	Predikce/ Simulace	Výhled/ Simulace	Výhled/ Simulace
Hrubý domácí produkt	změna v %, s.c.	2,4	-0,2	3,0	2,7
Spotřeba domácností	změna v %, s.c.	0,2	-0,8	3,8	3,2
Tvorba hrubého fixního kapitálu	změna v %, s.c.	5,1	1,5	0,1	1,8
Export zboží a služeb	změna v %, s.c.	2,7	2,1	4,3	3,1
Import zboží a služeb	změna v %, s.c.	2,8	1,0	2,9	2,2
Index spotřebitelských cen	změna v %	15,0	9,5	3,5	2,4
Zaměstnanost	změna v %	-0,9	-0,1	0,4	0,2
Objem mezd a platů	změna v %	10,0	7,4	5,7	4,2
Míra nezaměstnanosti	%	2,5	3,1	3,0	2,8
Saldo sektoru vládních institucí	% HDP	-4,6	-4,3	-2,5	-2,3
Dluh sektoru vládních institucí	% HDP	43,9	46,1	46,2	46,7
Alternativní scénář I. - pomalejší růst v EU v roce 2023					
Hrubý domácí produkt	změna v %, s.c.	2,4	-0,8	3,0	2,7
Spotřeba domácností	změna v %, s.c.	0,2	-1,1	3,7	3,2
Tvorba hrubého fixního kapitálu	změna v %, s.c.	5,1	0,9	-0,1	1,8
Export zboží a služeb	změna v %, s.c.	2,7	0,5	4,1	3,1
Import zboží a služeb	změna v %, s.c.	2,8	-0,3	2,5	2,2
Index spotřebitelských cen	změna v %	15,0	9,4	3,5	2,4
Zaměstnanost	změna v %	-0,9	-0,6	0,5	0,3
Objem mezd a platů	změna v %	10,0	6,6	5,7	4,2
Míra nezaměstnanosti	%	2,5	3,6	3,0	2,8
Saldo sektoru vládních institucí	% HDP	-4,6	-4,5	-2,6	-2,3
Dluh sektoru vládních institucí	% HDP	43,9	46,3	46,5	47,1
Alternativní scénář II. - nárůst domácí úrokové míry					
Hrubý domácí produkt	změna v %, s.c.	2,4	-0,4	2,9	2,7
Spotřeba domácností	změna v %, s.c.	0,2	-1,0	3,7	3,2
Tvorba hrubého fixního kapitálu	změna v %, s.c.	5,1	1,3	0,2	1,9
Export zboží a služeb	změna v %, s.c.	2,7	1,8	4,1	3,0
Import zboží a služeb	změna v %, s.c.	2,8	0,8	2,8	2,2
Index spotřebitelských cen	změna v %	15,0	8,9	3,2	2,3
Zaměstnanost	změna v %	-0,9	-0,2	0,4	0,2
Objem mezd a platů	změna v %	10,0	7,2	5,6	4,1
Míra nezaměstnanosti	%	2,5	3,4	3,0	2,8
Saldo sektoru vládních institucí	% HDP	-4,6	-4,4	-2,5	-2,3
Dluh sektoru vládních institucí	% HDP	43,9	46,2	46,4	46,9

Zdroj: MF ČR (2022b). Predikce, výpočty a simulace MF ČR.

3 Mezinárodní srovnání

Celosvětová pandemie covid-19 a s ní související fiskální výdaje citelně ovlivnily hospodaření veřejných financí v letech 2020 a 2021. Přestože vzhledem k prvnímu roku pandemie se hospodaření veřejných financí v EU v průměru zlepšilo o více než 2 p. b., schodek dosahoval stále relativně vysokých 4,6 % HDP. Mezi jednotlivými zeměmi ovšem panují značné rozdíly. Nejlépe zvládly externí šok severské země, konkrétně Dánsko a Švédsko, jejichž saldo nekleslo po celou dobu epidemie pod úroveň -3 % HDP, v případě Dánska se dokonce ani nedostalo do záporných hodnot. V letošním roce bude hospodaření zemí EU silně ovlivněno důsledky konfliktu na Ukrajině, především eskalací cen a náklady na řešení energetické krize. Přesto by mělo docházet k další konsolidaci a 11 zemí očekává, že splní maastrichtskou hranici deficitu veřejných financí.

Vysoké schodky udržují silnou nabídku státních dluhopisů, což spolu s rostoucí inflací tlačí na růst úrokových nákladů. V případě výnosů desetiletých státních dluhopisů pro konvergenční účely v zemích EU došlo v průběhu letošního roku ke zvýšení v průměru o cca 2,5 p. b. Vysoká míra inflace rovněž vedla ke změně kurzu měnové politiky, mimo jiné skrze ukončení programů kvantitativního uvolňování a růst úrokových sazeb. Výrazné rozdíly v míře zadlužení jednotlivých zemí eurozóny pak zvyšují riziko negativních dopadů měnových restrikcí.

3.1 Saldo a dluh veřejných financí v zemích EU

S výjimkou Lotyšska, Bulharska a Slovenska se **saldo** v poměru k HDP v roce **2021** meziročně zlepšilo ve všech zemích EU, nejvíce v Litvě (o 6,0 p. b.), Polsku (o 5,1 p. b.) a Chorvatsku (o 4,7 p. b.). Přebytek zaznamenalo Dánsko (3,6 %) a s roční pauzou také Lucembursko (0,8 %). Naopak nejvyššího deficitu dosáhla Malta (7,8 %) a dále Řecko, Itálie, Maďarsko, Rumunsko, Lotyšsko, Španělsko a Francie, tedy vesměs země s nejvyššími deficity i v roce 2020. Ve srovnání s jarní notifikací 2022 si za rok 2021 výrazně polepšilo přebytkové Dánsko (o 1,3 p. b.), a dále ČR (o 0,8 p. b.), Slovensko (o 0,7 p. b.) a Slovinsko (o 0,5 p. b.). Společným faktorem tohoto zlepšení byly hlavně vyšší příjmové daně korporací.

Pod referenční hodnotou Paktu o stabilitě a růstu v roce 2021 zůstalo 15 zemí (oproti dvěma státům v roce 2020), přesto se postup při nadměrném schodku týká nadále pouze Rumunska, jehož deficit na rok 2021 byl sice v souladu se stanovenými cíli, ale nedostatečné fiskální úsilí nezaručuje úspěšnou realizaci střednědobé konsolidační strategie (EK, 2021a). Na zbylých 14 zemí EU se vztahuje aktivace obecné únikové klauzule z března 2020, podle které se mohou odchýlit od rozpočtových požadavků stanovených evropským fiskálním rámcem¹, neboť jejich nadměrné schodky vznikly z náhlého a neočekávaného hospodářského propadu v důsledku pandemie jako mimořádné události.

Za rok **2022** se podle podzimní notifikace vládního deficitu a dluhu očekává nejvyšší deficit v Lotyšsku (6,5 % HDP), v Rumunsku (6,2 % HDP) a také v Maďarsku (6,1 % HDP). Ve srovnání se saldy za rok 2021 se zlepšení predikuje ve 20 zemích EU včetně ČR, nejvíce v Řecku (o 3,3 p. b.) a na Kypru (o 2,9 p. b.). Naopak se saldo meziročně zhorší nejvíce v Polsku (o 2,8 p. b.) a Dánsku (o 2,5 p. b.), které

ale stále setrvává v přebytkovém postavení, a to spolu se zmiňovaným Kypru na úrovni 1,2 % HDP. Třetí zemí s přebytkem by mělo být Irsko (0,2 % HDP), a to díky hospodaření fondů sociálního zabezpečení². Oproti jarní notifikaci 2022 se predikce roku 2022 vlivem aktualizovaných vstupních údajů nejvíce zlepšily v Nizozemsku (o 3,3 p. b.), Chorvatsku (o 1,4 p. b.) a na Kypru (o 1,6 p. b.), naopak nejvíce se zhoršily v Lotyšsku (o 1,7 p. b.) a v Maďarsku (o 1,2 p. b.).³

Pod **referenční hodnotou Paktu o stabilitě a růstu** pro deficit se zřejmě v roce 2022 udrží tytéž země jako loni, ovšem s výjimkou Polska (viz výše).

Celkem úspěšné snižování relativní výše **dluhu** sektoru vládních institucí v poměru k HDP zaznamenané v nedávné minulosti bylo krajně nepříznivými vlivy uvedenými v úvodu podstatně narušeno, nicméně za rok **2021** se ve většině zemí podařilo ukazatel snížit (celkově za EU o 1,9 p. b.) a podobná situace se očekává i za rok 2022. To se ovšem netýká ČR, která spolu s Lotyšskem a Maltou zaznamená jeho zvýšení v obou letech (v roce 2021 dokonce nejvíce ze všech zemí EU – o 4,4 p. b., což odpovídá i nejvyššímu tempu růstu dluhu v procentuálním vyjádření – o 19,4 %). **Dluhové fiskální kritérium 60 % HDP** za rok 2021 nesplnilo 14 členských zemí, kdy k předchozím 13 přibýlo Slovensko. Na druhou stranu výše dluhu sektoru vládních institucí v poměru k HDP meziročně poklesla ve 20 zemích (nejvíce na Kypru o 12,5 p. b. či v Řecku o 11,7 p. b., které se tak dostalo pod úroveň 200 % HDP), v Lucembursku zůstala stejná. Nejnižší podíl dluhu na HDP si stále drží Estonsko

¹ Čl. 5 odst. 1 a čl. 6 odst. 3 pro země eurozóny a čl. 9 odst. 1 a čl. 10 odst. 3 pro statní členské země nařízení Rady (ES) č. 1466/97, a čl. 3 odst. 5 a čl. 5 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 1467/97.

² Data za tento subsektor (zpravidla se jedná o zdravotní pojišťovny) vykazuje Irsko nově od podzimu 2021. Po odchodu Spojeného království z EU tak zůstává Malta jedinou zemí, která údaje za fondy sociálního zabezpečení nevykazuje.

³ Údaje za Francii a Slovinsko nebyly v rámci jarní notifikace 2022 za rok 2022 k dispozici.

(17,6 % HDP), ačkoliv se v posledních dvou letech více než zdvojnásobil.

V roce 2022 se meziroční zlepšení zadlužení očekává ve 21 zemích EU, nejvíce opět v Řecku (o 25,4 p. b.) a na Kypru (o 11,7 p. b.), kde se spolu s Dánskem, Irskem a Švédskem predikuje i meziroční snížení dluhu v absolutním vyjádření. Zbylých 6 zemí (Malta, ČR, Lotyšsko, Bulharsko, Estonsko a mírně i Lucembursko) by naopak mělo zaznamenat nárůst svého zadlužení. Přes referenční hranici 60 % HDP se v roce 2022 dostane 15 zemí EU, nově Malta. Naopak relativní dluh za rok 2022 se má díky vyššímu růstu HDP dostat pod předkri- zovou úroveň roku 2019 v 5 státech EU – v Dánsku,

Irsku, Řecku, Švédsku a na Kypru, kde jeho úroveň klesne pod 100 % HDP.

Oproti jarní notifikaci 2022³ předkládá největší změny dluhu k lepšímu Řecko (o 10,1 p. b.), Nizozemsko (o 8,9 p. b.) a Lotyšsko (o 6,0 p. b.), díky aktualizovaným vstupním údajům nebo metodickým úpravám. Naopak Finsko nejspíše zaznamená nejvyšší růst dluhu, a to do- konce v celé řadě let 2018 až 2022 v rozmezí 5,1–6,6 p. b. Důvodem je zvýšení dluhu o závazky programu *ARA housing* (Centrum pro bytové finance a rozvoj od- povědné za bytovou politiku Finska) a rozšíření sektoru vládních institucí o bytové podniky v jejich vlastnictví.

3.2 Financování dluhu veřejných financí v zemích EU

Dluhopisové trhy v zemích EU byly v roce 2021 v souvislosti s pandemií koronaviru ovlivňovány jak uvolněnou fiskální politikou jednotlivých států, tak mě- novou politikou centrálních bank.

V zemích eurozóny pokračovaly v loňském roce ze str- ny Evropské centrální banky nákupy státních dluhopisů v rámci Nouzového pandemického programu nákupu aktiv (PEPP) v průměrné čisté měsíční výši cca 141 mld. eur. Souběžně byly prováděny také nákupy státních dluhopisů na sekundárních trzích (PSPP) v prů- měrné čisté měsíční výši cca 14 mld. eur. Prostřednic- tvím těchto programů a politikou nízkých úrokových sazeb (depozitní úroková sazba na -0,5 %, primární úroková sazba na 0,0 %) se v období od září 2019 do konce roku 2021 držely výnosy desetiletých státních dluhopisů pro konvergenční účely (dále jen desetileté státní dluhopisy) v zemích eurozóny na relativně velmi nízkých úrovních. V tomto období desetileté státní dlu- hopisy dosahovaly výnosů blízkých nule nebo dokonce záporných (např. v Německu, Finsku, Rakousku či na Slovensku), s výjimkou států jižní Evropy, kde se vý- nosy pohybovaly v průměru ve výši 0,7 % p. a. V rámci celé výnosové křivky pak došlo v loňském roce jen k velmi mírnému průměrnému meziročnímu růstu výno- sů o cca 0,1 p. b. v segmentu doby do splatnosti od 9 do 30 let, na kratším konci výnosové křivky se výnosy do- konce meziročně snížily o cca 0,1 p. b. I přes vysokou úroveň zadlužení sektoru vládních institucí především v zemích jižní Evropy (Itálie, Španělsko, Francie, Řecko, Kypr) tak byly tyto země díky měnové politice Evropské centrální banky schopné financovat výpůjční potřebu emisemi státních dluhopisů i s velmi dlouhou dobou do splatnosti za úrokový výnos pohybující se pod úrovní výnosu desetiletých státních dluhopisů několikanásobně méně zadlužených zemí mimo eurozónu. Např. řecká vláda provedla v loňském roce dvě aukce 30letých stá- tních dluhopisů za průměrný výnos 1,7 % p. a., italská čtyři aukce také 30letých za 1,7 % p. a. a realizovala syndikovanou emisi dokonce 50letého státního dluhopi- su za průměrný výnos 2,2 % p. a. a francouzská vláda uskutečnila rovněž několik aukcí dlouhodobých státních

dluhopisů (30leté za průměrný výnos 0,8 % p. a., 50letý za 1,1 % p. a.). Od srpna 2021 se však výnosy státních dluhopisů ve všech zemích eurozóny začaly mírně zvyš- ovat. Primárním důvodem bylo očekávané utažení měno- vé politiky Evropské centrální banky reagující na rostoucí míru inflace. K rapidnímu zvýšení výnosů (zejména v Řecku, Španělsku, Itálii, Portugalsku či na Kypru) došlo na konci roku 2021 a v průběhu prvního pololetí 2022, a to v důsledku potvrzení ukončení čistých nákupů aktiv v rámci PEPP ke konci března 2022⁴, přičemž splatné jistiny státních dluhopisů budou nově reinvestovány nejméně do konce roku 2024. Na tomto programu parti- cipovaly zejména země jižní Evropy, kdy jejich celková kumulovaná výše čistých nákupů přesáhla více než polo- vinu celkového objemu programu. Od ukončení PEPP činily úrokové spready jižních států oproti německým desetiletým státním dluhopisům ve druhém čtvrtletí 2022 v průměru 1,1 p. b. ve Španělsku, 2,0 p. b. v Itálii a dokonce 2,4 p. b. v Řecku., čímž se významně zvýšilo tzv. riziko fragmentace (tj. riziko příliš velkých rozdílů ve výnosech státních dluhopisů mezi jednotlivými zeměmi). Toto riziko následně snižuje účinky transmise měnové politiky napříč zeměmi eurozóny, a proto v červenci 2022 Evropská centrální banka schválila nový instrument nákupu dluhopisů, tzv. *Transmission Protection Instru- ment*. Tento instrument spočívá v nákupu dluhopisů veřejného sektoru (se splatností do deseti let) na sekun- dárním trhu těch zemí, které budou postiženy zhorše- nými podmínkami pro financování výpůjční potřeby státu a budou splňovat podmínky z oblasti dodržování fiskálních pravidel EU a fiskální udržitelnosti. Tím by se mělo omezit riziko, že se zpřísnění měnové politiky pře- nese do přílišného nárůstu spreadů mezi výnosy státních dluhopisů jednotlivých zemí, což by citelně zvýšilo ná- klady na obsluhu státního dluhu zejména v zemích jižní Evropy a vyvolalo značný tlak na jejich fiskální udržitel-

⁴ Zároveň bylo rozhodnuto o navýšení objemu nákupů státních dluho- pisů v rámci PSPP, nicméně od července 2022 byly i tyto nákupy poza- staveny a dochází rovněž pouze k reinvesticím jistin.

nost.⁵ Po schválení tohoto nového instrumentu došlo k relativnímu „uklidnění“ dluhopisových trhů, avšak vlivem dalšího zvýšení úrokových sazeb Evropskou centrální bankou (depozitní úroková sazba na 1,5 %, primární úroková sazba na 2,25 %) se výnosy desetiletých státních dluhopisů opět zvyšují. V zemích jižní Evropy se ke konci září pohybovaly na průměrné výši 3,6 % p. a. (v Řecku a Itálii dokonce překročily 4 % p. a.), v relativně méně zadlužených zemích (např. Nizozemsko, Irsko) dosahovaly cca 2,3 % p. a., v Německu se zvýšily na 1,8 % p. a. Výnosy desetiletých státních dluhopisů jsou tak ve většině zemí eurozóny na nejvyšší úrovni od roku 2013.

V zemích mimo eurozónu se výnosy desetiletých státních dluhopisů v loňském roce (kromě Chorvatska a Rumunska, kde došlo k průměrnému meziročnímu snížení výnosů o cca 0,3 p. b., v Bulharsku pak o 0,1 p. b.), meziročně zvýšily v průměru o 0,5 p. b. Nejvíce vzrostly výnosy desetiletých státních dluhopisů v ČR a Maďarsku (oba v průměru o cca 0,8 p. b.). Ke konci roku 2021 tak dosahovalo záporných výnosů desetiletých státních dluhopisů pouze Dánsko. Důvodem pro nastoupení růstového trendu ve výnosech státních dluhopisů v zemích mimo eurozónu je zejména zpřísnění měnové politiky většiny národních centrálních bank v podobě zvyšování základní úrokové sazby, ke kterému začalo v jednotlivých zemích docházet od druhého pololetí 2021 v reakci na rostoucí míru inflace. Např. centrální banka v ČR zvýšila v průběhu let 2021–2022 základní úrokovou sazbu na současnou úroveň 7 % p. a., v Maďarsku na 13 % p. a., Polsku na 6,75 % p. a. či Rumunsku na 6,25 % p. a. Velmi restriktivní měnová politika v kombinaci s fiskální politikou vlád, významně ovlivněnou nejrůznějšími opatřeními na podporu domácností a firem v souvislosti s vysokými cenami energií, vedla k tomu, že úroveň výnosů desetiletých státních dluhopisů v těchto zemích byla ke konci třetího čtvrtletí 2022 v průměru na 4,6 % p. a., tj. o cca 2,6 p. b. vyšší než na konci roku 2021. Největší růst zaznamenaly maďarské (o 4,8 p. b.) a polské (o 2,9 p. b.) státní dluhopisy, kdy výnosy maďarských státních dluhopisů dosahovaly v září 2022 úrovně 9,2 % p. a., nejvyšší ze zemí EU.⁶ V segmentu celé výnosové křivky českých, maďarských, polských či rumunských státních dluhopisů jsou pak v průběhu letošního roku dosahovány na jejím kratším

konci vyšší výnosy státních dluhopisů než u dluhopisů s dlouhou dobou do splatnosti (od 10 let). V zemích s méně striktní měnovou politikou (Dánsko a Švédsko) se výnosy desetiletých státních dluhopisů pohybují ve třetím čtvrtletí 2022 na několikanásobně nižších úrovních (v průměru na 1,7 % p. a.), přesto se u obou zemí jedná o nejvyšší hodnoty od roku 2014. V současné době tak v žádné zemi mimo eurozónu nejsou dosahovány záporné výnosy desetiletých státních dluhopisů.

Emise státních dluhopisů ovšem nejsou jediným způsobem krytí veřejného zadlužení. V EU existují země s významným podílem **půjček na financování**. Z národních podzimních notifikací deficitu a dluhu sektoru vládních institucí vyplývá, že v roce 2021 tvořily půjčky významnou část veřejného dluhu v Řecku (75,2 % celkového dluhu), Estonsku (62,4 %) a na Kypru (35,3 %). Podílu půjček okolo 30 % celkového dluhu dosahuje dlouhodobě také Švédsko (30,8 %) a Chorvatsko (29,7 %). V Estonsku došlo od roku 2020 k poklesu podílu půjček od Evropské investiční banky na celkovém dluhu o 30 p. b., jelikož je nárůst dluhu kryt emisemi státních dluhopisů, ke kterým vláda zcela výjimečně přistoupila v roce 2020 v souvislosti s pandemií a v roce 2022 z důvodu financování dopadů energetické krize. Naopak v Řecku se podíl půjček (od Mezinárodního měnového fondu a ze stabilizačních mechanismů EU) na financování dluhu v posledních pěti letech mírně snižuje z důvodu návratu řeckých státních dluhopisů na dluhopisové trhy v roce 2017.

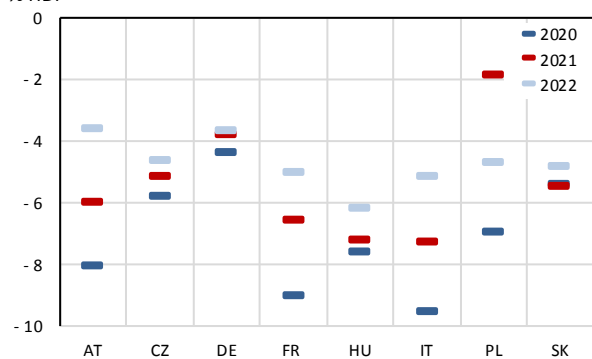
Země EU mají také možnost financovat specifické investice a reformy čerpáním zvýhodněných půjček z několika nástrojů EU. Nejvýznamnější je **Nástroj pro oživení a odolnost**, který pro půjčky členským státům disponuje celkovou alokací 385,8 mld. eur. Tento nástroj financování hodlá využít především Itálie (schválené půjčky ve výši 122,6 mld. eur), řádově nižší objem půjček plánuje také Rumunsko (14,9 mld. eur), Řecko (12,7 mld. eur), Polsko (11,5 mld. eur) a Portugalsko (2,7 mld. eur). Ve Slovinsku a na Kypru se plánovaný objem půjček pohybuje do 1 mld. eur. ČR zvažuje (usnesení vlády č. 861/2022) možnost půjčky až výše do 14,3 mld. eur na financování energetické transformace země. Dalším nástrojem s dočasnou podporou je **SURE** s celkovou alokací půjček 100 mld. eur, kterými lze financovat způsobilé výdaje na zmírnění rizika nezaměstnanosti v důsledku epidemie covid-19 z let 2020–2022. Celkem již bylo z tohoto programu vyplaceno 91,8 mld. eur 19 členským státům EU, z nichž největší podíl čerpaných půjček má Itálie (27,4 mld. eur), Španělsko (21,3 mld. eur) a Polsko (9,7 mld. eur). ČR bylo doposud vyplaceno 2 mld. eur, přičemž dalších 2,5 mld. eur má již schválené EK.

⁵ Např. v rámci aukcí státních dluhopisů s velmi dlouhou dobou do splatnosti došlo v průběhu roku 2022 ve Francii k růstu výnosů 30letého státního dluhopisu o 1,3 p. b. na 2,5 % p. a., ve Španělsku o 1,4 p. b. na 3,3 % p. a. či v Itálii o 2,4 p. b. na 4,2 % p. a. V Řecku nebyly aukce s dlouhodobými státními dluhopisy v letošním roce realizovány (pouze jedna 10letého a jedna 5letého dluhopisu), výpůjční potřeba je financována emisemi pokladničních poukázek a reinvesticemi dluhopisů Německa a Nizozemska z programů nákupů aktiv.

⁶ V Maďarsku došlo v aukcích státních dluhopisů s velmi dlouhou dobou do splatnosti v průběhu roku 2022 v případě 20letých dluhopisů k meziročnímu průměrnému růstu výnosů o 3,7 p. b., u 30letých dluhopisů pak o 4,5 p. b. Na krátkém konci výnosové křivky se výnosy zvýšily v průměru dokonce o 6 p. b., kdy v současnosti dosahují 3měsíční státní pokladniční poukázky aukčního výnosu cca 13 % p. a.

Graf 3.1: Saldo ve vybraných zemích EU

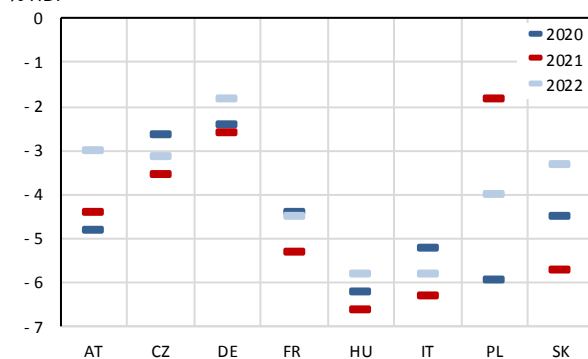
% HDP

Zdroj: Eurostat (2022b). Údaje za ČR ČSÚ (2022a, 2022b) a MF ČR.

Graf 3.2: Strukturální saldo ve vybraných zemích EU

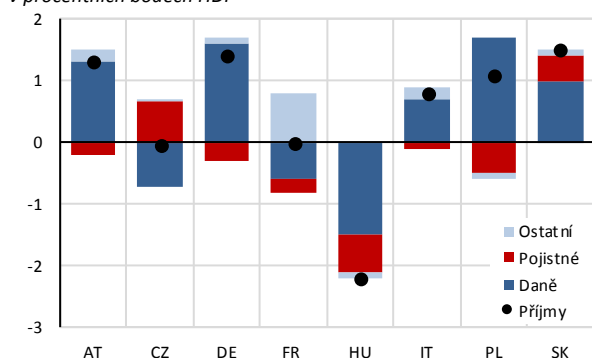
% HDP

Zdroj: EK (2022a). Údaje za ČR ČSÚ (2022a, 2022b) a MF ČR.

Graf 3.3: Změna příjmů v letech 2020–2021

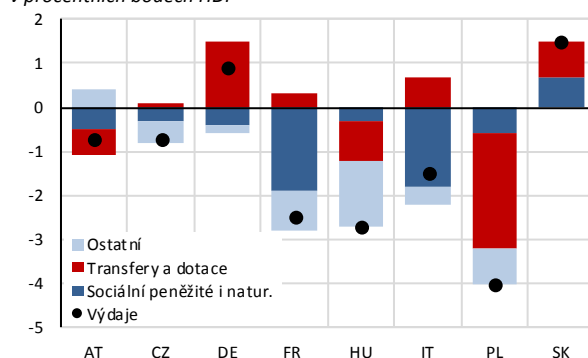
v procentních bodech HDP

Zdroj: Eurostat (2022a, 2022b). Údaje za ČR ČSÚ (2022a, 2022b).

Graf 3.4: Změna výdajů v letech 2020–2021

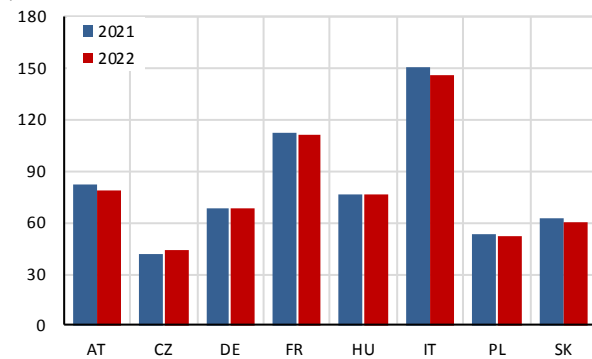
v procentních bodech HDP

Zdroj: Eurostat (2022a, 2022b). Údaje za ČR ČSÚ (2022a, 2022b).

Graf 3.5: Dluh ve vybraných zemích EU

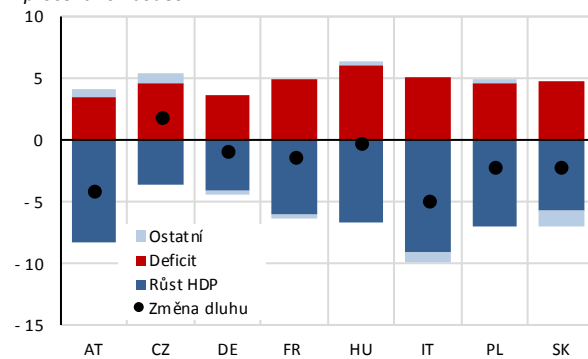
% HDP

Zdroj: Eurostat (2022b). Údaje za ČR ČSÚ (2022a, 2022b) a MF ČR.

Graf 3.6: Změna zadlužení v letech 2021–2022

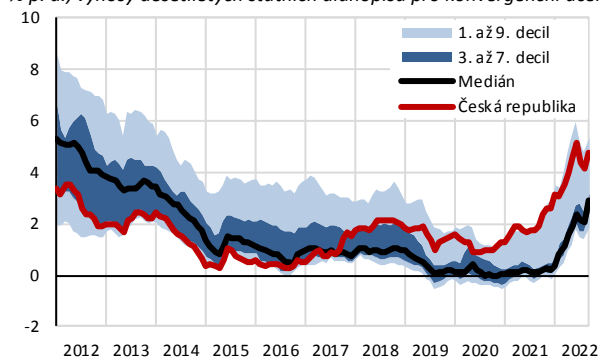
v procentních bodech HDP

Zdroj: Eurostat (2022b). Údaje za ČR ČSÚ (2022a, 2022b) a MF ČR.

Graf 3.7: Výnosy dluhopisů ČR a zemí EU

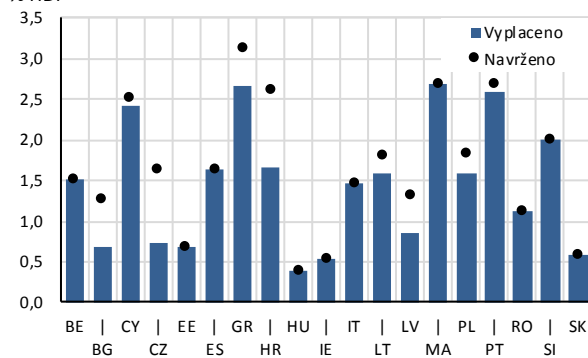
% p. a., výnosy desetiletých státních dluhopisů pro konvergenční účely

Zdroj: ECB (2022).

Graf 3.8: Půjčky z nástroje SURE

% HDP

Zdroj: EK (2022a, 2022b).

4 Dlouhodobá udržitelnost důchodového systému

Dlouhodobá udržitelnost patří mezi soustavně diskutované otázky českých veřejných financí. Přestože se proces stárnutí populace projevuje již v současné době, největší riziko představuje demografický vývoj, který patrně přijde v několika následujících dekádách a významně zvýší poměr osob v důchodovém věku k ekonomicky aktivní populaci. Zesílí tím tlak na výdaje sociálních systémů a potřebu je reformovat. V ČR v minulosti vzniklo několik odborných skupin, které si kladly za cíl reformu důchodového systému, případně i zdravotnictví, zatím však pro komplexní reformu nebyla nalezena širší politická shoda. Tento cíl si vytyčila i současná vláda ve svém programovém prohlášení.

4.1 Vývoj parametrických změn důchodového systému

Faktory, které ovlivňují dlouhodobé projekce, jsou kromě makroekonomických a demografických předpokladů a projekcí (Tabulka 4.2.1) také schválená opatření v oblasti důchodového zabezpečení známá v době tvorby projekcí.

Z parametrů důchodového systému je v první řadě nutné zmínit **statutární důchodový věk**. S účinností od 1. ledna 2018 (zákon č. 203/2017 Sb.) došlo zatím k poslední změně, kterou se věk odchodu do důchodu zvyšuje, dokud nedojde v průběhu příští dekády ke sjednocení na 65 letech. Ministerstvo práce a sociálních věcí je zákonem pověřeno, aby v pravidelných pětiletých intervalech zhodnotilo důchodový věk a případně navrhlo úpravu jeho výše tak, aby pojištěnci strávili v průměru čtvrtinu svého života ve starobním důchodu. Změny v nastavení důchodového věku by se navíc neměly týkat osob, kterým bude v době provedení revize více než 55 let. Přestože z prvního vyhodnocení (MPSV, 2019) vyplynula potřeba úpravy důchodového věku minimálně pro současné čtyřicátníky a mladší, vláda rozhodla prozatím ponechat statutární důchodový věk ve stávajícím nastavení na úrovni 65 let.

Vývoj statutárního věku odchodu do důchodu má vliv i na podmínky permanentních **vdovských a vdoveckých důchodů**, u nichž je věková hranice svázána se starobními důchody. U **předčasných důchodů** se hranice po-

stupně posouvá ze tří na pět let před statutárním věkem odchodu do důchodu. Tuto maximální pětiletou dobu mohou za cenu výrazných penalizací využít osoby, jejichž statutární věková hranice činí 65 let a více.

Valorizace důchodů je stanovena součtem růstu indexu spotřebitelských cen, resp. indexu životních nákladů důchodců (podle toho, který je vyšší), a jedné poloviny růstu reálných mezd. Tato úprava platí od 1. ledna 2018 rovněž v důsledku přijetí zákona č. 203/2017 Sb. Valorizace se provádí jednou ročně k 1. lednu s výjimkou situace, kdy inflace dosáhne alespoň 5 % od konce předchozího rozhodného období. V mimořádných termínech se však valorizují jen procentní výměry důchodů. Navíc byla schválena změna valorizace důchodů, která s účinností od roku 2017 vrátila vládě omezenou možnost diskrece (zákon č. 212/2016 Sb.). Pokud by totiž zvýšení průměrného důchodu dle standardního valorizačního vzorce nedosáhlo hodnoty 2,7 %, je vláda oprávněna k valorizaci důchodů svým nařízením až na tuto hodnotu. V ostatních případech se postupuje podle zákonného valorizačního vzorce. Nad tento rámec však došlo k dalším úpravám, ať už přidáním 1 000 Kč všem penzistům nad 85 let od roku 2019 (zákon č. 191/2018 Sb.), tak ad hoc zvýšením průměrného důchodu v roce 2020 o částku 900 Kč (zákon č. 244/2019 Sb.) nebo 300 Kč na rok 2022 (zákon č. 323/2021 Sb.).

4.2 Projekce důchodového systému

Aktuální populační projekce Eurostatu (2019) předvídá pokles počtu obyvatel ČR v dlouhém období téměř o 4,5 %. Míra závislosti měřená jako podíl osob starších 65 let k osobám v produktivním věku 15–64 let se má do roku 2070 téměř zdvojnásobit a dosáhnout zhruba 54 %. To samozřejmě není jen důsledek poklesu počtu osob v produktivním věku, ale rovněž zvyšování průměrné doby dožití. Podíl osob ve věku 85 let a starších na počtu osob ve věku 65 let a vyšším se má v horizontu projekce více než zdvojnásobit (Graf 4.2.3).

Geopolitická situace na východě Evropy spustila po ruské invazi na Ukrajinu silnou vlnu migrace, která se dotkla i ČR. Dopad těchto změn shrnuje Box 1.

Trend dlouhodobých penzijních projekcí je primárně určen demografickým vývojem a zákonem stanoveným věkem odchodu do důchodu. Z toho vyplývá, že výdaje na důchody by měly v relaci k HDP do roku 2030 růst pomaleji. Po roce 2030 dochází k zastavení zvyšování důchodového věku a začínají odcházet do důchodu silné ročníky ze 70. let 20. století. To vede k poměrně dramatickému nárůstu výdajů až na téměř 12 % HDP těsně před rokem 2060 s následným poklesem na bezmála 11 % HDP na konci horizontu projekce v roce 2070 (Tabulka 4.2.2). Pokles výdajů je dán demografickými faktory, kdy do důchodu odcházejí slabší ročníky narozené v 90. letech 20. století a později a nahrazují ročníky silnější.

Očekáváme, že saldo bude záporné v celém horizontu projekce. Projekce již počítala s prohloubením deficitu důchodového systému vlivem hospodářských dopadů pandemie. Z přebytku 0,3 % HDP v roce 2019 skončilo hospodaření v roce 2020 deficitem 0,7 % HDP. Naproti tomu v roce 2021 došlo k obnovenému růstu příjmů a vliv pandemie se výrazně projevil na straně výdajů úbytkem počtu poživatelů důchodových dávek. Systém tak skončil s téměř vyrovnaným hospodařením. V důsledku klesajících reálných mezd a nižší dynamiky pojistného na jedné straně a výrazného zvýšení inflace, které v roce 2022 vedlo ke dvěma mimořádným valorizacím, by se saldo důchodového systému mělo opět propadnout do deficitů dosahujících až 1 % HDP. Stabilizační situace (nižší dynamika míry inflace) by se mělo postupně zlepšovat a kolem roku 2030 již projektujeme schodek 0,3 % HDP. V dalším období se bude saldo ovšem opět zhoršovat vlivem demografického vývoje, kdy se kolem roku 2060 prohloubí k -3,5 % HDP. V poslední dekádě projekce (viz výše) by se měl deficit začít snižovat a do konce roku 2070 klesnout o cca 1 p. b.

Předpoklady základního scénáře na tak dlouhý horizont jsou pochopitelně předmětem značné nejistoty. Změna v předpokladech pak může mít poměrně velký význam pro hodnocení udržitelnosti systému.

Projekce EK (2021b) pracuje s konstantními **příjmy důchodového systému** v souladu se stálým podílem náhrad zaměstnancům na HDP a konstantní sazbou pojistného. Vzhledem k tomu, že ve srovnání s vyspělými zeměmi je v ČR podíl náhrad faktoru práce nízký, lze očekávat do budoucna relativně vyšší dynamiku objemu mezd a platů ve srovnání s růstem nominálního HDP. V alternativním scénáři proto předpokládáme, že by se podíl náhrad zaměstnancům na HDP do konce horizontu projekce (2070) dostal na současnou úroveň Německa. Německo bylo vybráno jako strukturou podobná a z hlediska zahraničního obchodu nejbližší ekonomika. To by při dané sazbě pojistného mělo pozitivní vliv na příjmovou stranu, ale zároveň by relativně vyšší mzdy a platy zvyšovaly i budoucí dávky důchodového pojištění. Výdaje (Graf 4.2.5) by v tomto scénáři rostly z výchozí úrovně 9,5 % HDP na 13,2 % HDP s vrcholem v roce 2059 (blíže také Box č. 2 v MF ČR, 2019, kde vyšší podíl náhrad zaměstnancům ve vyspělých zemích byl jedním z výrazných faktorů vysvětlujících nižší poměr výdajů na

důchody vůči HDP v ČR). Saldo by se ovšem oproti scénáři v EK (2021b) zásadně nelišilo (Graf 4.2.6). V relativně krátkém období by vyšší příjmy tlumily propad do deficitu, ovšem v delším období by se vyšší výdělky odrazily ve vyšších přiznaných důchodech. Deficity by se tak začaly o něco více prohlubovat.

Investice, které by zvýšily **tempo souhrnné produktivity výrobních faktorů** o 0,2 p. b., by vedly ke snížení poměru penzijních výdajů na HDP o 0,3 p. b. Ve srovnatelném rozsahu by na výdaje dopadl negativně scénář poklesu souhrnné produktivity o 0,2 p. b. (Graf 4.2.4). Obdobně, takřka symetricky, vycházejí i další alternativní scénáře.

Naproti tomu vyšší **doba dožití obyvatel** o 2 roky by zvýšila výdaje na penze o 0,7 p. b. vlivem v průměru delšího období pobírání starobních penzí (Graf 4.2.7).

Nižší **míra porodnosti** o 20 % by zatížila důchodový účet vyššími výdaji o 1,5 p. b. (Graf 4.2.8). K míře porodnosti je však třeba dodat, že již podstatně vzrostla v posledních letech a je pravděpodobné, že může v následujících letech spíše klesnout než růst. Zároveň platí, že při současném nastavení parametrů důchodového systému výdaje v daném horizontu při vyšší porodnosti relativně klesají, nicméně o to větší tlak na důchodový systém bude za jeho koncem, tedy po roce 2070.

Výše **věkové hranice pro odchod do starobního důchodu** hraje ve vývoji výdajů nezanedbatelnou roli. Pokračování jejího růstu nad současnou zákonem stanovenou hranici 65 let o další dva roky (stejným tempem jako se doposud zvyšuje věk pro muže) by znamenalo zlepšení salda systému v dlouhém období až o 0,6 % HDP (Graf 4.2.9). Prakticky okamžité zastavení dalšího růstu a fixace hranice věku odchodu do důchodu na úrovni 63 let by pak naopak přinesly dodatečné výdajové tlaky na prohloubení deficitu systému až o 0,9 % HDP v roce 2070.

Poslední scénář pracuje s **rozdílnou mírou valorizace**. Oproti základnímu scénáři, kde se vyplácené důchody každoročně valorizují o inflaci a polovinu růstu reálných mezd, je alternativně uvažováno zvyšování o inflaci a třetinu růstu reálných mezd, resp. pouze o inflaci. Nižší zohlednění růstu reálných mezd by v dlouhodobém horizontu snížilo výdaje až o 0,4 p. b. a pouze cenová valorizace pak dokonce o 1,0 p. b. (Graf 4.2.10).

Box 1: Roční aktualizace demografické projekce Eurostatu

Dne 28. září 2022 zveřejnil Eurostat pravidelnou roční aktualizaci svých populačních projekcí. Ta sice nenahrazuje stále platnou projekci EUROPOP 2019, ale poskytuje doplňující informace v mezidobí před publikací detailních projekcí v rámci pravidelného tříletého cyklu. Aktualizace primárně slouží ke zpřesnění střednědobých makroekonomických a fiskálních predikcí v rámci Evropského semestru.

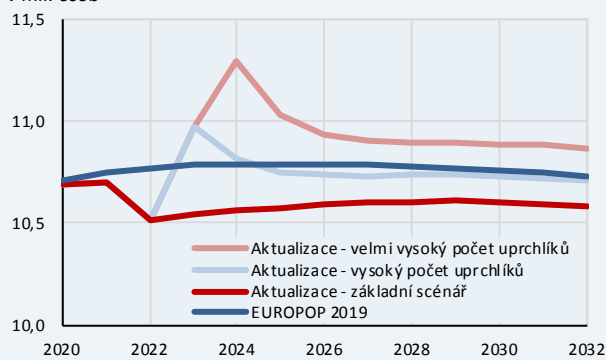
Graf 4.2.1 ilustruje predikovaný vývoj celkové populace k 1. lednu daného roku v horizontu příštích deseti let. Vedle základního scénáře jsou zde kalkulovány dva alternativní scénáře s ohledem na migrační vlnu uprchlíků z Ukrajiny. Scénář vysokého počtu uprchlíků předpokládá jejich příliv pouze v roce 2022 a v dalších letech pak jejich postupný návrat v konstantní míře tak, že na konci roku 2031 jich v české populaci zůstane 10 % z celkového přílivu. V případě scénáře velmi vysokého počtu se uvažuje pokračující příchod uprchlíků i v roce 2023 s následně podobným odlivem do konce roku 2031, kdy zde setrvá 15 % z celkového počtu příchozích z let 2022 a 2023.

Ze srovnání základních scénářů EUROPOP2019 a současné aktualizace vyplývá, že trend vývoje populace do budoucna zůstává zachován, ovšem na nižší úrovni. To je způsobeno poklesem populace především v roce 2021, kdy se podle loňského Sčítání lidu, domů a bytů (ČSÚ, 2022c) snížil počet osob v ČR o cca 185 tisíc. V alternativních scénářích je na základě dostupných údajů od ledna do srpna tohoto roku odhadnut příliv migrantů pro celý rok 2022, resp. 2023. Celkem se v letošním roce v obou alternativách uvažuje s příchodem téměř 430 tisíc osob, v roce následujícím pak u velmi vysokého scénáře navíc s 292 tisíci osobami. U mírnější alternativy by v roce 2023 již nastal odliv necelých 185 tisíc osob. Graf 4.2.2 ukazuje, jak se tyto scénáře promítnou do populace převážně v aktivním věku. Srovnání je velmi podobné, a rovněž zde je úroveň nejblíže k základnímu scénáři EUROPOP 2019 aktualizovaný alternativní s vysokým přílivem uprchlíků.

Nová plnohodnotná projekce EUROPOP2022 by měla být připravena na jaře příštího roku. Finální výsledky může ovlivnit i metodika demografických projekcí, zejména v minulosti často modifikovaný model odhadu migračního salda, který je prizmatem aktuální ruské agrese vůči Ukrajině o to nejistější.

Graf 4.2.1: Projekce celkové populace

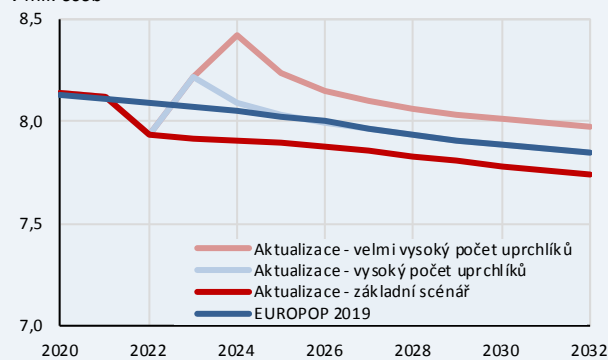
v mil. osob

Zdroj: Eurostat (2019, 2022c).

Graf 4.2.2: Projekce populace 15–74

v mil. osob

Zdroj: Eurostat (2019, 2022c).

Tabulka 4.2.1: Základní makroekonomické a demografické předpoklady projekcí

		2019	2020	2030	2040	2050	2060	2070
			Projekce	Projekce	Projekce	Projekce	Projekce	Projekce
Růst produktivity práce	na hodinu	2,0	1,9	2,2	2,1	1,9	1,7	1,5
Reálný růst HDP	%	2,6	-6,2	1,9	1,3	1,3	1,7	1,5
Celková míra participace (ve věku 20–64)	%	82,0	82,2	81,7	80,3	81,0	82,0	81,3
Míra nezaměstnanosti (ve věku 20–64)	%	2,0	4,8	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Podíl populace starší 65 let	% celkové populace	19,8	20,1	22,1	25,0	28,3	29,6	27,9

Pozn.: Hodnoty v tabulce odpovídají předpokladům dlouhodobých projekcí v době jejich vzniku v první polovině roku 2020.

Zdroj: EK (2020), Eurostat (2019).

Tabulka 4.2.2: Projekce penzijních výdajů

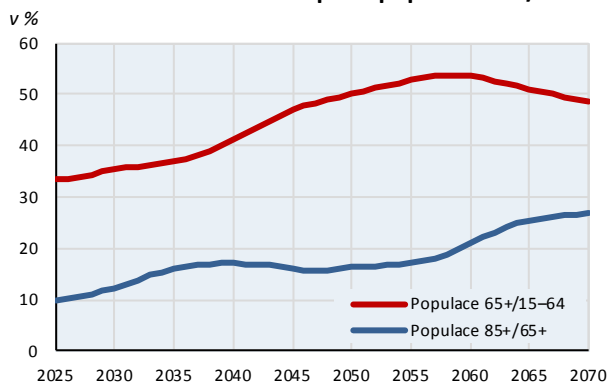
v % HDP

	2019	2020	2030	2040	2050	2060	2070
		Projekce	Projekce	Projekce	Projekce	Projekce	Projekce
Důchody celkem	8,0	9,5	8,8	9,8	11,4	11,8	10,9
Starobní důchody	6,7	7,9	7,4	8,5	10,1	10,4	9,5
Invalidní důchody	0,8	0,9	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7
Pozůstalostní důchody	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7

Pozn.: Součet hodnot pro jednotlivé typy důchodů se nemusí rovnat celkovým výdajům vlivem zaokrouhlení.

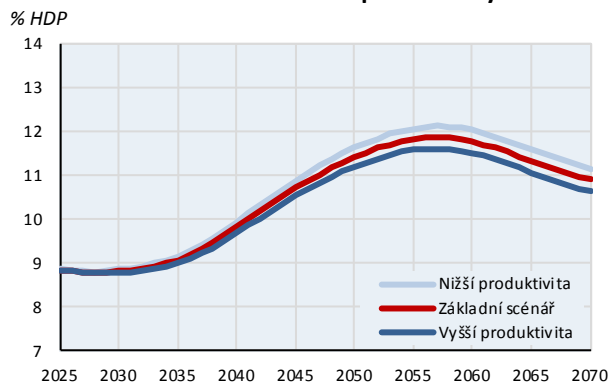
Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 4.2.3: Míra závislosti a podíl populace 85+/65+

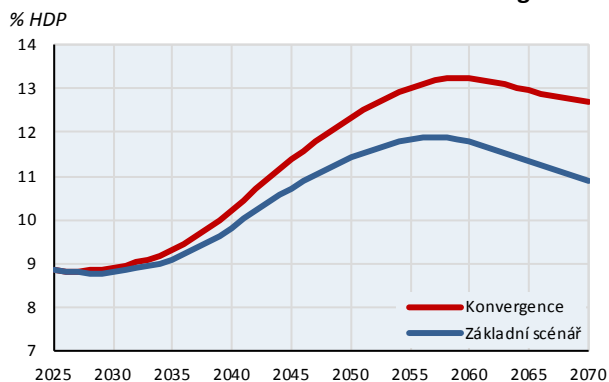
Zdroj: Eurostat (2019). Úprava MF ČR.

Graf 4.2.4: Alternativní scénáře produktivity

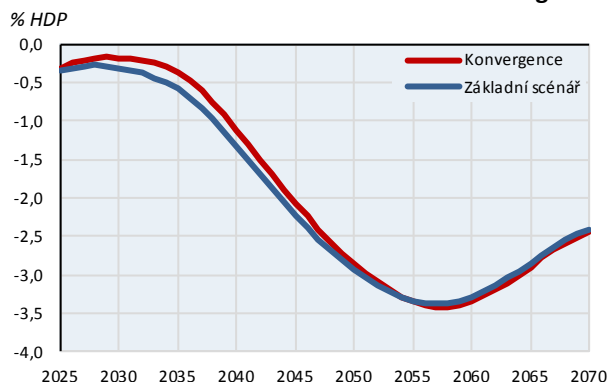
Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 4.2.5: Alternativní scénář mzdové konvergence

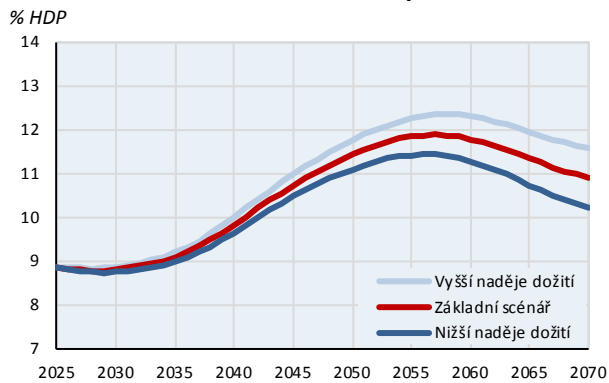
Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 4.2.6: Saldo v alternativním scénáři konvergence

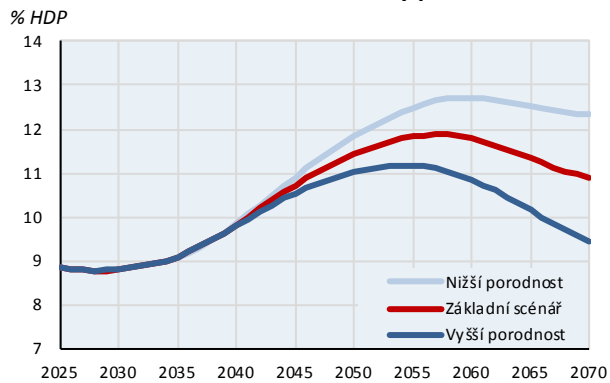
Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 4.2.7: Alternativní scénáře doby dožití

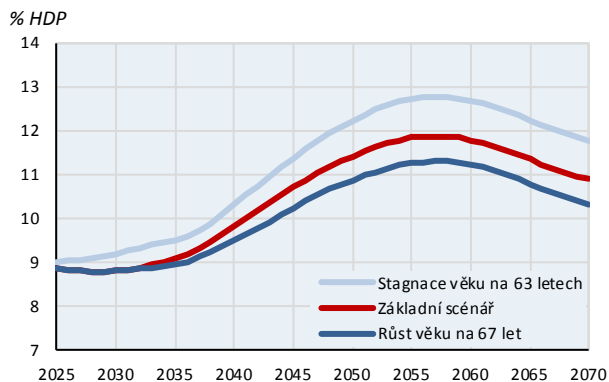
Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 4.2.8: Alternativní scénáře míry porodnosti

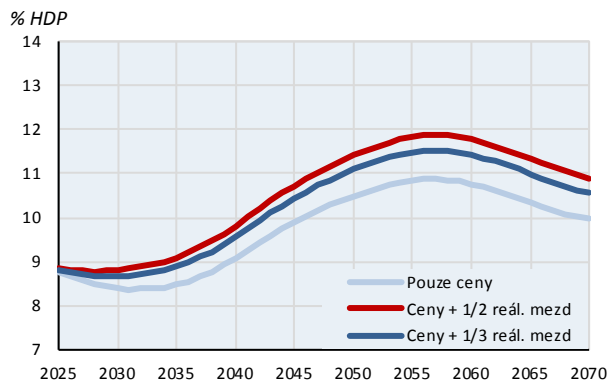
Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 4.2.9: Alternativní scénáře věkové hranice

Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 4.2.10: Alternativní scénáře valorizace

Zdroj: Výpočty MF ČR.

5 Míra participace a nastavení sociálních systémů

Fenomén dlouhodobých nerovnováh v oblasti sociálních systémů ČR, podobně jako v poslední době perzistentně napjatá situace na trhu práce, nastoluje otázku možností pozitivně ovlivnit míru participace. Vyšší zapojení určitých skupin obyvatelstva patří mezi častá doporučení od mezinárodních institucí, jako Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD, 2018a, 2020a), Evropské komise (EK, 2022c) nebo Mezinárodního měnového fondu (MMF, 2022). Přestože je zvýšení míry participace relevantní z pohledu všech časových horizontů, kapitola se zaměřuje spíše na otázky spojené s dlouhým obdobím. Identifikuje úzká místa v institucionálním nastavení příslušných sociálních systémů ČR a analyzuje jejich vliv na míru participace osob v odpovídajících věkových skupinách. Konkrétně se jedná o schémata mateřských a rodičovských dovolených spojených se službami péče o děti v předškolním věku a na druhé straně nastavení věku odchodu do důchodu jako výrazného signálu pro opuštění trhu práce. První dvě části se proto věnují míře participace především u žen v produktivním věku, třetí až šestá část se zabývá srovnáním sociálních systémů v EU a jejich vlivem na míry participace vybraných skupin obyvatel. Předposlední část pak nastiňuje scénář strukturálních reforem s výsledným zvýšením míry participace na úroveň srovnatelné v rámci EU a poslední část shrnuje závěry.

5.1 Ekonomická aktivita – obecné trendy

Trh práce je jedním z nejsledovanějších trhů v národním hospodářství. Jeho nerovnováhy mají přímé ekonomické a sociální dopady. Mezi základní sledované ukazatele trhu práce patří míra ekonomické aktivity (míra participace). Ta udává podíl osob v populaci, které jsou aktivní na trhu práce, tedy buď zaměstnané, nebo nezaměstnané. Faktorů, které determinují míru participace, je celá řada. Kromě historicko-kulturních zvyklostí jsou jimi instituce nastavené sociálními systémy každé země. Dlouhé placené mateřské a rodičovské dovolené u žen v reprodukčním věku (viz kapitola 5.3) nebo nízký důchodový věk u starší populace (viz kapitola 5.6) snižují jejich zapojení na trhu práce. I když samotná míra ekonomické aktivity ještě nemusí vypovídat o skutečném využití pracovní síly v národním hospodářství, jde o důležitý ukazatel umožňující zacílit relevantní strukturální reformy.

Přestože je míra participace v ČR mezi zeměmi EU poměrně vysoká (Graf 5.1.1), existují věkové kohorty, ve kterých zaostává. U mužů i u žen se jedná o skupinu do 24 let (Graf 5.1.2). V populačních kohortách ve věku nad 25 let je relativně nižší míra ekonomické aktivity patrná u žen (Graf 5.1.3), což se mění od věku 40 let a výše. Mezi 45. a 55. rokem věku patří míra participace žen dokonce mezi nejvyšší v EU. V případě mužů je míra ekonomické aktivity mezi nejvyššími v EU ve věku 25–60 let. Po 60. roce věku nastává zlom a ČR je blíže průměru EU (prakticky kolem mediánu zemí EU).

V průběhu druhé poloviny 20. století se míra participace žen ve světě výrazně zvyšovala, zatímco u mužů mírně klesla (Olivetti a Petrongolo, 2016). Zvýšení míry ekonomické aktivity u žen mělo několik důvodů, zejména růst úrovně vzdělání, změnu institucí (postojů vůči ženám a jejich pracovní aktivitě) a rozvoj sektoru služeb, ve kterém ženy našly silné uplatnění v důsledku jejich komparativní výhody v tomto segmentu (Ngai a Petrongolo, 2017). Nárůst míry participace však s sebou nesl ve vyspělých ekonomikách viditelný pokles v míře plodnosti, přičemž od 80. let 20. století klesla pod prostou míru

reprodukce (OSN, 2022). V zemích, kde se více rozšířily částečné úvazky, byl efekt na míru plodnosti menší. Nicméně na částečné úvazky ženy přistupovaly spíše nedobrovolně vlivem okolností (Lim, 2002), i když tento postoj se v čase patrně proměňuje (Eurostat, 2018). Částečné úvazky jsou stále doménou žen, v EU zhruba jedna třetina zaměstnaných žen pracuje na částečný úvazek oproti necelým 10 % u mužů (EK, 2017). ČR patří k zemím EU, kde jsou využívány relativně méně (Graf 5.1.4), podle dat Eurostatu je to kolem 6 % celkové zaměstnanosti osob ve věku 15 až 64 let, přičemž ženami jsou částečné úvazky využívány z cca 10 %.

V posledních dekáдах se však růst míry participace v EU zvyšuje již relativně mírně. U mladších věkových kohort je patrný spíše pokles, zatímco u starších 45 let se aktivita, tažená ženami, nadále zvyšuje. Míra nově zapojených osob na trhu práce se zvyšuje s rostoucím věkem, na což mají vliv změny v důchodových systémech a zvyšování statutárního důchodového věku.

V ČR je vývoj v posledních 20 letech mírně odlišný. Po začátku nového milénia míra ekonomické aktivity tendově klesala až do období velké recese v letech 2008–2010, od níž pak začíná růst (s výjimkou období epidemie). Zvýšení mezi lety 2021 a 2008 činí téměř 7 p. b. Vývoj v jednotlivých kohortách byl však diferencovaný. Míra ekonomické aktivity mužů i žen ve věku 15–24 let, ale i pouze žen mezi 30 a 40 lety, poklesla. Naproti tomu růst aktivity byl patrný hlavně u žen po 55. roce věku. Ve skupině 55–64 let je rozdíl v míře participace žen mezi roky 2008 a 2021 téměř 30 p. b. U mužů je v těchto věkových kohortách vidět rovněž nárůst, ovšem ani zdaleka tak výrazný jako u žen. To je možné vysvětlit vyšším věkem odchodu do důchodu mužů oproti ženám (zvláště těch s více dětmi), a následně úpravy vedoucí k jejich sjednocení (tedy pomalejší růst věku odchodu do důchodu u mužů než u žen).

Rozdílné míry ekonomické aktivity mezi muži a ženami také plynou z přetrvávajícího rozdělení rolí v rámci rodi-

ny, kde obvykle primárně ženy pečují o děti nebo naopak o seniory (EK, 2017). Ve všech zemích EU je participace žen na trhu práce nižší než u mužů, ačkoliv míra rozdílu se liší. ČR patří stabilně mezi země EU, kde je rozdíl v mírách participace vyšší. Nejvyšší rozdíly jsou v jižních zemích (Řecko, Itálie, Malta) a Rumunsku, naopak nejmenší v severovýchodních státech (Švédsko, Finsko, Pobaltí).

Rozdíly však nemají stejný dopad na ženy z hlediska jejich výdělků. Cukrowska-Torzewska a Lovász (2017) podle toho rozdělují členské státy EU do tří skupin:

„V první skupině [jižní křídlo Evropy] je zaměstnanost žen nízká a rozdíl ve mzdách mužů a žen je relativně malý. Je to dáno především rozdílem v platech mužů a žen u bezdětných osob a pozitivním mzdovým rozdílem mezi otcovstvím, zatímco matky, které pracují, pobírají vyšší mzdy ve srovnání s bezdětnými ženami. Délka rodičovských dovolených v těchto zemích je krátká, matky, které se vracejí do práce, tak činí brzy po narození dítěte, což nevede k jejich mzdovému znevýhodnění oproti bezdětným ženám.

V západoevropských zemích se rozdíly v platech žen a mužů připisují především existenci významné prémie za otcovství [tj. pozitivní rozdíl ve mzdách otců a bezdětných mužů]. Mzdové rozdíly matek a bezdětných žen existují, ale hrají okrajovou roli, a to i přes vyšší míru zaměstnanosti matek v těchto zemích. Normy a politiky umožňují matkám skloubit pracovní a rodinné povinnosti – zejména flexibilní pracovní místa, přístup k péči o děti, středně dlouhé a dobře placené rodičovské dovolené – a po návratu do práce dostávají výrazně nižší mzdy.

V zemích střední a východní Evropy všechny tři rozdíly – matky versus bezdětné ženy, otcové a bezdětní muži i mzdové rozdíly mezi bezdětnými osobami – významně přispívají k nerovnosti v odměňování žen a mužů. V těchto zemích stát obecně explicitně podporuje matky jako primární pečovatelky o děti. Matkám jsou poskytovány dlouhé placené rodičovské dovolené včetně ochrany pracovního místa, institucionální péče o děti do tří let věku je vzácná a společenské názory nepodporují umístění dětí v mateřských školách a dřívější návrat matek do práce. To vede k tomu, že se mnoho matek vrací do zaměstnání po dlouhých pauzách v kariérách, a k vyšším rozdílům ve mzdách matek oproti bezdětným ženám, které hrají důležitou roli při utváření celkové genderové situace mzdových rozdílů mezi ženami a muži.“

Význam v tomto srovnání mohou mít i částečné úvazky. V roce 2021 pracovala v EU na částečný úvazek téměř třetina zaměstnaných žen ve věku 25–54 let s dětmi (32,3 %) oproti 20,9 % zaměstnaných žen bez dětí. U mužů je tomu naopak. Na částečný úvazek pracovalo

5,0 % zaměstnaných mužů s dětmi, což bylo méně než u mužů bez dětí (7,4 %). Částečné úvazky jsou doménou zejména zemí západní Evropy (včetně Rakouska a Německa) následovaných státy jižní Evropy (Eurostat, 2022d). Část rozdílů v odměňování žen a mužů ve skupině zemí západní Evropy tak lze vysvětlit vyšším podílem částečných úvazků. V případě zemí střední a východní Evropy takové vysvětlení ovšem neplatí a poměrně značné rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR je nutné hledat v dlouhých absencích na trhu práce.

Faktory genderové nerovnosti rozebírají např. Bonthius et al. (2019), Lodovici et al. (2016) či Bettio et al. (2013). Do první skupiny řadí odlišné fungování na trhu práce u žen a mužů spočívající v míře zaměstnanosti a délce „pracovního života“, v délce pracovního úvazku či rozdílech v odměňování. Druhou skupinu faktorů představuje rodinný status, resp. zda žena má dítě či nikoliv. Kleven et al. (2018) poukazují na fakt, že před narozením dítěte je míra výdělků a zaměstnanosti podobná u mužů i u žen, avšak po narození dítěte se začínají oba parametry rozcházet a rozdíl se postupně zvětšuje. Snížení zaměstnanosti a výdělků u žen postupně dosahuje až k cca 20 %, a odráží v sobě kromě nižší participace a celkového počtu odpracovaných hodin i samotnou volbu povolání, charakteristiky příslušného odvětví či výběr zaměstnavatele. Kalb (2018) zmiňuje negativní efekt na výdělky žen v Rakousku, které se vrátily z rodičovské dovolené delší než 18 měsíců oproti těm, které se vrátily dříve. V prvních letech po návratu do zaměstnání představoval rozdíl výdělků přibližně 14–16 %, avšak v čase pak dále klesal.

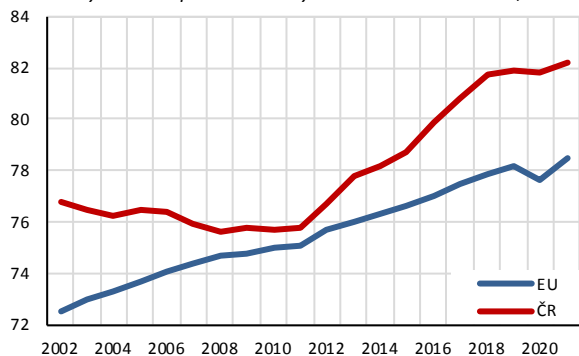
Zvyšování míry participace je zásadní pro extenzivní růst potenciálního produktu ekonomiky. Potřeba se dále stupňuje, pokud populace v produktivním věku klesá a míra strukturálně srovnatelných volných míst převyšuje míru nezaměstnanosti. Stěžejní význam má i pro dlouhodobou udržitelnost veřejných financí. Vyspělé země čelí rostoucím tlakům na výdaje v sociálních systémech (penze, zdravotnictví, dlouhodobá péče). A vliv má participace také nepochybně na příjmovou stranu veřejných rozpočtů. Růst ekonomiky spojený s vyššími výnosy z daní a pojistných je jednou z nejúčinnějších variant. Ekonomickou aktivitu je zapotřebí posílit správně zacílenými strukturálními reformami (MMF, 2018). V případě ČR jde (mimo zvýšené imigrace) analýza identifikovala tyto skupiny:

- mladí lidé do 25 let (jimž se v této kapitole však nevěnujeme),
- ženy v první polovině produktivního období a
- osoby nad 55 let věku včetně seniorů.

U ostatních skupin jsou možnosti pro nárůst míry participace prakticky vyčerpané.

Graf 5.1.1: Míra participace v ČR a EU

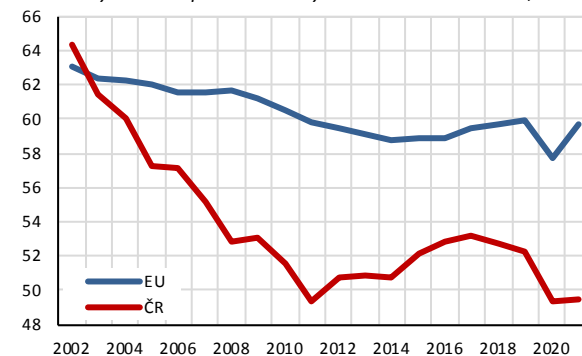
ekonomicky aktivní v poměru na obyvatelstvu ve věku 20–64, v %

Zdroj: Eurostat (2022a).

Graf 5.1.2: Míra participace mladých dospělých v ČR a EU

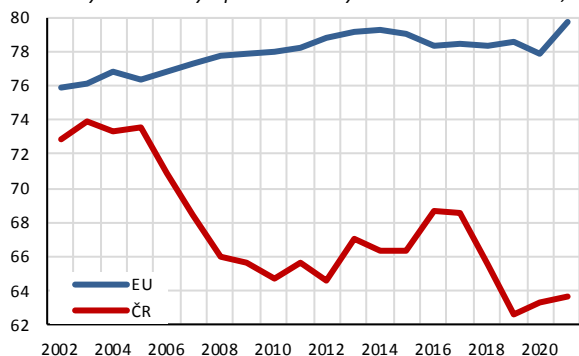
ekonomicky aktivní v poměru na obyvatelstvu ve věku 20–24, v %

Zdroj: Eurostat (2022a).

Graf 5.1.3: Míra participace žen v ČR a EU

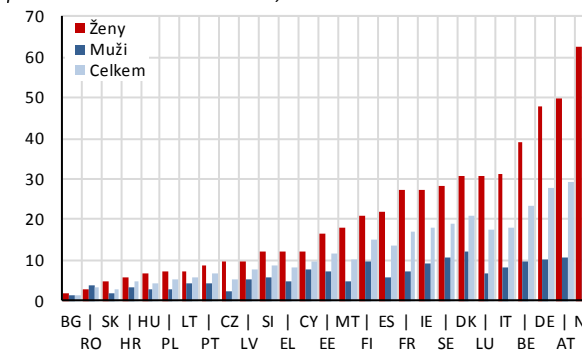
ekonomicky aktivní ženy v poměru na obyvatelstvu ve věku 30–34, v %

Zdroj: Eurostat (2022a).

Graf 5.1.4: Částečné úvazky v EU

podíl na celkové zaměstnanosti, v %

Zdroj: Eurostat (2022a).

5.2 Faktory ovlivňující participaci a zaměstnanost žen s dětmi

V období trvání rodičovské dovolené je relevantní sledovat zaměstnanost žen s dětmi, jelikož v rozhodování ženy ohledně zkrácení délky rodičovské dovolené hraje roli ochrana pracovního místa po určitou dobu a možnost návratu do zaměstnání, nikoliv být následně nezaměstnaná. Tudiž faktory ovlivňující míru participace jsou v podstatě totožné s faktory mající vliv na míru zaměstnanosti žen s dětmi. Věkové profily zaměstnanosti mužů a žen během životního cyklu vykazují ve většině zemí EU značné rozdíly. Zaměstnanost mužů má v průběhu produktivního věku tvar obráceného „U“. Míra zaměstnanosti bývá u mladých mužů nízká, protože mnozí z nich ještě nedokončili vzdělání. Následně se mezi 25. a 39. rokem věku postupně zvyšuje a stabilizuje se ve věku 40–54 let, než opět klesne s blížícím se důchodovým věkem. Uvedený profil zaměstnanosti je v různé míře patrný téměř ve všech zemích EU, ale asi nejvýrazněji v jihoevropských zemích (Řecko, Itálie, Portugalsko a Španělsko) a zemích střední a východní Evropy (ČR, Maďarsko, Polsko, Slovensko a Slovinsko). Naopak charakteristiky zaměstnanosti žen podle věku jsou rozmanitější. Například ve Francii a Itálii rovněž kopírují obrácené „U“, ovšem ve všech věkových intervalech na nižší úrovni než u mužů. V Irsku, Lucembursku, Nizozemsku či na Maltě dosahují míry zaměstnanosti žen poměrně vysokých hodnot po startu kariéry, ale okolo 30 let

začínají klesat. To naznačuje, že některé ženy opustí trh práce, jakmile se stanou matkami, a nevrátí se na něj ani poté, co jejich děti vyrostou. V několika zemích EU (např. ČR, Maďarsko, Slovensko) profil zaměstnanosti žen podle věku připomíná písmeno „M“. Zaměstnanost žen zpočátku roste, klesá v období 25–35 let věku z důvodu rodičovství a poté se opět zvyšuje s tím, jak děti rostou. Profily zaměstnanosti dle věku se rovněž liší z hlediska dosaženého vzdělání. V případě ČR činí ve věkové kohortě 30–34 let rozdíl v míře zaměstnanosti žen se základním vzděláním oproti ženám s vysokoškolským vzděláním více než 20 p. b.

Míra zaměstnanosti žen ve věku 25–54 let v ČR v roce 2021 dosáhla 78,4 %, což bylo o 3,3 p. b. více, než činí průměr zemí EU. Avšak u žen s dítětem ve věku do 6 let má ČR v rámci zemí EU dlouhodobě nejnižší míru zaměstnanosti na úrovni přibližně 41 %, resp. 47 % u dvou dětí (s nejmladším dítětem do 6 let věku). V roce 2021 tak dosahoval rozdíl oproti průměru zemí EU cca 31 p. b., resp. 22,1 p. b. v případě dvou dětí. U segmentu nejmladších dětí od 6 let věku můžeme zaměstnanost žen v ČR považovat za srovnatelnou s ostatními zeměmi EU. Lze tedy usuzovat, že na pokles míry zaměstnanosti žen v ČR má významný vliv délka placené mateřské a rodičovské dovolené a s tím spojené další faktory. Např. Ruhm (1998),

Jaumotte (2003) či Pronzato (2009) uvádějí, že zákonné ukotvení rodičovské dovolené a poskytovaná jistota zaměstnání má velmi pozitivní vliv na zaměstnanost žen. Autoři poukazují, že placená rodičovská dovolená do 1 roku věku dítěte významně snižuje míru zaměstnanosti žen. Síla vlivu se ovšem výrazně snižuje s rostoucí délkou podpůrčí doby.

I přes postupné rozšíření flexibility v čerpání rodičovské dovolené na oba rodiče, je péče o malé děti, a s tím

spojená nižší participace i výtěžky, stále primárně spojená s ženami (viz Box č. 2). Vyplyvající negativní důsledky na trh práce by bylo dle např. MMF (2018) možné příznivě ovlivnit na základě:

- vhodného nastavení rodinné politiky,
- adekvátní nabídky předškolního vzdělávání,
- možnosti větší flexibility v pracovních úvazcích.

Box 2: Analýza faktorů ovlivňujících postavení žen s dětmi na trhu práce

Analýza vybraných faktorů, které mohou ovlivnit charakteristiky trhu práce pro ženy s dětmi, je provedena na datech za země EU a Spojené království v období od roku 2006 do roku 2021. Volba příslušných proměnných charakterizujících jednotlivé politiky státu v oblasti podpory rodin s dětmi byla založena na rešerši odborných studií, v první řadě pak na Ruhm (1998), Blau a Kahn (2013) či Olivetti a Petrongolo (2017). Za vysvětlující proměnné byly zvoleny:

- a) maximální doba ochrany pracovního místa (v týdnech) – jedná se o maximální počet týdnů rodičovské dovolené, po který je pracovní místo ženy chráněno zákonem a který mohou využít bez ohledu na výši příjmu (součet týdnů mateřské dovolené, rodičovské dovolené a domácí péče o dítě),
- b) celková doba placené dovolené (v týdnech) – jde o součet počtu týdnů, ve kterých matky dostávají náhradu příjmu během péče o dítě;
- c) celková doba placené dovolené vyhrazené pro otce (v %) – jedná se o podíl placené dovolené pro otce na celkové placené době zahrnující mateřskou, rodičovskou a otcovskou dovolenou;
- d) výše výdajů na předškolní vzdělávání a péči (v % HDP) – jedná se o veřejné výdaje vynaložené v kategorii ISCED 0.

Za parametry trhu práce, které by mohly být ovlivněny výše uvedenými proměnnými, byly zvoleny:

- a) míra zaměstnanosti žen – jedná se o míru zaměstnanosti žen ve věku 25–54 let mající 1 dítě ve věku do 6 let;
- b) gender gap ve výtěžcích – jedná se o poměr rozdílu mezi mediánovým výtěžkem mužů a žen k mediánovému výtěžku mužů;
- c) gender gap v zaměstnanosti – rozdíl mezi mírou zaměstnanosti mužů a žen ve věku 20–64 let v p. b.

Pomocí korelační analýzy jednotlivých proměnných (průměry za 2006–2021) byla zjištěna negativní korelace u maximální doby ochrany pracovního místa a míry zaměstnanosti žen s dětmi a gender gapem v zaměstnanosti. Podobné tomu bylo u celkové doby placené dovolené. Naopak pozitivní korelaci s mírou zaměstnanosti žen s dětmi vykazuje výše výdajů na předškolní vzdělávání a péči.

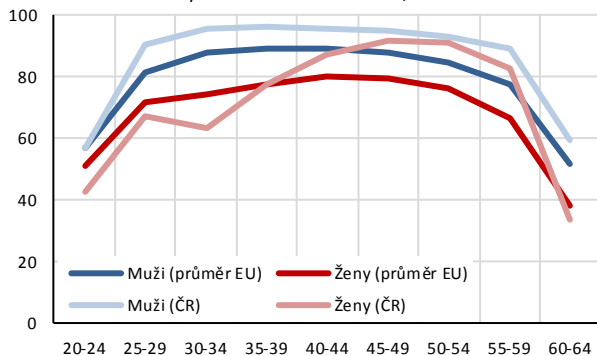
Tabulka 5.2.1 zobrazuje výsledky panelové regrese, která kvantifikuje vliv výše uvedených vysvětlujících proměnných na charakteristiky trhu práce u žen s dětmi. Statistická významnost parametrů byla prokázána u vlivu doby ochrany pracovního místa na míru zaměstnanosti žen s dětmi. Ochrana pracovního místa zvyšuje pravděpodobnost návratu žen do zaměstnání, jelikož poskytuje jistotu zaměstnání, případně i pozice. Vztah se však se zvyšující se délkou ochrany mění a příliš dlouhá ochrana pracovního místa může na gender gap ve výtěžcích působit opačně z důvodu delšího přerušení kariéry. Dále na nižší genderovou nerovnost ve výtěžcích, stejně jako v zaměstnanosti mužů a žen má očekávaný podstatný vliv výše veřejných výdajů na předškolní vzdělávání a péči o děti. To lze vysvětlit opodstatněným požadavkem na vyšší podporu předškolního vzdělávání, které umožní rychlejší návrat žen do zaměstnání s kratším přerušením pracovní kariéry, a tím nižší genderovou nerovností.

Tabulka 5.2.1: Odhady parametrů regresního modelu

	Zaměstnanost žen s dětmi	Gender gap ve výtěžcích	Gender gap v zaměstnanosti
Maximální doba ochrany pracovního místa	0,18 *** (-0,05)	-0,05 ** (0,03)	-0,07 (0,06)
Celková doba placené dovolené	-0,03 (0,02)	0,02 (0,01)	0,08 ** (0,04)
Délka placené dovolené pro otce	-0,00 (0,03)	0,02 (0,02)	-0,03 (0,02)
Výše výdajů na předškolní vzdělávání a péči	0,09 (2,04)	-7,71 *** (1,08)	-3,23 *** (1,42)
Konstanta	49,74 *** (5,39)	31,32 *** (2,81)	15,96 *** (4,49)
Upravený koeficient determinace	0,95	0,95	0,91
Počet pozorování	248	242	176
Časové období	2006–2018	2006–2018	2009–2018
Počet zemí	23	22	21

Pozn.: V závorkách jsou uvedeny směrodatné chyby odhadu. Všechny specifikace modelu obsahují fixní efekt. *** $p < 0,01$; ** $p < 0,05$; * $p < 0,1$.
Zdroj: Výpočty MF ČR.

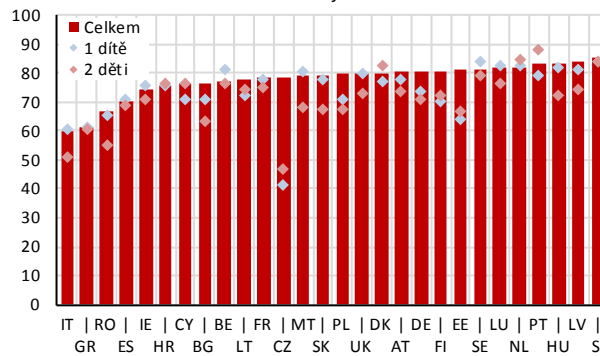
Graf 5.2.1: Zaměstnanost mužů a žen v průběhu života
míra zaměstnanosti v příslušné věkové kohortě, v %

Zdroj: OECD (2022a). Výpočty MF ČR.

Graf 5.2.2: Zaměstnanost žen v EU

míra zaměstnanosti žen 25–54 let s nejmladším dítětem do 6 let v %

Zdroj: Eurostat (2022a).

5.3 Raná péče o dítě

Rodinná politika zaměřená na podporu rodin s nejmenšími dětmi je ze strany státu nejčastěji uplatňována prostřednictvím přímé sociální podpory spojené s ochranou pracovního místa, daňového systému a rané či předškolní péče o dítě. Zatímco objem celkové podpory dosahuje v průměru EU dlouhodobě okolo 2,6 % HDP, v ČR činí 3 % HDP. Z toho je poměrně nezvykle třetina realizována prostřednictvím daňových úlev (sleva na dani na dítě, manžela/manželku s nízkými příjmy a za umístění dítěte v zařízení péče o dítě předškolního věku). Naopak podíl veřejných výdajů na služby (např. školky a dětské skupiny) patří k nejnižším v EU. Poměr výdajů na přímou sociální podporu rodin s dětmi se pak blíží 2 % HDP jako v průměru zemí EU.

Za nejvýznamnější přímou sociální podporu státu zaměřenou na rodinu s dětmi lze v období bezprostředně předcházejícím a následujícím po narození dítěte považovat peněžitou pomoc v mateřství a rodičovský příspěvek, v některých zemích na ně navazuje tzv. dovolená na domácí péči. Minoritní podíl pak zaujímají další peněžité sociální dávky, jako příspěvky při narození dítěte, příspěvek na dítě, otcovská a jiné.

5.3.1 Mateřská dovolená

V ČR činí dle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, délka **peněžité pomoci v mateřství** 28 týdnů, v rozdělení na 6–8 týdnů před narozením a na 22–20 týdnů po narození dítěte. Při narození více dětí se prodlužuje na 37 týdnů. Podmínkou nároku na výplatu náhrady mzdy je účast na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech. Náhrada mzdy je vyplácena po celou dobu mateřské dovolené ve výši 70 % redukováného denního vyměřovacího základu zjištěného z hrubého příjmu za posledních 12 měsíců.

Podle čl. 8 a 9 směrnice Rady 92/85/EHS je stanovena minimální délka mateřské dovolené v EU na 14 týdnů, rozložená před nebo po narození dítěte v souladu s vnitrostátními právními předpisy, nejméně však v délce 2 týdny před nebo po narození dítěte. V roce 2022 do-

sahuje průměrná délka placené mateřské dovolené v zemích EU 21 týdnů, přičemž v průměru před narozením dítěte činí mateřská dovolená 5 týdnů a po narození dítěte 16 týdnů. ČR se tak řadí k zemím s delší mateřskou dovolenou, nicméně tento rozdíl není nijak významný. Význam mateřské dovolené v systému rodinné politiky je primárně v rovině podpory vztahu ženy a narozeného dítěte. Jak uvádějí např. Van Niel et al. (2020), Ruhm (2000) nebo Heymann et al. (2011), dostatečně dlouhá (cca 12 týdnů po narození dítěte) placená mateřská dovolená má velmi pozitivní vliv na psychický a zdravotní vývoj ženy i dítěte, včetně významného snížení úmrtnosti kojenčů. Autoři ve studii dokazují, že prodloužení placené mateřské dovolené v evropských zemích o 10 týdnů vedlo k 5% snížení úmrtnosti kojenčů. Míra kojenecké úmrtnosti byla v ČR (2,3 %) v roce 2020 třetí nejnižší ze zemí EU (v průměru 3,3 %). V případě potenciálního prodloužení mateřské, resp. rodičovské dovolené, však nebyl dle Liu a Skanse (2010), Baker a Milligan (2005) či Danzer a Lavy (2016) prokázán žádný dopad na kognitivní vývoj dětí v předškolním věku.

Z hlediska náhradového poměru má polovina zemí EU koncipovanou náhradu ve výši 100 % průměru předchozího příjmu ženy za určité období před narozením dítěte po celou dobu trvání mateřské dovolené⁷. V některých zemích však není výše náhradového poměru stabilní po celou dobu mateřské dovolené. Například v Polsku je výše náhradového poměru závislá na zvolené délce mateřské dovolené, v Belgii či Finsku pak v průběhu mateřské dovolené dochází ke snížení procentní výše z předchozího průměrného příjmu ženy v souladu se stropem na maximální výši příspěvku. Příspěvek po dobu trvání mateřské dovolené je ve většině zemí EU vyplácen ze systému sociálního zabezpečení. V Dánsku, Rumunsku a na Maltě je vyplácen zaměstnavatelem a v Rakousku,

⁷ Některé země jej pak mají doplněn nastaveným stropem pro maximální měsíční výši příspěvku. Jsou to však země, kde je délka mateřské dovolené kratší (v průměru 17 týdnů) než v ČR.

Německu a Řecku se na výplatě podílí jak systém sociálního zabezpečení, tak zaměstnavatel.

5.3.2 Rodičovská dovolená

Na kratší mateřskou dovolenou navazuje ve všech zemích EU **rodičovská dovolená**, která je velmi často rovněž spojená s výplatou dávky a ochranou pracovního místa po určitou dobu. V ČR je délka rodičovské dovolené maximálně do 3 let věku nejmladšího dítěte, přičemž pracovní místo zaměstnance je dle zákona chráněno po celou tuto dobu. Dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, je rodiči vyplácena dávka v celkové výši 300 tis. Kč v případě jednoho dítěte (450 tis. Kč v případě narození dvou a více dětí), a to maximálně do 4 let věku nejmladšího dítěte. Pro měsíční výši rodičovského příspěvku a implicitně i dobu jeho čerpání je určující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte. Jestliže alespoň jednomu z rodičů v rodině je možné k datu narození nejmladšího dítěte stanovit 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu, rodič si může omezeným způsobem volit měsíční výši, a tím i celkovou dobu pobírání rodičovského příspěvku. Pokud je tato částka menší než 13 tis. Kč, je rodičovský příspěvek vyplácen maximálně do výše této částky, pokud je částka vyšší než 13 tis. Kč, je možné měsíční rodičovský příspěvek pro jedno nejmladší dítě volit až do výše vypočtené částky (maximálně však do 70 % 30násobku redukováného denního vyměřovacího základu). Takto nastavený systém výplaty implikuje minimální dobu výplaty rodičovského příspěvku na cca 6 měsíců od skončení peněžité pomoci v mateřství.

V zemích EU je systém rodičovské dovolené velmi rozdílný. Liší se z hlediska délky, platby příspěvku v jejím průběhu, flexibility, či zda je pro ni nárok individuální nebo rodinný. Dle směrnice 2010/18/EU je minimální délka rodičovské dovolené stanovena na 4 měsíce, avšak směrnice nijak nespecifikuje požadavky týkající se placení rodičovské dovolené či její flexibility. Délka rodičovské dovolené je základní veličinou, podle níž lze evropské státy rozdělit do dvou skupin. Mezi státy, kde je placená rodičovská dovolená kratší než průměr zemí EU (cca 17 měsíců), patří např. Belgie, Polsko, Chorvatsko, Dánsko, či Portugalsko. Ke státům, ve kterých je placená rodičovská dovolená delší než 17 měsíců, náleží např. ČR, Estonsko, Maďarsko, Litva, Slovensko či Rakousko.

Česká republika má nejdelší povolenou dobu placené rodičovské dovolené v rámci zemí EU. Stanovení vhodné délky rodičovské dovolené není prosté. Galtry a Callister (2005) doporučují zohledňovat více faktorů, jako dopady na uplatnění matek na trhu práce, rekonvalescenci dítěte a matky po porodu, utváření vztahu mezi rodičem a

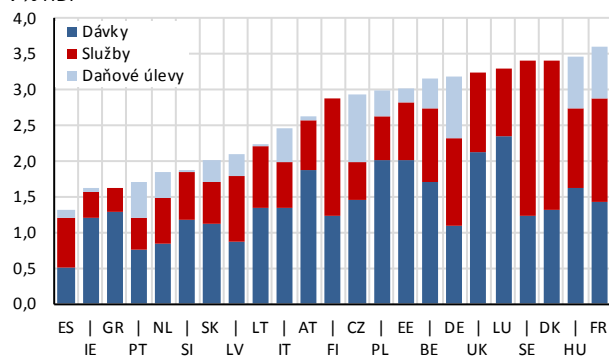
dítětem, fyzický a duševní vývoj dítěte, kojení a genderovou rovnost. Poukazuje na to, že příliš krátká rodičovská dovolená působí na velkou většinu těchto faktorů negativně, naopak příliš dlouhou dobu hodnotí jako potenciálně škodlivou pro rodiče (respektive hlavně matky, které ji nejvíce využívají) v zaměstnání a ekonomické oblasti. Ferragina (2020) pak zkoumal celkem 238 studií na téma mateřských a rodičovských dovolených včetně komplementárních služeb péče o děti. Konsensus v literatuře je naprosto zřejmý. Krátké mateřské a rodičovské dovolené nemají pozitivní vliv ani na matky z hlediska jejich participace, ani na děti. Na druhou stranu dlouhé rodičovské dovolené mají zřetelný negativní vliv na uplatnění žen na trhu práce: „*Země s dlouhými [rodičovskými] dovolenými a zároveň s nízkými dávkami a nízkou nabídkou služeb péče o děti čelí nejnižší míře zaměstnanosti matek a nejvyšším rozdílům v zaměstnanosti mezi matkami a bezdětnými ženami ze všech zemí OECD.*“

Velmi významným faktorem ovlivňujícím délku setrvání žen na rodičovské dovolené je podle Eriksson et al. (2022), dosažené vzdělání. Míra zaměstnanosti žen se základním vzděláním a s jedním dítětem do 6 let věku tak dosahuje extrémně nízkých hodnot (v ČR dokonce pouze cca 23 %). Se zvyšující se úrovní vzdělání pak dochází k růstu míry zaměstnanosti žen, a to z důvodu jejich rychlejšího návratu z rodičovské dovolené na trh práce. Bergemann a Riphahn (2022) a Stahl a Schober (2018) potvrzují pozitivní korelaci vyššího stupně vzdělání žen a rychlejšího návratu na trh práce také, naopak negativní korelace se ukazuje u mužů.

Dle Nešporové (2015) je v ČR nejčastější délka čerpání rodičovského příspěvku do 3 let věku dítěte. Přesto téměř čtvrtina žadatelů ukončuje čerpání příspěvku až v době, kdy jsou dítěti více než 3 roky. Současný mechanismus výpočtu měsíční výše rodičovského příspěvku v ČR v podobě celkové maximální možné částky na vyčerpání vede k tomu, že je pro ženy velmi nevýhodné zvolit krátkou variantu jeho čerpání (do 1 roku věku dítěte). Došlo by totiž u velké většiny žadatelů k nevyčerpání značné částky z celkové výše příspěvku. Varianta čerpání do 2 let věku dítěte je pak ekonomicky efektivní od hranice hrubého příjmu ve výši cca 23 tis. Kč. V případě omezení maximální délky placené rodičovské dovolené na úroveň průměru EU, tj. 17 měsíců po skončení peněžité pomoci v mateřství, by při stávajícím mechanismu činila měsíční výše rodičovského příspěvku 17 725 Kč. Taková úroveň je zejména pro nízkopříjmové osoby ekonomicky neefektivní. Bylo by tak nutné upravit horní limitní hranice, případně zcela změnit konstrukci výpočtu výše rodičovského příspěvku na mechanismus obvyklý v ostatních zemích EU (tj. určité procento z příjmů žadatele s doplněním stropu pro měsíční výši).

Graf 5.3.1: Veřejné výdaje na rodinnou politiku v EU

v % HDP

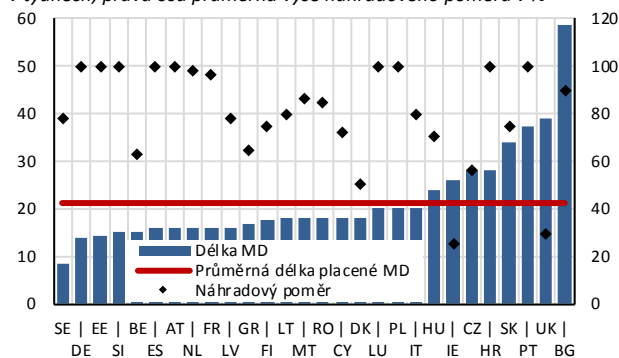

Pozn.: Nejnovější data v mezinárodním srovnání jsou k dispozici pouze k roku 2017. Nicméně z dlouhodobých časových řad je patrná stabilita jednotlivých oblastí výdajů na rodinnou politiku v poměru k HDP, tudíž lze předpokládat obdobnou proporcii i v současnosti. Data za Kypr a Rumunsko nejsou k dispozici.

Zdroj: OECD (2022a).

Graf 5.3.2: Délka placené mateřské dovolené v zemích EU

v týdnech; pravá osa průměrná výše náhradového poměru v %

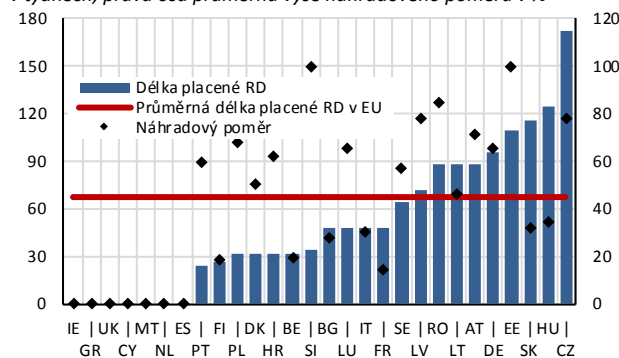

Pozn.: Přehled zahrnuje i údaje za Spojené království, do výpočtu průměrné délky placené mateřské dovolené ale není zahrnuto.

Zdroj: INLPR (2022), MISSOC (2022), OECD (2022a). Výpočty MF ČR.

Graf 5.3.3: Délka placené rodičovské dovolené v zemích EU

v týdnech; pravá osa průměrná výše náhradového poměru v %

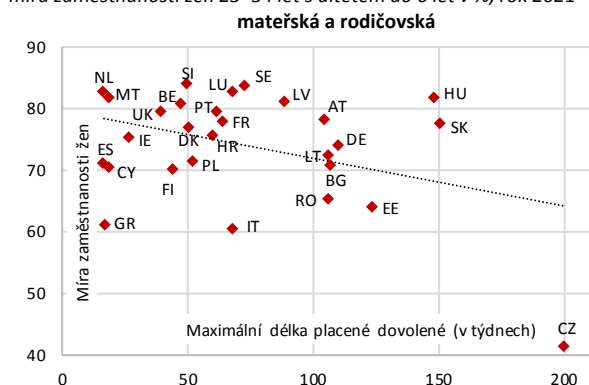

Pozn.: Řecko, Irsko, Kypr, Malta, Nizozemsko, Španělsko sice mají zaveden institut rodičovské dovolené, nicméně v jejím průběhu nedochází k výplatě žádného příspěvku. V přehledu je zahrnuto i Spojené království.

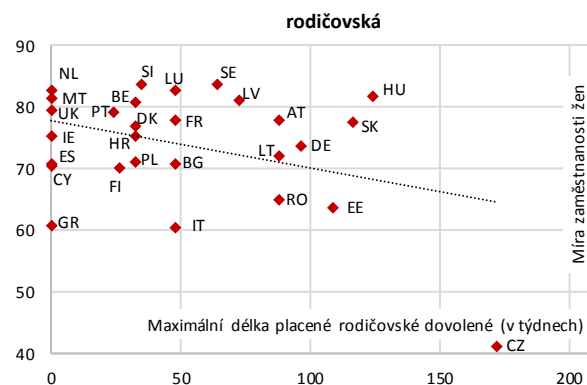
Zdroj: INLPR (2022), MISSOC (2022), OECD (2022a). Výpočty MF ČR.

Graf 5.3.4: Zaměstnanost žen s 1 dítětem a maximální délka placené dovolené

míra zaměstnanosti žen 25–54 let s dítětem do 6 let v %, rok 2021

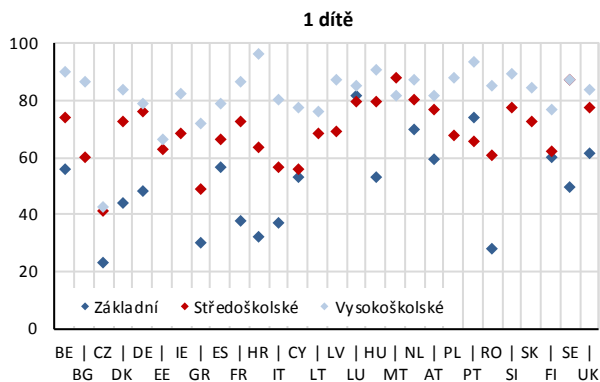

Zdroj: Eurostat (2022a), INLPR (2022). Výpočty MF ČR.

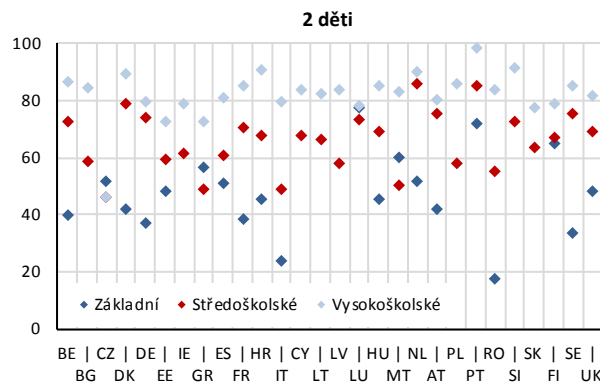

Graf 5.3.5: Zaměstnanost žen v EU dle nejvyššího dosaženého vzdělání

míra zaměstnanosti žen 25–54 let s dětmi do 6 let, v %, rok 2021

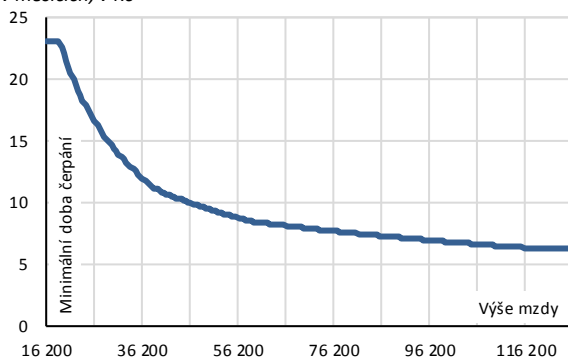

Zdroj: Eurostat (2022a).

Graf 5.3.6: Doba čerpání rodičovského příspěvku v ČR dle výše mzdy

v měsících, v Kč

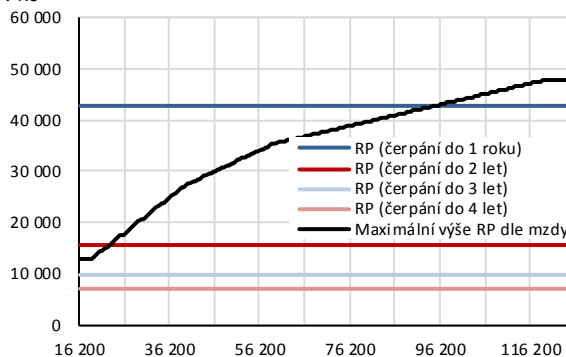

Pozn.: Doba čerpání je spočtena tak, aby v závislosti na výši mzdy žadatele došlo vždy k vyčerpání celkové výše rodičovského příspěvku.

Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 5.3.7: Měsíční výše rodičovského příspěvku v ČR dle doby jeho čerpání

v Kč

Zdroj: Výpočty MF ČR.

5.4 Rozvoj předškolního vzdělávání

Systémy předškolního vzdělávání se v EU podstatně liší.⁸ Především z hlediska způsobu jeho financování, typu poskytování služeb (např. zda jde o celodenní docházku dětí nebo na půl dne, místem poskytování služeb apod.) nebo cílovou věkovou skupinou dětí. V mnoha zemích EU došlo k rozvoji předškolního vzdělávání v souvislosti s přijetím tzv. barcelonských cílů z roku 2002, na základě kterých mají členské státy EU zapojit do předškolního vzdělávání a péče 33 % dětí mladších tří let a 90 % dětí

ve věku od tří let do věku povinné školní docházky.⁹ V ČR je předškolní vzdělávání poskytováno dětem zpravidla ve věku od 3 do 6 let, nejdříve ale od 2 let. Dle zákona č. 561/2004 Sb. nemá dítě mladší 3 let na přijetí do mateřské školy právní nárok, ale je povinná pro dítě, které do konce srpna daného roku dovrší 5 let. Jak uvádí Datta Gupta et al. (2008) na příkladu některých severovýchodních zemí (zejména Dánska, Norska a Švédska), rozvinutý systém předškolní péče vede k vyšší míře zaměstnanosti žen s dětmi. Tyto země vydávají na předškolní péči z veřejných rozpočtů dlouhodobě cca 1,1–1,8 % HDP, zatímco v ČR činí dlouhodobý průměr těchto výdajů cca 0,5 % HDP (průměr EU dosahuje 0,7 % HDP). Kladný dopad kvalitního předškolního vzdělávání na rychlejší návrat žen na trh práce, včetně pozitivního vlivu na kognitivní a emocionální rozvoj dítěte, jeho schopnost učení se apod., potvrzuje také OECD (2018b). Děti, které

⁸ Předškolní vzdělávání lze rozdělit na dvě kategorie – formální a neformální. Formální zahrnuje služby pod klasifikací ISCED 2011, které splňují určitá kritéria (institucionalizace, rozsah poskytování služeb, míra kvalifikovaného personálu aj.) a také služby, které jsou nedílnou součástí poskytování předškolního vzdělávání a péče v jednotlivých zemích, ale nesplňují jedno nebo více kritérií, aby mohly být považovány za vzdělávací program podle klasifikace ISCED 2011 (např. crèche ve Francii). Neformální péče o dítě je neregulovaná péče, kterou zajišťují rodiče dítěte buď v jeho domácnosti, nebo jinde, poskytovaná příbuznými, přáteli, nebo chůvami.

⁹ V současnosti EK navrhuje cíle zvýšit, aby se do roku 2030 účastnilo předškolního vzdělávání a péče alespoň 50 % dětí mladších tří let a alespoň 96 % dětí ve věku od tří let do věku povinné školní docházky.

začnou s výchovou a vzděláváním v relativně raném věku, mají v budoucnu s větší pravděpodobností lepší výsledky ve vzdělávání. Bylo prokázáno např. Havnesem a Mogstadem (2015) či Naudeau et al. (2011), že první tři roky věku jsou klíčové pro vývoj emoční kontroly, sociálních dovedností nebo schopnosti adaptace v pozdějším věku. Pozitivní vliv na tyto skutečnosti má podle např. Felfe a Lalive (2018), Dustmanna a Schoenberg (2012) nebo Goodman a Sianesi (2005) právě předškolní vzdělávání. Dietrichson et al. (2020) pak na základě shrnutí 26 studií docházejí k závěru, že předškolní vzdělávání má následný kladný dopad na budoucí dosažené vzdělání a lepší uplatnění na trhu práce. To platí zejména pro děti ze znevýhodněného socioekonomického prostředí, protože ty mají často méně příležitostí rozvíjet tyto schopnosti v domácím vzdělávacím prostředí.

Korelace mezi účastí žen na trhu práce a mírou zápisu dětí do předškolního vzdělávání či péče je obzvláště silná u žen, jejichž nejmladší dítě ještě nedosáhlo 3 let. Země s nejvyšší mírou zaměstnanosti matek malých dětí (na plný i částečný úvazek), jako je Dánsko, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko a Slovinsko, mají také vysoký podíl malých dětí zapsaných do předškolního vzdělávání a péče. Podobná závislost existuje i u žen, jejichž nejmladšímu dítěti je mezi 3 a 5 lety, ale je slabší než u žen s mladšími dětmi. V zemích s nízkou nabídkou předškolního vzdělávání a péče, jako je Rakousko, ČR, Finsko, Řecko, Itálie a Polsko, je nedostatečná dostupnost předškolního vzdělávání a péče pro nejmladší děti kompenzována rozsáhlým využíváním neformálních zařízení péče o děti. Tyto služby jsou zpravidla neregulovanou péčí, kterou zajišťuje rodič dítěte buď v jeho domácnosti, nebo jinde, a poskytují ji příbuzní, přátelé nebo chůvy. S výjimkou ČR však mají tyto země také nadprůměrnou míru zaměstnanosti žen.

Vyšší míru účasti dětí v předškolním vzdělávání ovlivňují 3 stěžejní faktory. Prvním je věk dítěte, od kterého je předškolní vzdělávání poskytováno. V zemích s kratší placenou rodičovskou dovolenou bývá hranice věku dítěte pro začátek předškolního vzdělávání nastavena velmi nízkou (Rakousko, Dánsko, Belgie či Švédsko).

Druhým faktorem je výše příjmu domácnosti. Zejména služby rané předškolní péče mohou být pro nízkou a

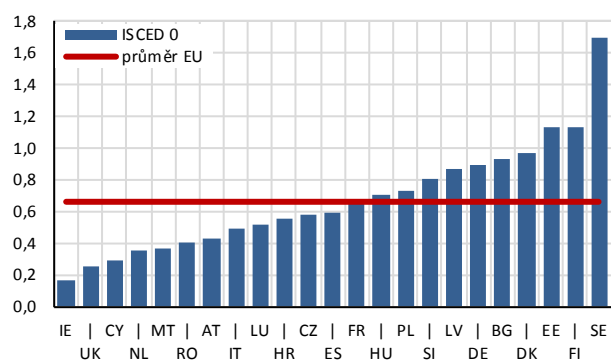
středně-příjmové domácnosti poměrně nákladné, a to navzdory různým druhům veřejné podpory (daňové úlevy, peněžité sociální dávky aj.). V roce 2019 dosahovaly průměrné čisté náklady domácnosti (tj. platby za péči o dítě snížené o příspěvky či úlevy, daňové odpočty, změny v dávkách aj.) na tento typ služeb cca 14 % mediánového výdělku ženy zaměstnané na plný pracovní úvazek. Na Slovensku či v Irsku pak činily dokonce 1/3, naopak v Itálii, ČR či v Německu (kde domácnosti využívají transfery od státu či jsou od plateb osvobozeny) byly na velmi nízkých hodnotách, avšak nutnou podmínkou je také zajištění dostatečné nabídky raného předškolního vzdělávání.

Výše nákladů na předškolní vzdělávání a péči a výše příjmů domácností (Graf 5.4.3, panel vpravo) má následně dopad na míru docházky. U dětí ve věku do 3 let v domácnostech s nízkými příjmy je v zemích EU v průměru o třetinu nižší než u dětí v domácnostech s vysokými příjmy. V zemích jako Francie či Irsko přesahuje rozdíl v míře účasti dětí z rodin s vysokými a nízkými příjmy 40 p. b. Naproti tomu v Dánsku je míra účasti malých dětí vysoká bez ohledu na výši příjmu rodičů, což je dáno vysokými transfery vlády na podporu veřejných služeb tohoto typu vzdělávání. U dětí od 3 do 5 let již dosahuje míra jejich účasti na předškolním vzdělávání i u nízkopříjmových domácností v průměru 84 %, u středně a vysoko příjmových domácností pak přesahuje 90 %.

Obecný přístup k ranému předškolnímu vzdělávání a jeho cenová dostupnost doplňuje třetí faktor, a to jak často během pracovního týdne je tento typ vzdělávání poskytován. Celodenní dostupnost služeb rané či předškolní péče je klíčová k tomu, aby ženy mohly pracovat na plný úvazek, a zajistit si tak vyšší výdělků a kariérní růst. Tedy redukuje gender gap.

Podprůměrná míra účasti dětí v rané péči a předškolním vzdělávání v ČR vede k tomu, že pro zvýšení zaměstnanosti žen s dětmi je kromě úpravy délky placené rodičovské dovolené nutné zvýšit (veřejnou) nabídku těchto služeb. Jak ukazuje Kalíšková et al. (2016) v analýze výnosů a nákladů veřejné podpory míst ve školkách, jedno dodatečné místo ve školce představuje pro veřejné rozpočty čistý pozitivní přínos. Souvztažně s navýšením nabídky by bylo rovněž nezbytné upravit minimální věk dítěte pro přijetí do předškolního vzdělávání.

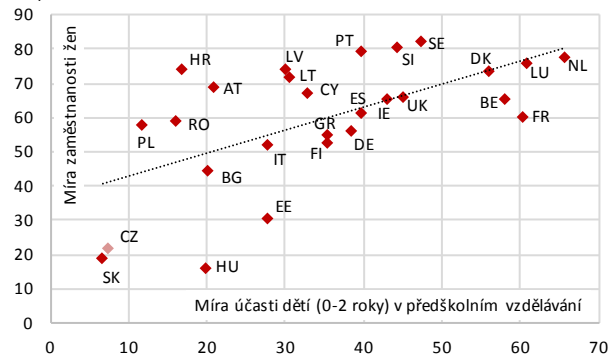
Graf 5.4.1: Veřejné výdaje na předškolní vzdělávání
v % HDP

Pozn.: 1) Údaje jsou za rok 2019. 2) ISCED 0 značí dle mezinárodní klasifikace předškolní vzdělávání, zahrnující ISCED 01 (předškolní rozvoj v raném dětství pro děti od 0 do 3 let) a ISCED 02 (preprimární vzdělávání pro děti do věku stanoveného pro zahájení primárního vzdělávání). Zdroj: Eurostat (2022a).

Graf 5.4.2: Míra účasti dětí v předškolním vzdělávání a zaměstnanost žen s dětmi

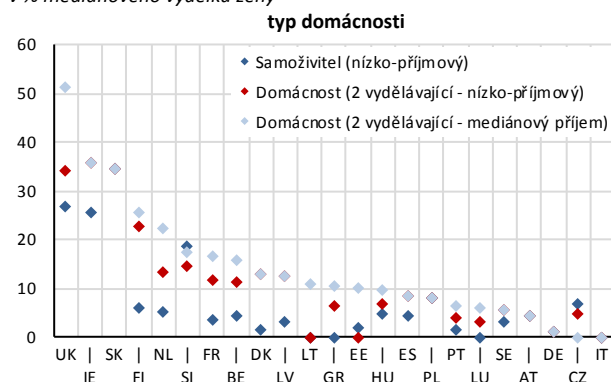
v %; míra zaměstnanosti žen 15–64 let s 1 dítětem do 3 let

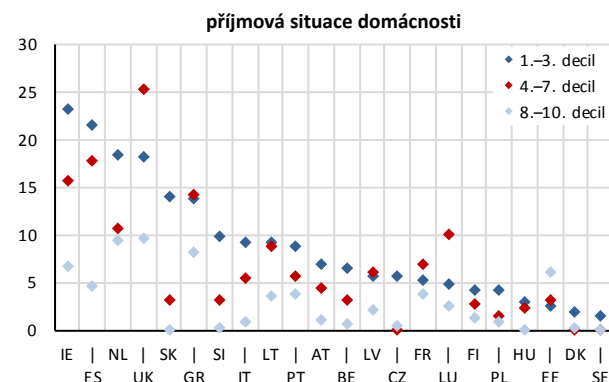
Zdroj: OECD (2022a). Výpočty MF ČR.

Graf 5.4.3: Čisté náklady rodin s dětmi na předškolní vzdělávání v EU

v % mediánového výdělku ženy

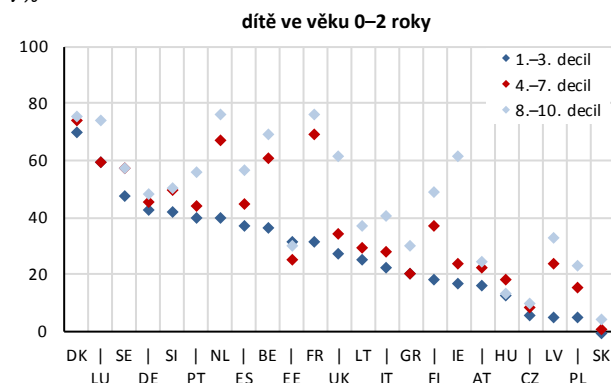

Zdroj: OECD (2020c).

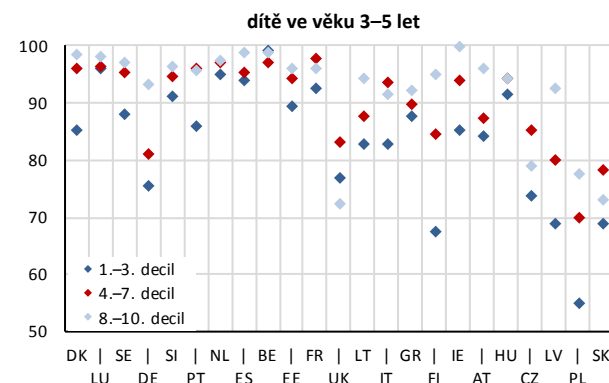

Graf 5.4.4: Míra účasti dětí v předškolním vzdělávání dle výše příjmu domácnosti

v %

Zdroj: OECD (2020c) na základě šetření EU-SILC (2017).

5.5 Flexibilita v nastavení pracovního úvazku

Rozhodnutí o dalším způsobu uplatnění žen na trhu práce (tj. dočasný odchod z trhu práce či práce na částečný úvazek) ovlivňuje po narození dítěte celá řada faktorů, např. rodinná situace z hlediska počtu a věku dětí, přítomnost partnera, výše příjmů domácnosti,

vzdělání či stávající povolání ženy (Tomlinson, 2006). Významným hlediskem v rozhodování je též existence placené rodičovské dovolené, její délka, ale také dostupnost péče o děti či jiných forem služeb pro děti. Dle směrnice (EU) 2019/1158 mají pracující rodiče dětí do

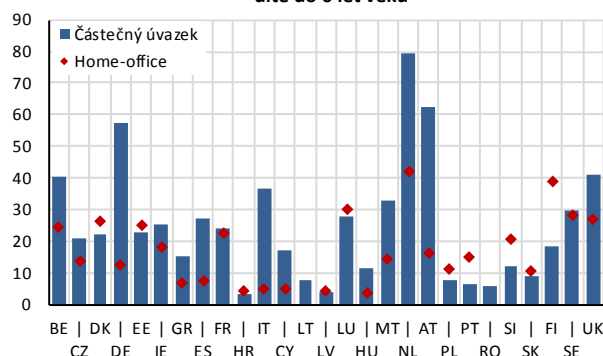
8 let věku právo na pružné pracovní úvazky, které zahrnují zkrácenou pracovní dobu, pružnou pracovní dobu a flexibilitu místa výkonu práce. Chung a van der Horst (2018) nebo Lott (2018) prokázali pozitivní efekt možnosti pružné pracovní doby na rychlejší návrat na trh práce. Jak ale upozorňují, záleží rovněž na formě pracovního práva a specifických charakteristikách trhu práce v dané zemi. To vede k tomu, že např. v Německu se

do práce ženy vracejí velmi často se zkrácenou pracovní dobou, zatímco ve Spojeném království na plný pracovní úvazek. V ČR dosahoval v roce 2021 podíl částečných úvazků při zaměstnávání žen s jedním dítětem ve věku do 6 let cca 25 %, což je sice pod průměrem zemí EU (téměř 30 %), nicméně v dlouhodobém horizontu se v ČR jedná o nejvyšší úroveň zaměstnanosti v této kategorii.

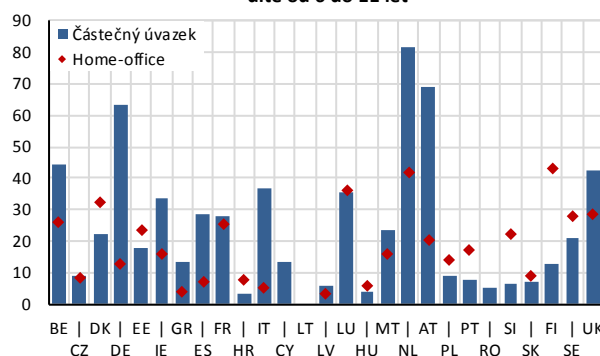
Graf 5.5.1: Flexibilita práce v zaměstnanosti žen s dětmi

v %, míra zaměstnanosti ženy ve věku 25–54 let s 1 dítětem

dítě do 6 let věku

dítě od 6 do 11 let

Pozn.: Údaje jsou za rok 2019, který je poslední „před-covidový“ rok, kdy trh práce není zkrácený významným nárůstem zejména práce na home-office.
Zdroj: Eurostat (2022a).

5.6 Senioři

Dalším potenciálním zdrojem pracovní síly v ČR jsou nepochybně i věkové skupiny starší 55 let. I když obecně s vyšším věkem klesá míra participace, stárnutím silných populačních ročníků bude nutné se zaměřit právě na tuto skupinu.

Podmínky nároku na přiznání důchodu jsou v ČR upraveny zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. V případě starobních důchodů musí lidé splnit dvě podmínky – dobu pojištění a dosažení stanoveného věku. V případě doby pojištění je nutné získat alespoň 35 let pojištění (včetně náhradních dob pojištění, kdy osoba de facto pojištěna není, nicméně se na ni hledí, jako by pojištěna byla), případně 30 let (bez náhradních dob pojištění). U věku odchodu do důchodu dochází k prodlužování a sjednocování pro muže a ženy na 65 let, čehož by mělo být dosaženo v průběhu následující dekády. V případě splnění minimální doby pojištění lze rovněž využít možnosti předčasného důchodu, a to 3 roky před dosažením standardního věku odchodu do důchodu nebo dovršení 60 let. Předčasné důchody však podléhají penalizaci, která se nelineárně zvyšuje s rostoucí délkou předčasného odchodu do důchodu.

Výše starobního důchodu se odvíjí od předešlých výdělků a doby pojištění. Osobní vyměřovací základ je tvořen předchozími výděly, které jsou však kráceny dle tzv. redukčních hranic: do 44 % průměrné mzdy je výdělek započten plně, nad touto hranicí až do výše 4násobku průměrné mzdy se započítává jen 26 % z výdělku. Vyšší výděly se pro výpočet důchodu nepoužívají. Za každý

rok pojištění (včetně náhradních dob) se započítává 1,5 % z výpočtového základu.

Mezi nejvýznamnější faktory pro odchod z ekonomické aktivity patří pro osoby ve věku 55+ situace na trhu práce, nastavení sociálních systémů, zdravotní stav obyvatel a osobní preference (ECB, 2020). U nastavení sociálních systémů pak jde o parametry invalidních a starobních důchodů. Čím velkorysejší podmínky systémy nabízejí – objem výdajů na penze, výše průměrné dávky a věk odchodu do důchodu – tím nepříznivější je jejich vliv na míru ekonomické aktivity (ECB, 2020; MMF, 2018).

Přestože samotné nastavení sociálních systémů, jak vyplývá z výčtu faktorů uvedených výše, ke zvýšení participace nestačí, existují nicméně dobré předpoklady, aby úpravy byly potenciálně úspěšné. Jak uvádí MMF (2018) či MF ČR (2019), přírůstky v době dožití jsou obecně doprovázeny i nárůsty doby dožití v dobrém zdravotním stavu. Z hlediska osobních preferencí a sociálních norem hraje obvykle důležitou roli statutární důchodový věk. V ČR většina osob odchází do penze při dosažení statutárního důchodového věku, téměř 30 % ale dokonce před ním (k červnu 2022 bylo 28 % vyplácených starobních důchodů předčasných, přičemž u mužů to bylo 30 %) a jen naprostá menšina přesluhuje. To potvrzují i údaje EK (2021b) nebo data OECD (2022b) o efektivním důchodovém věku (tedy věku, kdy reálně lidé odcházejí z trhu práce). V ČR se tento věk pohybuje poměrně blízko statutární věkové hranice (Graf 5.6.1). Tento stav je platný navzdory tomu, že odměny za poz-

dější odchod do důchodu jsou v rámci OECD nadprůměrné a z hlediska pojistné matematiky neutrální (OECD, 2020b).

V rámci samotného důchodového systému rozlišuje MMF (2018) primárně tři ukazatele jako determinanty míry participace: důchodový věk, výdaje na penze a náhradový poměr (tedy poměr výše dávek důchodového pojištění ke mzdám). Důchodový věk je v ČR relativně nízký, zejména pak se zohledněním věku, od kterého je možné odejít do předčasného důchodu (OECD, 2020b). V roce 2019 byl důchodový věk v ČR v rámci EU jedním z nejnižších. Doposud cílová hranice 65 let je v rámci EU stále spíše nízká, v ČR jí navíc pro obě pohlaví bude dosaženo až v průběhu příští dekády.

Porovnáním statutární hranice věku odchodu do důchodu a míry participace ve věkových kohortách 60 až 64 let v zemích EU je patrný jak u mužů, tak u žen pozitivní vztah (Graf 5.6.2). Tento závěr není nijak překvapivý a dokládá, že posun hranice důchodového věku má potenciál tlumit tlaky na důchodový systém nejen na straně výdajů, ale i příjmů veřejných rozpočtů, resp. případné nerovnováhy na trhu práce.

U výdajů na penze je srovnání ztíženo řadou specifických charakteristik jednotlivých důchodových systémů. Ve zjednodušeném vyjádření objemu výdajů v poměru k HDP platí, že české výdaje na penze jsou v rámci EU podprůměrné. Nicméně jak uvádí MF ČR (2019), po očištění o rozdílné struktury populace, jiné rozdělení národního důchodu a odlišné podmínky zdanění v jednotlivých zemích se výdaje na důchody v ČR pohybují kolem průměru EU.

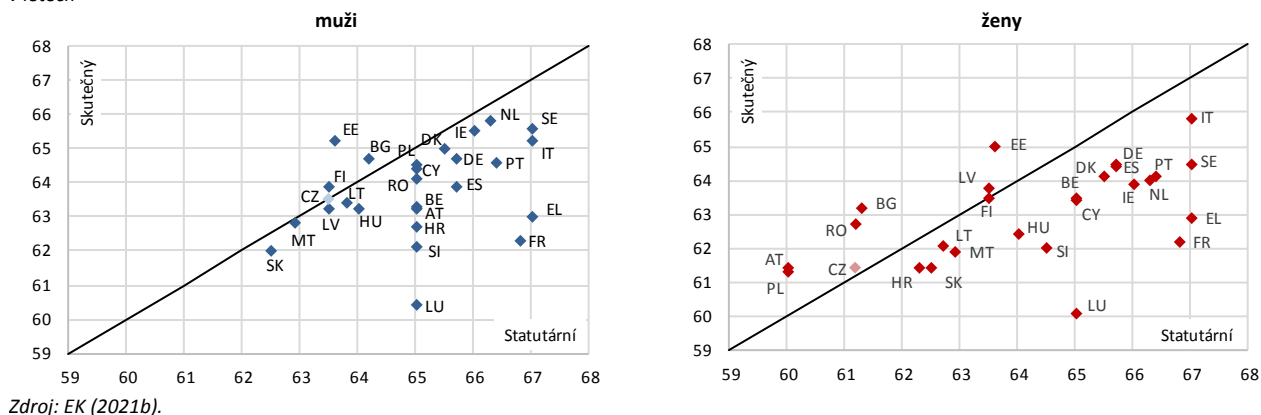
Rozdílné systémy zdanění penzí mezi zeměmi nemají vliv jen na velikost výdajů na penze obecně, ale přímo ovlivňují velikost disponibilního důchodu penzistů. Z hlediska hrubých náhradových poměrů (tedy poměřováním dá-

vek důchodového pojištění před zdaněním a odvody vůči hrubým mzdám) je ČR v rámci OECD těsně pod průměrem, nicméně u čistého náhradového poměru je situace opačná. V rámci EU se i u čistého náhradového poměru pohybuje těsně pod průměrem. Nastavení českého důchodového systému je však extrémně redistributivní. U nízkopříjmových osob je čistý náhradový poměr třetí nejvyšší mezi zeměmi OECD, resp. druhý v rámci EU (OECD, 2021). Podobně český penzijní systém nivelizuje důchody i mezi muži a ženami. Zatímco mzdy mužů a žen se v ČR liší výrazně, rozdíly v penzích jsou podstatně menší (Graf 5.6.3). Stabilmě dosahuje rozdíl v průměrných penzích u mužů a žen ve věkové kohortě 65 let a starší cca 13 %, přičemž průměr zemí EU činí 27,5 %. Jednotlivé země se však významně odlišují, kdy např. v Německu, Itálii, Francii či Rakousku dosahuje gender gap v důchodech cca 35 %, naopak na Slovensku či v Dánsku vykazuje hodnoty pod 10 %.

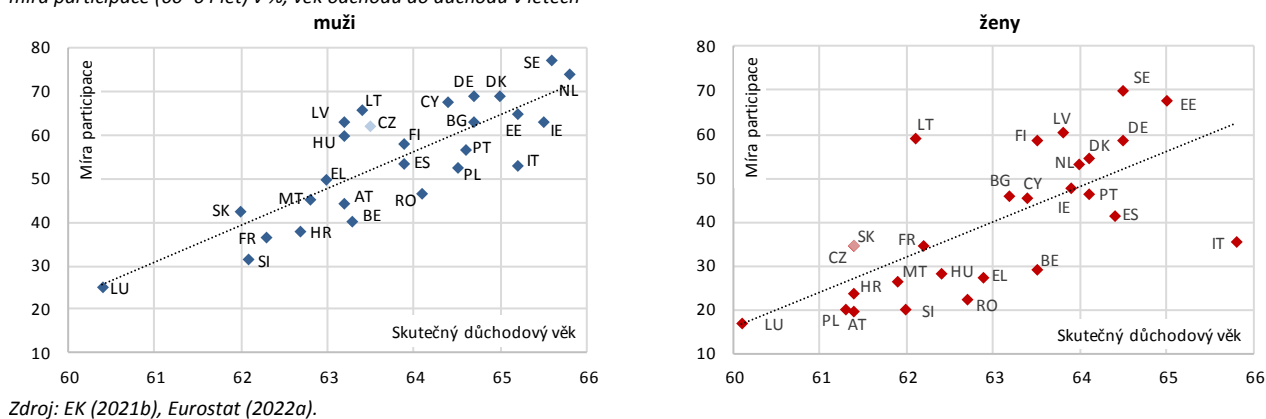
V ČR je výpočet dávek důchodového pojištění poměrně složitý a nepřehledný (OECD, 2020b). To do značné míry ztěžuje rozhodování o odchodu do důchodu. Rozhodování obyvatel kolem statutární věkové hranice v relaci k benefitům za pozdější odchod vypovídá, že výše dávky nehraje příliš velkou roli v načasování odchodu do důchodu. Přestože jsou dávky po výpočtu do velké míry nivelizované, jejich výše může ovlivnit rozhodnutí v důchodu dále pracovat.

Dalším potenciálně významným faktorem pro míru ekonomické aktivity je fakt, že ČR patří obecně k zemím, kde je zapojení na trhu práce poměrně vysoké. Relativně silný význam statutárního důchodového věku na míru participace lidí nad 55 let pak pro ČR, ve srovnání s ostatními vyspělými zeměmi, dokazuje i MMF (2018). Proto lze pro ČR vyvozovat silný potenciál zvýšení pracovní síly, pokud by došlo k posunu hranice věku odchodu do důchodu.

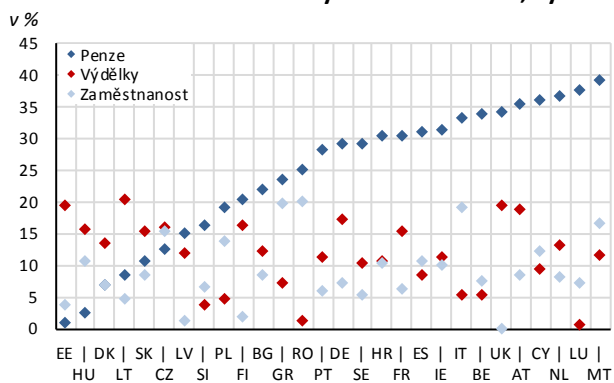
Graf 5.6.1: Statutární a skutečný věk odchodu do důchodu v letech

Graf 5.6.2: Skutečný věk odchodu do důchodu a míra participace
míra participace (60–64 let) v %, věk odchodu do důchodu v letech

Graf 5.6.3: Genderové rozdíly v zaměstnanosti, výdělích a penzích

Pozn.: Genderový rozdíl v zaměstnanosti pro věkové kohorty 20–64 let.
Zdroj: Eurostat (2022a).

5.7 Alternativní scénáře předpokladů o míře ekonomické aktivity

Alternativní scénáře se zaměřují na zhodnocení dlouhodobých dopadů v předchozích částech identifikovaných slabých míst participace osob v produktivním věku na trhu práce. Jde převážně o ženy v první polovině produktivního období a seniory, u nichž existuje i s ohledem na mezinárodní srovnání potenciál pro výraznější zapojení na trhu práce. Analýza se věnuje dvěma možným reformním opatřením v podobě zkrácení doby placené mateřské a rodičovské dovolené a zvýšení statutární věkové hranice pro odchod do starobního důchodu. To by mělo nejen dlouhodobé makroekonomické dopady, ale především implikace pro důchodový systém, na který má trh práce zásadní vliv.

Kalkulace primárně vycházejí z populačních dat a demografických projekcí Eurostatu (2019), jejichž horizont umožňuje analyzovat dopady až do roku 2070. Dlouhodobý makroekonomický rámec je připraven prostřednictvím kohortního simulačního modelu. Ten vychází z aparátu používaného Evropskou komisí publikovaného v Carone (2005). Projekce důchodového systému jsou pak prováděny modelem vytvořeným pro tyto účely na MF ČR, jehož bližší popis je možné najít v Marval a Štork (2018).

5.7.1 Kratší placená mateřská a rodičovská dovolená
Inspirací pro tento scénář bylo Rakousko. Jde o podobnou ekonomiku, kde je placená rodičovská dovolená v průměru o rok kratší než v ČR (navíc o 12 týdnů kratší je i mateřská dovolená) a mladší věkové kohorty žen zde vykazují výrazně vyšší hodnoty participace. Ačkoliv se rodičovská dovolená v ČR netýká výhradně žen, jejich počty výrazně převažují. V roce 2021 jich bylo více než 292 tisíc, zatímco mužů přes 5 tisíc (MPSV, 2022). Ve většině případů pravděpodobně půjde o dělenou rodičovskou dovolenou, kdy se ženy vrací do práce dříve. Nicméně vzhledem k relativně zanedbatelnému počtu mužů od toho abstrahujeme.

Projekce počtu žen na mateřské a rodičovské dovolené, vycházející z počtu žen v daných věkových kohortách a očekávaných měr plodnosti, je v alternativním scénáři od roku 2025 založena na zkrácení placené mateřské a rodičovské dovolené celkem o jeden a čtvrt roku, čímž se ženy vrací dříve zpět na trh práce. Těmito opatřeními by byla posílena pracovní síla každoročně o zhruba 120 tisíc osob v mladém produktivním věku.

Graf 5.7.1 a Graf 5.7.2 ukazují dopad opatření na míru participace žen ve vybraných kohortách ve výchozím roce. Nejvýraznější nárůst, o téměř 16 p. b., připadá na kohortu žen ve věku 30–34 let. Celkově by tak v kohortách nejvíce ovlivněných kratší mateřskou a rodičovskou dovolenou, tedy 25–39 let, mohla míra participace vzrůst o 12 p. b., což by na celkové zaměstnanosti v ekonomice tvořilo téměř 3 %.

Ze srovnání současného stavu zapojení žen na trhu práce se zmiňovaným Rakouskem (Graf 5.7.3, Graf 5.7.4),

vyplývá, že zatímco ČR vykazuje poměrně vysoké míry participace ve starších věkových kohortách, Rakousko je na tom lépe u mladších generací. V projekci vývoje měr participace v horizontu do roku 2070 se promítají očekávané změny v mírách participace související s potenciálním zkrácením rodičovské dovolené na úroveň, která je v Rakousku. Ze srovnání cílového stavu (Graf 5.7.5 a Graf 5.7.6) vyplývá, že by nedošlo k odstranění celého rozdílu mezi ČR a Rakouskem, který je zvláště u nejmladších osob do 25 let způsoben také dalšími faktory, jako vzděláváním. I přesto by se u této věkové skupiny rozdíl snížil o více než 7 p. b. K výraznějšímu přiblížení by však došlo ve skupině 25–54 let, kde by se rozdíl snížil zhruba na 1 p. b.

5.7.2 Delší pracovní kariéra

Jakkoliv je participace starších věkových kohort v ČR poměrně vysoká, i zde existuje prostor pro její další zvyšování v souladu s růstem naděje dožití v dobrém zdravotním stavu. Úpravy statutárního věku nároku na starobní důchod jsou také poměrně efektivní pro podporu stabilizace důchodového systému, neboť pomáhají eliminovat dodatečné výdajové tlaky z titulu prodloužení doby dožití. V současném systému v ČR existuje nástroj v podobě revizního mechanismu, kdy MPSV každých 5 let ve zprávě o důchodovém systému analyzuje poměr očekávané doby strávené v důchodu s celkovou očekávanou dobou dožití. Stanovuje také, jak vysoký by měl být důchodový věk, aby každá generace strávila v důchodu čtvrtinu života. Toto doporučení je však pro vládu nezávazné.

Scénář delší pracovní kariéry uvažuje pokračování růstu důchodového věku nad současně stanovenou hodnotou stropu 65 let v souladu s očekávaným přírůstkem doby dožití, jak vyplývá z demografických projekcí. Graf 5.7.7 ilustruje tempo zvyšování věkové hranice nad úroveň dnešního zastropování, kterého by mělo být dosaženo po roce 2030. Další zvýšení důchodového věku by se tak týkalo generací narozených po roce 1965. Tempo by pro obě pohlaví bylo v zásadě shodné se současným tempem zvyšování věku u mužů, tedy zhruba 2 měsíce pro každý ročník narození. Graf 5.7.8 ukazuje věk, v němž by dané generace odcházely do důchodu ve vybraných kalendářních letech.

Posun věkové hranice by se promítl v postupném nárůstu měr participace, který by do roku 2070 mohl činit 8 p. b. pro kohortu 55–64 let, resp. téměř 6 p. b. pro skupinu 65–74 let. Celková míra participace osob ve věku od 20–74 let by se pak pouze z titulu nárůstu věkové hranice mohla zvýšit o 2,5 p. b.

5.7.3 Výsledné dopady posílení pracovní aktivity

Obě opatření by se nepromítla pouze do posílení potenciálu ekonomiky ČR, ale rovněž přímo či nepřímo do hospodaření veřejných financí. Jelikož jde o opatření,

kteřá mají efekt do příjmů i výdajů důchodového systému, ovlivnila by jeho saldo, a tím i celkovou dlouhodobou udržitelnost veřejných financí v ČR.

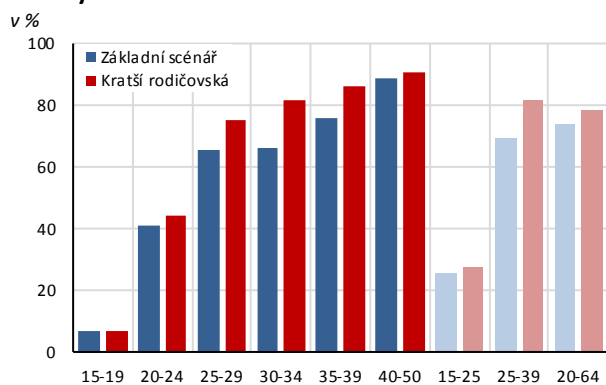
Vyšší participací na trhu práce by došlo k posílení příjmové strany prostřednictvím vyššího celkového objemu odvodů z pojistného na důchodové zabezpečení. Zkrácením mateřské a rodičovské dovolené by mohly být příjmy systému do roku 2070 až o 2,8 % vyšší oproti scénáři bez opatření, prodloužením aktivní kariéry o dalších 2,4 % a souhrnně by pak úroveň ročních příjmů byla vyšší o 5,2%. Pozitivním efektem by byl i vyšší růst HDP, který by při implementaci obou opatření byl v závěru horizontu projekce o 5 % vyšší, než HDP v základním scénáři.

Vývoj výdajů a celkového salda systému ilustruje Graf 5.7.9.¹⁰ Na výdajové straně by se díky dalšímu zvyšování věkové hranice zpočátku zmírnila tlaky vlivem nižšího počtu starobních důchodců,¹¹ v dalším období by byl tento efekt do určité míry tlumen vyššími přiznanými důchody plynoucími jak z delší kariéry, tak i z vyšších výdělků žen vracejících se dříve na trh práce. Souhrnně by tato opatření mohla v horizontu projekcí utlumit výdaje o zhruba 1,2 p. b. Vlivem zvýšených příjmů a nižších výdajů by se zlepšilo i celkové saldo systému. V období nejvyšších výdajů před rokem 2060 by mohlo jít o přibližně 1,6 p. b.

¹⁰ Výsledky jednotlivých scénářů v grafech vyjádřených v podílu na HDP jsou ovlivněny různým HDP ve jmenovateli a nelze je tedy jednotlivě sčítat.

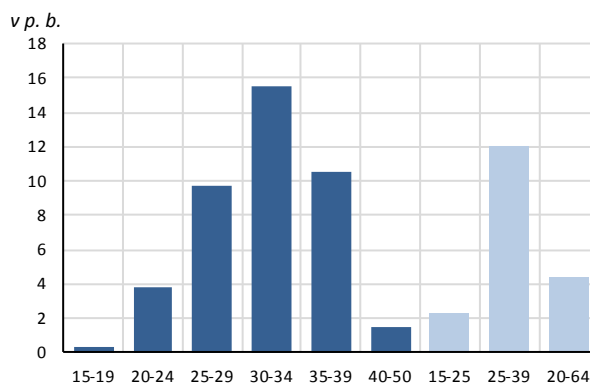
¹¹ Naproti tomu by došlo také k nárůstu počtu invalidních důchodů, celkový počet důchodů by však byl oproti základnímu scénáři nižší.

Graf 5.7.1: Míry participace žen v ČR ve vybraných věkových kohortách

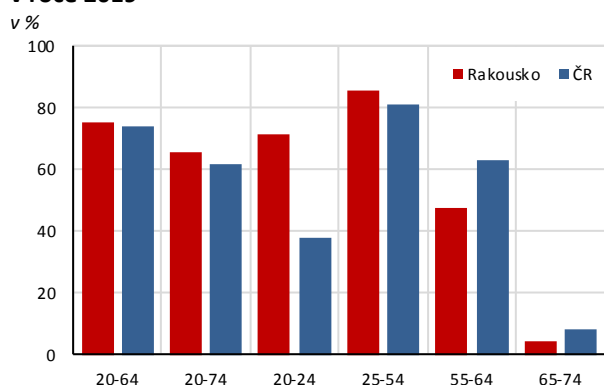
Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 5.7.2: Změna v mírách participace žen vlivem kratší rodičovské dovolené

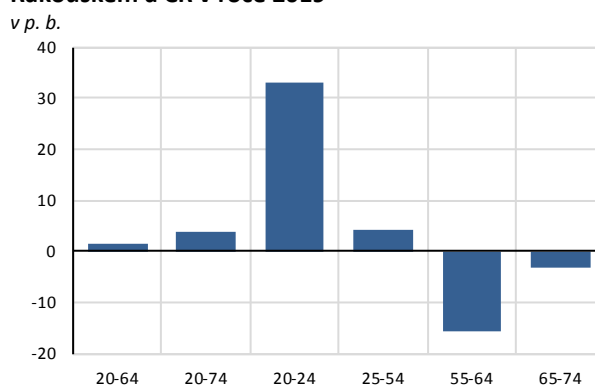
Zdroj: Výpočty MF ČR.

Graf 5.7.3: Míry participace žen v ČR a Rakousku v roce 2019

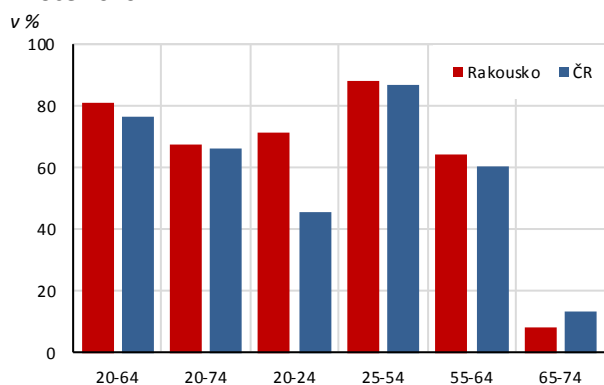
Zdroj: EK (2021b). Výpočty MF ČR.

Graf 5.7.4: Rozdíly v mírách participace žen mezi Rakouskem a ČR v roce 2019

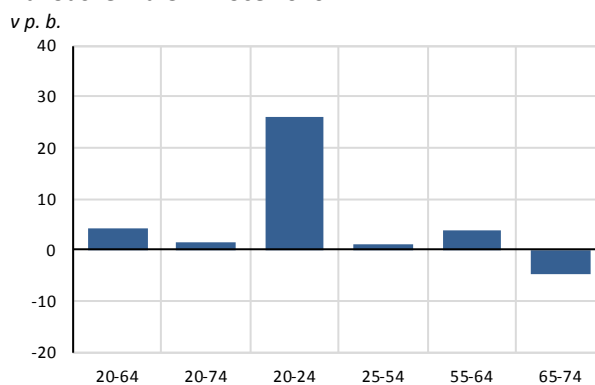
Zdroj: EK (2021b). Výpočty MF ČR.

Graf 5.7.5: Míry participace žen v ČR a Rakousku v roce 2070

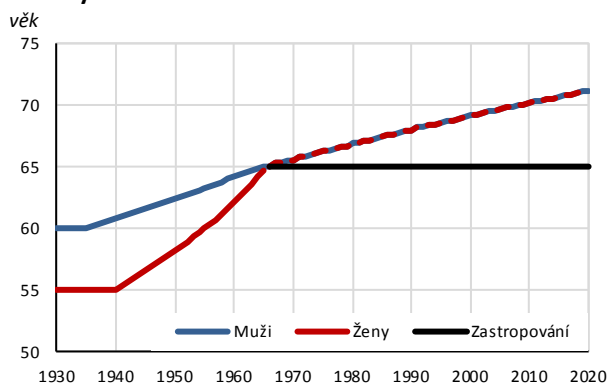
Zdroj: EK (2021b). Výpočty MF ČR.

Graf 5.7.6: Rozdíly v mírách participace žen mezi Rakouskem a ČR v roce 2070

Zdroj: EK (2021b). Výpočty MF ČR.

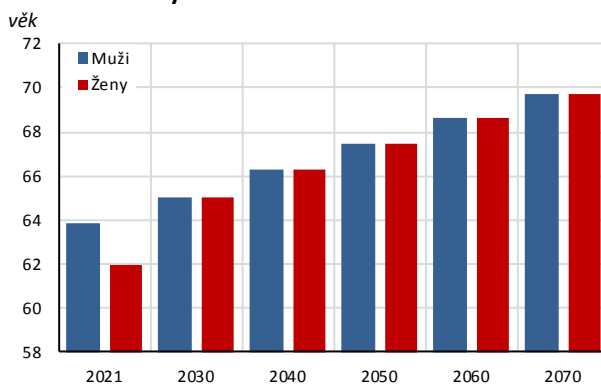
Graf 5.7.7: Scénář dalšího nárůstu věkové hranice – ročníky narození

Pozn.: U žen se jedná o důchodový věk žen se dvěma dětmi.

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb. Výpočty MF ČR.

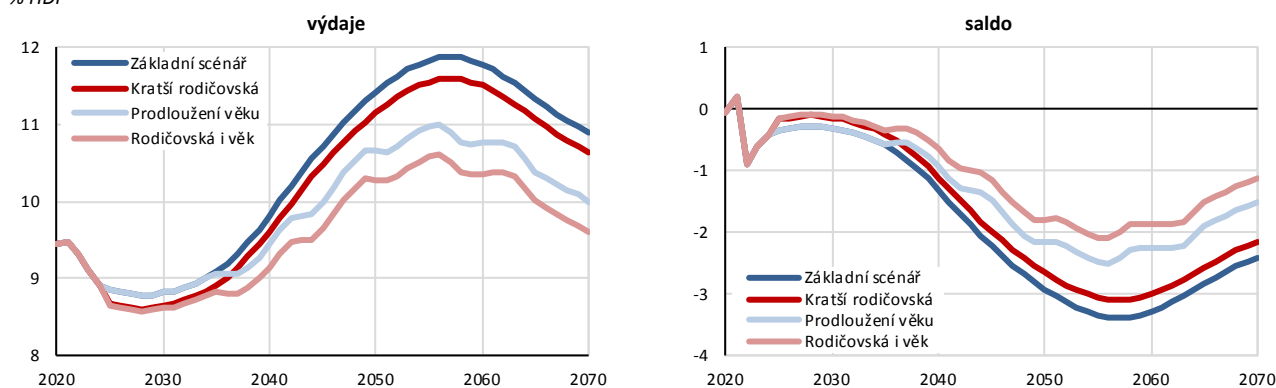
Graf 5.7.8: Scénář dalšího nárůstu věkové hranice – kalendářní roky

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb. Výpočty MF ČR.

Graf 5.7.9: Výdaje a saldo důchodového systému v jednotlivých scénářích

% HDP

Pozn.: Drobné zlomy u scénářů obsahujících posun věkové hranice jsou způsobeny technicky. Model pracuje s ročními daty, proto i nárůst věkové hranice není tak plynulý. Na celkové vyznění výsledků to však nemá zásadní vliv.

Zdroj: Výpočty MF ČR.

5.8 Závěr

Jednou z cest k posílení finanční odolnosti veřejných sociálních systémů je vyšší míra ekonomické aktivity obyvatelstva. Z analýzy trhu práce v ČR a mezinárodního srovnání vyplynuly tři skupiny obyvatel, u kterých je potenciál míru zapojení na pracovním trhu zvýšit. Jedná se o mladé lidi do 24 let, ženy v produktivním věku a obyvatele nad 55 let.

V případě žen v produktivním věku jsou na vině značné přestávky v kariéře. Možnost dlouhé mateřské a rodičovské dovolené je navíc doprovázena nastavením, které ženy spíše „nutí“ zůstat doma déle. To se negativně odráží v jejich následném uplatnění a ve výdělcích. Dosavadní pokusy o řešení těchto problémů se omezovaly předně na důchodový systém, který způsobem výpočtu dávek nerovnosti předchozích pracovních příjmů do značné míry eliminuje. Řeší tak ex post důsledek, nikoliv příčinu.

U seniorů se chování na trhu práce do značné míry odvíjí od nastavení odchodu do důchodu. Samotný důchodový věk je v ČR silným signálem k opuštění trhu práce. Ve

společnosti, která čelí fenoménu stárnutí a prodloužující se době dožití v dobrém zdraví, je nanejvýš vhodné hledat způsoby a podmínky, jak motivovat obyvatele k ekonomické aktivitě do vyššího věku.

Efekt změn vedoucích k vyšší míře ekonomické aktivity u těchto skupin přitom není zanedbatelný. Jak ukazují naše propočty, zvýšení míry participace u žen zkrácením mateřské a rodičovské dovolené na úroveň Rakouska a zároveň posouvání důchodového věku všech osob dle doby dožití by nerovnováhu důchodového systému snížilo až o 1,6 p. b.

Nastíněné reformy ovšem nejsou samonosné a musí být provázány s komplexními reformami trhu práce. Změny v nastavení mateřských a rodičovských dovolených by měly být doprovázeny reformami v pracovních vztazích a zvýšenou nabídkou předškolního vzdělávání. Delší setrvání na trhu práce v závěru kariéry pak zahrnuje nejenom posun hranice pro odchod do důchodu a omezení předčasných odchodů, ale rovněž uzpůsobení pracovních podmínek včetně zvýšené flexibility.

Přehled literatury a použitých zdrojů

- Baker, M., Milligan, K. (2005): How does job protected maternity leave affect mothers' employment? National Bureau of Economic Research, Working Paper 11135, únor 2005, [cit. 20. 10. 2022], <https://www.researchgate.net/publication/5185838_How_Does_Job-Protected_Maternity_Leave_Affect_Mothers'_Employment_and_Infant_Health>.
- Bergemann, A., Riphahn, R. T. (2022): Maternal Employment Effects of Paid Parental Leave. Journal of Population Economics, únor 2022, [cit. 20. 10. 2022], <https://www.researchgate.net/publication/358377668_Maternal_employment_effects_of_paid_parental_leave>.
- Blau, F., Kahn, L. (2013): Female Labour Supply: Why is the United States Falling Behind? American Economic Review Papers and Proceedings. Working Paper 18702, leden 2013, [cit. 20.10.2022], <<https://www.nber.org/papers/w18702>>.
- Carone G. (2005): Long-term labour force projections for the EU25 Member States: a set of data for assessing the impact of ageing, DG ECFIN, European Economy, Economic Papers No 235, listopad 2005, [cit. 8.10. 2022], <https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication576_en.pdf>.
- Cukrowska-Torzewska E., Lovász, A. (2017): The Impact of Parenthood on the Gender Wage Gap – a Comparative Analysis of 26 European Countries, Working Papers No. 25/2017 (254), University of Warsaw, Varšava 2017, [cit. 8.10. 2022], <<https://www.econstor.eu/handle/10419/200346>>.
- ČNB (2022): Databáze časových řad ARAD. Praha, Česká národní banka, 1. 11. 2022 [cit. 1. 11. 2022], <<https://www.cnb.cz/docs/ARADY/HTML/index.htm>>.
- ČSÚ (2022a): Čtvrtletní národní účty. Praha, Český statistický úřad, 30.9.2022 [cit. 19.10.2022], <https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_cr>.
- ČSÚ (2022b): Sektor vládních institucí, vládní deficit a dluh. Praha, Český statistický úřad, 3.10.2022 [cit. 19.10.2022], <https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_gov>.
- ČSÚ (2022c): Sčítání 2021: Výsledky. Praha, Český statistický úřad, 26.10. 2022 [cit. 26.10.2022], <<https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vysledky-prvni>>.
- Danzer, N., Lavy, V. (2016): Paid Parental Leave and Children's Schooling Outcomes: Quasi-Experimental Evidence from a Large Parental Leave Reform. National Bureau of Economic Research, Working Paper 19452, březen 2016, [cit. 20.10. 2022], <https://www.researchgate.net/publication/267390827_Parental_Leave_and_Children's_Schooling_Outcomes_Quasi-Experimental_Evidence_from_a_Large_Parental_Leave_Reform>.
- Datta Gupta, N., Smith, N., Verner, M. (2008): The impact of Nordic countries' family friendly policies on employment, wages, and children. Review of Economics of the Household Vol. 6(1), 65-89, únor 2008, [cit. 20. 10. 2022], <https://www.researchgate.net/publication/5156865_PERSPECTIVE_ARTICLE_The_impact_of_Nordic_countries'_family_friendly_policies_on_employment_wages_and_children>.
- Dietrichson, J., Kristiansen, I. L., Viinholt, B. A. (2020): Universal preschool programs and long-term child outcomes: A systematic review. Journal of Economic Surveys Vol. 34 (4), červenec 2020, [cit. 20. 10. 2022], <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/joes.12382>>.
- Dustmann, C., Schoenberg, U. (2012): Expansions in maternity leave coverage and children's long-term outcomes. American Economic Journal: Applied Economics, Vol. 4 (3), 190-224, červenec 2012, [cit. 20. 10. 2022], <<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/app.4.3.190>>.
- ECB (2020): Drivers of rising labour force participation – the role of pension reforms, ECB Economic Bulletin, Issue 5/2020 Evropská centrální banka, 2020 [cit. 19.10.2022], <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2020/html/ecb.ebart202005_02~986ead40e8.en.html>.
- ECB (2022): Interest Rate Statistics. Evropská centrální banka, 12. října 2022 [cit. 15.10.2022], <<https://www.ecb.europa.eu/stats/money/long/html/index.en.html>>.
- EK (2017): European Semester: Thematic factsheet – Women in the Labour Market – 2017, Evropská komise, Brusel, 22. listopadu 2017 [cit. 15.10.2022], <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/thematic-factsheets/labour-markets-and-skills_en>.

- EK (2020): The 2021 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies, Institutional Paper 142, listopad 2020. Brusel. 238pp. ISBN 978-92-76-16331-2 (online), [cit. 12.10.2022], <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip142_en.pdf>.
- EK (2021a): Assessment of Action taken by Romania. Zpráva Komise, Evropská komise, listopad 2021, [cit. 26.10.2022], <<https://ec.europa.eu/info/node/177879>>.
- EK (2021b): The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2019-2070), Institutional Paper 148, květen 2021. Brusel. 398pp. ISBN 978-92-76-29719-2 (online), [cit. 12.10.2022], <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip148_en.pdf>.
- EK (2022a): AMECO database. Brusel, Evropská komise, 16. 5. 2022 [cit. 29.10.2022], <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-database-ameco/ameco-database_en>.
- EK (2022b): SURE: Evropský nástroj pro dočasnou podporu k omezení rizik nezaměstnanosti v nouzové situaci. Evropská komise, březen 2022, [cit. 2.11.2022], <https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/sure_en>.
- EK (2022c): PRACOVNÍ DOKUMENT ÚTVARŮ KOMISE Zpráva o Česku 2022 Průvodní dokument k doporučení pro DOPORUČENÍ RADY k národnímu programu reforem Česka na rok 2022 a stanovisko Rady ke konvergenčnímu programu Česka z roku 2022, Brusel, 23.5.2022, SWD(2022) 605 final, [cit. 2.11.2022], <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52022SC0605>>.
- Eriksson, H., Billingsley, S., Brandén, M. (2022): Parental Leave within the Workplace: A Re-assessment of Opposite Educational Gradients for Women and Men. *Sociology* Vol. 56(5), 1032–1044, srpen 2022, [cit. 20. 10. 2022], <<https://doi.org/10.1177/00380385221109743>>.
- Eurostat (2018): How Common - and how Voluntary - is Part-time Employment? Lucemburk, Eurostat, červen 2018 [cit. 19.10.2022], <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180608-1>>.
- Eurostat (2019): Population Projections. Lucemburk, Eurostat, duben 2019 [cit. 19.10.2022], <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=proj>.
- Eurostat (2022a): Eurostat Database. Lucemburk, Eurostat, říjen 2022 [cit. 21.10.2022], <<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.
- Eurostat (2022b): Excessive Deficit Procedure Notification Tables. Lucemburk, Eurostat, říjen 2022 [cit. 21.10. 2022], <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/excessive-deficit-procedure/edp-notification-tables>>.
- Eurostat (2022c): Technical note – Methodology Short-Term Update. Lucemburk, Eurostat, září 2022 [cit. 31.10. 2022], <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/proj_esms_an29.pdf>.
- Eurostat (2022d): Statistics on Employment Characteristics of Households. Lucemburk, Eurostat, 2022 [cit. 31.10. 2022], <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_employment_characteristics_of_households&oldid=568074#Part-time_employment_and_children>.
- Felfe, C., Lalive, R. (2018): Does Early Child Care affect Children's Development? *Journal of Public Economics* Vol. 159, 33-53, březen 2018, [cit. 20. 10. 2022], <https://www.researchgate.net/publication/323494327_Does_early_child_care_affect_children's_development>.
- Ferragina, E. (2020): Family Policy and Women's Employment Outcomes in 45 High-Income Countries: A Systematic Qualitative Review of 238 Comparative and National Studies. *Social Policy & Administration*, únor 2020, [cit. 20. 10. 2022], <<https://doi.org/10.1111/spol.12584>>.
- Galtry, J., Callister, P. (2005): Assessing the Optimal Length of Parental Leave for Child and Parental Well-Being How Can Research Inform Policy? *Journal of Family Issues* Vol. 26(2), 219-246, březen 2005, [cit. 20. 10. 2022], <https://www.researchgate.net/publication/249708191_Assessing_the_Optimal_Length_of_Parental_Leave_for_Child_and_Parental_Well-BeingHow_Can_Research_Inform_Policy>.
- Goodman, A., Sianesi, B. (2005): Early Education and Children's Outcomes: How Long Do the Impacts Last? *Fiscal Studies* Vol. 26(4), 513-548, prosinec 2005, [cit. 20. 10. 2022], <https://www.researchgate.net/publication/5111400_Early_Education_and_Children's_Outcomes_How_Long_Do_the_Impacts_Last>.

- Havnes, T., Mogstad, M. (2011): Money for Nothing? Universal Child Care and Maternal Employment. *Journal of Public Economics*, Vol. 95 (11-12), 1455-1465, prosinec 2011, [cit. 20. 10. 2022], <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047272711000880>>.
- Chung, H., van der Horst, M. (2018): Women's Employment Patterns after Childbirth and the Perceived Access to and use of Flexitime and Teleworking. *Human Relations* Vol. 71(1), 47-72, 2018, [cit. 20. 10. 2022], <<https://doi.org/10.1177/0018726717713828>>.
- INLPR (2022): Cross-country Comparisons. International Network on Leave Policies & Research, 2022 [cit. 1.11.2022], <<https://www.leavenetwork.org/annual-review-reports/cross-country/>>.
- Heymann, J., Raub, A., Earle, A. (2011): Creating and using new Data Sources to analyze the Relationship between Social Policy and Global Health: The Case of Maternal Leave. *Public Health Reports* Vol. 126 (3), září 2011, [cit. 20.10.2022], <https://www.researchgate.net/publication/318112340_Creating_and_Using_New_Data_Sources_to_Analyze_the_Relationship_between_Social_Policy_and_Global_Health_The_Case_of_Maternal_Leave>.
- Jaumotte, F. (2003): Female Labour Force Participation: Past Trends and Main Determinants in OECD Countries. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Working Paper No. 376, prosinec 2003, [cit. 20.10. 2022], <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2344556>.
- Kalb (2018): Paid Parental Leave and Female Labour Supply: A Review, *Economic Record*, Vol. 94, No. 304, březen 2018, [cit. 20.10. 2022], <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1475-4932.12371>>.
- Kalíšková, K., Münich, D., Pertold, F. (2016): Veřejná podpora míst ve školkách se vyplatí: analýza výnosů a nákladů. Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu CERGE-EI Vol. 3, Projekt Národohospodářského ústavu, březen 2016, [cit. 20. 10. 2022], <<https://idea.cerge-ei.cz/studies/2016-03-verejna-podpora-mist-ve-skolkach-se-vyplati-analyza-vynosu-a-nakladu>>.
- Lim, L. L. (2002): Female Labour-force Participation. In United Nations (Eds.), *Completing the Fertility Transition* (pp. 203-221). United Nations Publication. Organizace spojených národů, 2002, [cit. 20. 10. 2022], <https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/unpd_egm_200203_backgroundpaper_female_labour-force_participation_lim.pdf>.
- Liu, Q., Skans, O. (2010): The Duration of Paid Parental Leave and Children's Scholastic Performance. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy* Vol. 10 (1), 1-35, leden 2010, [cit. 20. 10.2022], <https://www.researchgate.net/publication/46556006_The_Duration_of_Paid_Parental_Leave_and_Children's_Scholastic_Performance>.
- Lott, Y. (2018): German Mothers' Labor market re-entry after Parental Leave: Do Parents' Flexible Working Time Arrangements help? Working Paper *Forschungsförderung* No. 071, Hans Böckler Stiftung, červen 2018, [cit. 20. 10. 2022], <<https://www.femtech.at/content/german-mothers-labor-market-re-entry-after-parental-leave-do-parents-flexible-working-time>>.
- Marval, J., Štork, Z. (2018): The Methodology of Pension Projections. Metodické kompendium. Praha, Ministerstvo financí ČR, prosinec 2018, [cit. 31.10. 2022], <https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Odborne-vyzkumy_Studie_2018-12_MK-pension-projections.pdf>.
- MF ČR (2015): Fiskální výhled ČR (listopad 2015). Praha, Ministerstvo financí ČR, listopad 2015, ISSN 1804-7998 (on-line). [cit. 27.10.2022], <https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Makro-fiskalni-vyhled_2015-Q4_Fiskalni-vyhled-listopad-2015.pdf>.
- MF ČR (2019): Fiskální výhled ČR (listopad 2019). Praha, Ministerstvo financí ČR, listopad 2019, ISSN 1804-7998 (on-line). [cit. 27.10.2022], <https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Makro-fiskalni-vyhled_2019-Q4_Fiskalni-vyhled-CR-listopad-2019.pdf>.
- MF ČR (2022a): Konvergenční program ČR (duben 2022). Praha, Ministerstvo financí ČR, duben 2022, ISSN 1804-798X (on-line). [cit. 19.10.2022], <https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-05-11_Konvergenčni-program-CR-duben-2022.pdf>.
- MF ČR (2022b): Makroekonomická predikce ČR (listopad 2022). Praha, Ministerstvo financí ČR, listopad 2022, ISSN 1804-7971 (on-line). [cit. 1.11.2022], <https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Makro-ekonomicka-predikce_2022-Q4_Makroekonomicka-predikce-listopad-2022.pdf>.
- MF ČR (2022c): Plnění státního rozpočtu ČR za říjen 2022. Praha, Ministerstvo financí ČR, listopad 2022, [cit. 1.11.2022], <<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/pokladni-plneni-sr-49219>>.

- MISSOC (2022): Missoc Database, Comparative Tables 2022. Mutual Information System on Social Protection, 2022 [cit. 1.11.2022], <<https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/>>.
- MMF (2018): Labor Force Participation in Advanced Economies: Drivers and Prospects. Mezinárodní měnový fond. World Economic Outlook, Washington D.C., duben 2018, [cit. 20.10.2022], <<https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2018/April/c2.ash>>.
- MMF (2022): Czech Republic: 2021 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; Supplementary Information; and Statement by the Executive Director for the Czech Republic, Country Report No.2022/023, Mezinárodní měn. fond, Washington D.C., leden 2022. [cit. 1.11.2022], <<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/01/26/Czech-Republic-2021-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-Supplementary-512260>>.
- MPSV (2019): Zpráva o stavu důchodového systému ČR a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj. Praha, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2019, [cit. 26.10.2022], <<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225513/Zpráva+2019.pdf>>.
- MPSV (2022): Vybrané statistické údaje: Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví. Praha, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, červenec 2022, [cit. 8.10.2022], <<https://www.mpsv.cz/vybrane-statisticke-udaje>>.
- Nařízení Rady (ES) č. 1466/97 ze dne 7. července 1997 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení Rady (ES) č. 1467/97 ze dne 7. července 1997 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení Rady (ES) č. 479/2009 ze dne 25. května 2009 o použití Protokolu o postupu při nadměrném schodku, připojeného ke Smlouvě o založení Evropského společenství, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 253/2021 Sb., o stanovení vyměřovacího základu u osoby, za kterou je plátcem pojistného na veřejné zdravotní pojištění stát.
- Nařízení vlády č. 35/2022 Sb., o druhém zvýšení důchodů v roce 2022.
- Nařízení vlády č. 36/2022 Sb., o druhém zvýšení příplatků k důchodu v roce 2022.
- Nařízení vlády č. 73/2022 Sb., o příspěvku pro solidární domácnost.
- Nařízení vlády č. 75/2022 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima.
- Nařízení vlády č. 136/2022 Sb., o třetím zvýšení důchodů v roce 2022.
- Nařízení vlády č. 137/2022 Sb., o třetím zvýšení příplatků k důchodu v roce 2022.
- Nařízení vlády č. 204/2022 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima.
- Nařízení vlády č. 205/2022 Sb., o příspěvku pro solidární domácnost na období druhého pololetí roku 2022.
- Nařízení vlády č. 289/2022 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory pro období do 31. prosince 2022 zvyšují částky navýšení měsíčních normativních nákladů na bydlení a mění nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách), ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 290/2022 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2023 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2023 a o zvýšení důchodů v roce 2023.
- Nařízení vlády č. 291/2022 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2023.
- Nařízení vlády č. 292/2022 Sb., o zvýšení některých dávek péčovské péče a zaopatřovacího příspěvku podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 322/2022 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 206/2022 Sb., o některých podrobnostech poskytování nouzového ubytování a dočasnou nouzového přístřeší a souvisejících služeb pro žadatele o udělení dočasné ochrany a pro osoby s udělenou dočasnou ochranou.
- Naudeau, S., Kataoka, N., Valerio, A., Neuman, M. J. (2011): An Early Childhood Development Guide for Policy Dialogue and Project Preparation. Světová banka, říjen 2011, [cit. 20. 10. 2022],

<https://www.researchgate.net/publication/264934198_An_Early_Childhood_Development_Guide_for_Policy_Dialogue_and_Project_Preparation>.

- Nešporová, O. (2015): Flexibilní režim čerpání rodičovského příspěvku a sladování rodičovství s placenou prací. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Fórum sociální politiky Vol. 6, červen 2015, [cit. 20. 10. 2022], <<https://www.vupsv.cz/2015/12/10/flexibilni-rezim-cerpani-rodicovskeho-prispevku-a-sladovani-rodicovstvi-s-placenou-praci/>>.
- Ngai, L. R., Petrongolo, B. (2017): In Brief ... How the Rise of the Service Economy narrowed the Gender Gap, Centre-Piece - The Magazine for Economic Performance 512, Centre for Economic Performance, LSE. [cit. 20.10.2022], <<https://ideas.repec.org/p/cep/cepcnp/512.html>>.
- Van Niel, M. S., Bhatia, R., Riano, N. S., de Faria, L., Catapano-Friedman, L., Ravven, S., Weissman, B., Nzodom, C., Alexander, A., Budde, K., Mangurian, C. (2020): The Impact of Paid Maternity Leave on the Mental and Physical Health of Mothers and Children: A Review of the Literature and Policy Implications. Harvard Review of Psychiatry Vol. 28(2), 113-126, březen 2020, [cit. 20.10.2022], <https://www.researchgate.net/publication/339736571_The_Impact_of_Paid_Maternity_Leave_on_the_Mental_and_Physical_Health_of_Mothers_and_Children_A_Review_of_the_Literature_and_Policy_Implications>.
- OECD (2018a): OECD Economic Surveys: Czech Republic 2018, Paříž, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, 2018, ISSN 1609-7513 (online) [cit. 26. 10. 2022], <https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-czech-republic-2018_eco_surveys-cze-2018-en>.
- OECD (2018b): How does Access to Early Childhood Services affect the Participation of Women in the Labour market? Organisation for Economic Co-operation and Development, Paříž, únor 2018, [cit. 20. 10. 2022], <https://www.oecd-ilibrary.org/education/how-does-access-to-early-childhood-education-services-affect-the-participation-of-women-in-the-labour-market_232211ca-en>.
- OECD (2020a): OECD Economic Surveys: Czech Republic 2020, Paříž, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, 2020, ISSN 1999-0561 (online) [cit. 26. 10. 2022], <https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-czech-republic_19990561>.
- OECD (2020b): OECD Reviews of Pension Systems: Czech Republic, OECD Reviews of Pension Systems, OECD Publishing, Paříž, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, 2020, ISBN 978-92-64-92960-9 (print). [cit. 26. 10. 2022], <<https://doi.org/10.1787/e6387738-en>>.
- OECD (2020c): Is Childcare Affordable? Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Paříž, květen 2020, [cit. 20. 10. 2022], <<https://www.oecd.org/els/family/latestdocuments/>>.
- OECD (2021): Net Pension Replacement Rate, OECD Data, Paříž, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, 2021, [cit. 20.10.2022], <<https://data.oecd.org/pension/net-pension-replacement-rates.htm>>.
- OECD (2022a): OECD Family Database, Paříž, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, 2022, [cit. 20.10.2022], <<https://www.oecd.org/els/family/database.htm>>.
- OECD (2022b): OECD Stat, Paříž, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, 2022, [cit. 20.10.2022], <<https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=111940>>.
- Olivetti, C., Petrongolo, B. (2016): The Evolution of Gender Gaps in Industrialized Countries, Discussion Paper No. 9659, Institute for the Study of Labor, leden 2016, [cit. 20.10.2022], <<https://www.nber.org/papers/w21887>>.
- Olivetti, C., Petrongolo, B. (2017): The Economic Consequences of Family Policies: Lessons from a Century of Legislation in High-income Countries. National Bureau of Economic Research, Working Paper 23051, leden 2017, [cit. 20.10.2022], <<https://www.nber.org/papers/w23051>>.
- OSN (2022): World Population Prospects 2022: Online Edition. UNdata. Organizace spojených národů, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, říjen 2022 [cit. 1.11.2022], <<http://data.un.org/Data.aspx?d=PopDiv&f=variableID%3A54#PopDiv>>.
- Pronzato, C. D. (2009): Return to Work after Childbirth: does Parental Leave matter in Europe? Review of Economics of the Household Vol. 7 (4), 341-360, prosinec 2009, [cit. 20.10.2022], <https://www.researchgate.net/publication/225817739_Return_to_Work_After_Childbirth_Does_Parental_Leave_Matter_in_Europe>.
- Ruhm, C. J. (1998): The Economic Consequences of Parental Leave Mandates: Lessons from Europe. The Quarterly Journal of Economics Vol. 113(1), 285-317, únor 1998, [cit. 20.10. 2022],

<https://www.researchgate.net/publication/24091606_The_Economic_Consequences_Of_Parental_Leave_Mandates_Lessons_From_Europe>.

Ruhm, C. J. (2000): Parental leave and Child Health. *Journal of Health Economics* Vol. 19(6), 931-960, listopad 2000, [cit. 20.10. 2022], <<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11186852/>>.

Směrnice Rady 92/85/EHS ze dne 19. října 1992 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň (desátá směrnice ve smyslu čl. 16 odst. 1 směrnice 89/391/EHS).

Směrnice Rady 2010/18/EU ze dne 8. března 2010, kterou se provádí revidovaná rámcová dohoda o rodičovské dovolené uzavřená mezi organizacemi BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP a EKOS a zrušuje se směrnice 96/34/ES (Text s významem pro EHP).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU.

Sněmovní tisk č. 254/0, vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Sněmovní tisk č. 284/0, vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 57/2022 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2022.

Sněmovní tisk č. 315/0, vládní návrh zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2023.

Stahl, J. F., Schober, P. S. (2018): Convergence or Divergence? Educational Discrepancies in Work-Care Arrangements of Mothers with Young Children in Germany. *Work, Employment & Society* Vol. 32 (4), 629-649, srpen 2018, [cit. 20. 10. 2022], <<https://www.jstor.org/stable/26969764>>.

Tomlinson, J. (2006): Women's Work-life Balance Trajectories in the UK: Reformulating Choice and Constraint in Transitions through Part-time Work across the Life-course. *British Journal of Guidance & Counselling* Vol. 34, 365-382, srpen 2006, [cit. 20. 10. 2022], <<https://www.semanticscholar.org/paper/Women's-work-life-balance-trajectories-in-the-UK:-Tomlinson/043dc835db23e23cc30d63c8e602825e7cf0bdfa>>.

Usnesení vlády ze dne 18. října 2021 č. 907 o snížení daně z přidané hodnoty na dodání elektřiny a plynu v reakci na aktuální vývoj cen na trhu s energetickými produkty.

Usnesení vlády ČR ze dne 16. února 2022 č. 95 o programu podpory podnikatelů postižených celosvětovým šířením onemocnění COVID-19 způsobeného virem SARS-CoV-2 „COVID – ADVENTNÍ TRHY“.

Usnesení vlády ČR ze dne 16. února 2022 č. 96 o podpoře vybraným sektorům zasaženým protipandemickými opatřeními v měsících listopadu a prosinci 2021.

Usnesení vlády ČR ze dne 16. března 2022 č. 207 o vyčlenění volných ubytovacích kapacit v krajích.

Usnesení vlády ČR ze dne 14. září 2022 č. 786 k návrhu Programu podpory na zvýšené náklady na zemní plyn a elektřinu v důsledku mimořádně prudkého růstu jejich cen.

Usnesení vlády ČR ze dne 12. října 2022 č. 861 k půjčce z Nástroje pro oživení a odolnost jako zdroj financování energetické transformace.

Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 212/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 203/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 191/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 244/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 256/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 364/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní v souvislosti se zvyšováním příjmů veřejných rozpočtů.

Zákon č. 299/2020 Sb., kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2 a zákon č. 159/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti s krizovými opatřeními v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 540/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v souvislosti s paušální daní.

Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o náhradním výživném).

Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

Zákon č. 121/2021 Sb., o mimořádném příspěvku zaměstnanci při nařízené karanténě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2021 Sb., o mimořádném příspěvku zaměstnanci při nařízené karanténě.

Zákon č. 285/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 330/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 382/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 518/2021 Sb., o mimořádném příspěvku zaměstnanci při nařízené karanténě.

Zákon č. 17/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 128/2022 Sb., o opatřeních v oblasti daní v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace.

Zákon č. 131/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 142/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 196/2022 Sb., o jednorázovém příspěvku na dítě.

Zákon č. 198/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve znění zákona č. 175/2022 Sb., a zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve znění zákona č. 175/2022 Sb.

Zákon č. 216/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 232/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 260/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 286/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů.

A Tabulková příloha

Údaje za sektor vládních institucí v metodice ESA 2010 jsou konsolidovány na příslušné úrovni.

Tabulka A.1: Příjmy sektoru vládních institucí

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkové příjmy	<i>mld. Kč</i>	1 667	1 714	1 762	1 910	1 941	2 069	2 245	2 394	2 367	2 530
	<i>změna v %</i>	1,4	2,8	2,8	8,4	1,6	6,6	8,5	6,7	-1,2	6,9
Běžné daně z důchodů, jmění a jiné	<i>mld. Kč</i>	303	313	335	354	385	416	458	491	485	468
	<i>změna v %</i>	0,9	3,3	7,1	5,6	8,8	8,0	10,1	7,0	-1,0	-3,6
Sociální příspěvky ¹⁾	<i>mld. Kč</i>	600	607	629	663	703	760	834	895	909	1 013
	<i>změna v %</i>	1,3	1,1	3,6	5,5	6,1	8,0	9,8	7,3	1,6	11,4
Daně z výroby a dovozu ²⁾	<i>mld. Kč</i>	502	521	513	562	587	626	647	688	651	705
	<i>změna v %</i>	4,3	3,9	-1,6	9,5	4,4	6,7	3,4	6,3	-5,3	8,2
Kapitálové daně ³⁾	<i>mld. Kč</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	<i>změna v %</i>	0,9	-33,3	-93,5	10,0	54,5	70,6	-24,1	-45,5	191,7	-40,0
Důchody z vlastnictví	<i>mld. Kč</i>	35	38	37	37	37	31	35	32	34	38
	<i>změna v %</i>	0,8	6,9	-2,3	-0,4	0,8	-17,9	14,3	-7,5	5,6	12,5
Úroky	<i>mld. Kč</i>	10	10	8	7	6	5	8	12	10	9
	<i>změna v %</i>	6,8	-6,1	-13,4	-21,2	-7,8	-19,7	66,0	40,1	-16,5	-4,4
Ostatní důchody z vlastnictví	<i>mld. Kč</i>	25	28	29	30	31	26	27	21	24	29
	<i>změna v %</i>	-1,5	12,3	1,6	5,8	2,8	-17,6	4,3	-22,2	17,9	19,2
Prodeje ⁴⁾	<i>mld. Kč</i>	148	150	152	155	158	163	174	186	181	194
	<i>změna v %</i>	1,1	1,1	1,8	2,0	1,7	3,4	6,4	7,3	-2,7	6,8
Ostatní běžné transfery a dotace	<i>mld. Kč</i>	39	44	42	49	40	40	51	53	51	56
	<i>změna v %</i>	10,5	13,5	-4,5	15,1	-18,5	1,5	26,0	5,1	-3,7	8,5
Investiční dotace	<i>mld. Kč</i>	35	36	49	81	23	26	42	44	49	50
	<i>změna v %</i>	-29,0	1,5	36,3	66,6	-72,1	15,4	60,4	5,2	10,4	3,8
Ostatní kapitálové transfery	<i>mld. Kč</i>	4	5	5	9	8	6	4	5	5	5
	<i>změna v %</i>	9,3	18,6	-10,6	92,3	-6,1	-21,3	-40,9	20,7	4,8	5,3

¹⁾ Povinné i dobrovolné platby zaměstnavatelů (ve prospěch svých zaměstnanců), zaměstnanců, osob samostatně výdělečně činných a samoplátců orgánům sociálního zabezpečení a zdravotním pojišťovnám.

²⁾ Povinné platby, které výrobní jednotky musí platit státu a které se týkají výrobní činnosti či dovozu a/nebo použití výrobních faktorů (např. daň z přidané hodnoty, spotřební daně aj.).

³⁾ Nepravidelné platby ve prospěch vládních institucí z hodnoty majetku, aktiv nebo čistého jmění jednotky.

⁴⁾ Jedná se o součet tržní produkce, produkce pro vlastní konečné užití a plateb za ostatní netržní služby sektoru vládních institucí.
Zdroj: ČSÚ (2022b).

Tabulka A.2: Daňové příjmy sektoru vládních institucí

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Daně a sociální příspěvky celkem	<i>mld. Kč</i>	1 405	1 441	1 477	1 579	1 675	1 802	1 940	2 074	2 046	2 186
	<i>změna v %</i>	2,3	2,5	2,5	6,9	6,1	7,6	7,6	6,9	-1,3	6,8
Běžné daně z důchodů a jiné	<i>mld. Kč</i>	303	313	335	354	385	416	458	491	485	468
	<i>změna v %</i>	0,9	3,3	7,1	5,6	8,8	8,0	10,1	7,0	-1,0	-3,6
Jednotlivců nebo domácností	<i>mld. Kč</i>	165	170	181	187	207	229	261	287	298	228
	<i>změna v %</i>	2,4	3,1	6,5	3,0	10,9	10,5	13,8	10,2	3,6	-23,3
Společností	<i>mld. Kč</i>	127	133	144	157	167	176	187	192	177	228
	<i>změna v %</i>	-1,2	4,0	8,5	8,8	6,8	5,2	6,3	2,9	-8,1	29,2
Z výher z loterií nebo sázek	<i>mld. Kč</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	<i>změna v %</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ostatní běžné daně	<i>mld. Kč</i>	10	10	10	11	11	12	11	11	11	11
	<i>změna v %</i>	1,8	-1,4	0,0	5,4	2,2	4,4	-5,8	-0,6	-0,8	4,0
Příspěvky na sociální zabezpečení	<i>mld. Kč</i>	600	607	629	663	703	760	834	895	909	1 013
	<i>změna v %</i>	1,3	1,1	3,6	5,5	6,1	8,0	9,8	7,3	1,6	11,4
Sociální pojištění	<i>mld. Kč</i>	371	372	385	406	431	470	516	555	543	598
	<i>změna v %</i>	0,9	0,4	3,3	5,6	6,2	9,0	9,8	7,5	-2,2	10,2
Zdravotní pojištění	<i>mld. Kč</i>	222	227	237	249	264	281	308	329	354	402
	<i>změna v %</i>	2	2	4	5	6	6	10	7	8	13
Platby za státní pojištěnce	<i>mld. Kč</i>	53	54	60	61	62	65	68	72	97	126
	<i>změna v %</i>	-0,2	1,5	11,5	1,8	2,1	4,8	4,8	5,1	35,4	29,9
Úrazové pojištění	<i>mld. Kč</i>	6	6	6	7	7	8	8	9	9	10
	<i>změna v %</i>	1,9	0,2	0,9	4,0	5,5	6,7	9,7	7,2	1,4	5,4
Imputované sociální příspěvky	<i>mld. Kč</i>	1	1	1	1	1	1	1	2	3	4
	<i>změna v %</i>	-5,1	4,6	-21,5	40,1	-1,9	16,1	21,9	30,9	70,3	11,9
Daně z výroby a dovozu	<i>mld. Kč</i>	502	521	513	562	587	626	647	688	651	705
	<i>změna v %</i>	4,3	3,9	-1,6	9,5	4,4	6,7	3,4	6,3	-5,3	8,2
Daně z produktů ¹⁾	<i>mld. Kč</i>	479	501	489	538	562	601	619	650	611	661
	<i>změna v %</i>	4,8	4,7	-2,3	10,0	4,4	6,9	3,1	4,9	-5,9	8,2
Daň z přidané hodnoty	<i>mld. Kč</i>	286	304	319	333	354	388	409	435	422	464
	<i>změna v %</i>	3,5	6,2	5,2	4,3	6,2	9,5	5,4	6,6	-3,0	9,7
Spotřební daně	<i>mld. Kč</i>	176	179	151	183	181	186	186	188	177	183
	<i>změna v %</i>	2,9	1,6	-15,4	21,0	-0,8	2,3	0,0	1,3	-5,8	3,3
Ostatní daně z produktů ²⁾	<i>mld. Kč</i>	17	19	19	22	27	28	25	26	12	15
	<i>změna v %</i>	75,9	10,5	0,0	17,5	20,4	3,9	-8,6	3,9	-55,9	28,9
Jiné daně z výroby ³⁾	<i>mld. Kč</i>	23	20	24	24	25	25	28	38	40	44
	<i>změna v %</i>	-4,9	-13,1	18,4	-0,3	5,3	2,4	9,9	37,2	4,9	8,7
Kapitálové daně	<i>mld. Kč</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	<i>změna v %</i>	0,9	-33,3	-93,5	10,0	54,5	70,6	-24,1	-45,5	191,7	-40,0

¹⁾ Daně placené z jednotky vyrobeného nebo do transakce vstupujícího výrobku nebo služby.

²⁾ Jedná se například o dovozní cla, poplatky z dovážených zemědělských produktů, daně z finančních a kapitálových transakcí, poplatky ze zábavních činností, daně z loterií, her a sázek a jiné.

³⁾ Daně požadované od podniků z důvodu jejich zapojení do výrobní činnosti, nezávisle na množství a hodnotě jimi vyrobeného nebo prodaného zboží nebo služeb (např. daň z nemovitostí, resp. daň z nemovitých věcí od roku 2014, silniční daň, poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových).

Zdroj: ČSÚ (2022b).

Tabulka A.3: Výdaje sektoru vládních institucí

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Výdaje celkem	<i>mld. Kč</i>	1 827	1 767	1 852	1 940	1 907	1 992	2 196	2 378	2 696	2 841
	<i>změna v %</i>	4,1	-3,3	4,8	4,7	-1,7	4,5	10,3	8,2	13,4	5,4
Náhrady zaměstnancům	<i>mld. Kč</i>	359	367	380	398	419	462	521	576	633	676
	<i>změna v %</i>	2,7	2,0	3,5	4,8	5,4	10,1	12,8	10,5	10,0	6,8
Mezispotřeba	<i>mld. Kč</i>	259	270	274	284	291	296	326	339	346	355
	<i>změna v %</i>	-7,8	4,1	1,5	3,5	2,8	1,6	10,0	4,1	2,0	2,5
Sociální dávky jiné než naturální ¹⁾	<i>mld. Kč</i>	554	564	576	591	605	624	658	709	821	859
	<i>změna v %</i>	1,6	1,8	2,0	2,6	2,5	3,1	5,5	7,7	15,8	4,7
Naturální sociální transfery	<i>mld. Kč</i>	130	133	140	142	148	152	160	177	205	219
	<i>změna v %</i>	4,7	2,6	4,8	1,4	4,3	3,1	4,7	10,9	15,8	7,1
Důchody z vlastnictví	<i>mld. Kč</i>	59	55	57	49	44	38	40	41	44	46
	<i>změna v %</i>	9,9	-5,8	2,6	-13,0	-10,6	-14,2	6,7	1,5	7,6	5,1
Úroky	<i>mld. Kč</i>	58	55	56	49	44	38	40	41	44	46
	<i>změna v %</i>	9,1	-4,9	2,0	-12,7	-10,6	-13,6	5,8	1,3	8,0	5,4
Ostatní důchody z vlastnictví	<i>mld. Kč</i>	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
	<i>změna v %</i>	117,2	-69,4	119,1	-44,4	-1,8	-91,2	1246,4	29,7	-24,9	-30,8
Dotace	<i>mld. Kč</i>	91	96	99	105	108	110	119	128	173	200
	<i>změna v %</i>	0,0	5,1	3,8	5,6	2,6	1,7	8,8	7,3	35,1	15,8
Tvorba hrubého fixního kapitálu	<i>mld. Kč</i>	169	152	178	236	155	171	224	253	277	287
	<i>změna v %</i>	-6,5	-10,0	16,8	32,8	-34,3	10,2	31,3	12,6	9,5	3,8
Kapitálové transfery ²⁾	<i>mld. Kč</i>	121	39	60	41	36	30	35	36	67	55
	<i>změna v %</i>	169,8	-67,5	53,4	-32,3	-12,8	-14,9	16,2	1,3	87,8	-17,5
Investiční dotace ³⁾	<i>mld. Kč</i>	31	21	18	15	13	15	23	18	22	23
	<i>změna v %</i>	-1,8	-32,2	-14,5	-19,1	-12,8	14,4	57,6	-20,3	18,1	7,7
Ostatní kapitálové transfery	<i>mld. Kč</i>	89	18	42	26	23	16	12	17	45	32
	<i>změna v %</i>	598,0	-79,8	133,5	-37,9	-12,8	-31,4	-22,6	42,4	162,3	-29,6
Ostatní výdaje	<i>mld. Kč</i>	84	90	89	95	100	109	113	120	130	142
	<i>změna v %</i>	0,7	7,3	-1,2	6,6	5,6	9,1	3,6	6,0	8,5	9,5
Výdaje na konečnou spotřebu	<i>mld. Kč</i>	795	817	840	875	910	959	1 050	1 134	1 243	1 310
	<i>změna v %</i>	-1,1	2,7	2,8	4,1	4,0	5,4	9,5	8,0	9,5	5,4
Kolektivní spotřeba ⁴⁾	<i>mld. Kč</i>	365	378	384	405	423	442	484	511	538	543
	<i>změna v %</i>	-3,1	3,5	1,7	5,4	4,3	4,6	9,6	5,6	5,2	0,9
Individuální spotřeba	<i>mld. Kč</i>	430	439	456	470	487	517	566	623	705	768
	<i>změna v %</i>	0,6	2,1	3,8	3,1	3,6	6,1	9,5	10,2	13,1	8,9

¹⁾ Sociální dávky, které mají sloužit domácnostem k pokrytí nákladů či ztrát plynoucích z existence nebo vzniku určitých rizik nebo potřeb. Jedná se především o dávky vyplacené v případě stáří, invalidity, nemoci, mateřství, nezaměstnanosti, pracovního úrazu, nemoci z povolání, náhlé sociální potřeby apod.

²⁾ Transakce rozdělování kapitálu, které neovlivňují velikost běžného důchodu poživitele ani plátce takové transakce, ale velikost jejich čistého jmění. Mohou probíhat v peněžní i naturální formě.

³⁾ Kapitálové transfery v peněžní i naturální podobě, které vládní instituce poskytují k celkovému nebo částečnému financování tvorby hrubého fixního kapitálu.

⁴⁾ Hodnota kolektivních služeb poskytovaných celé společnosti nebo jejím specifickým skupinám, tj. výdaje na veřejné služby, obranu, bezpečnost, justici, ochranu zdraví, životní prostředí, vědu a výzkum, rozvoj infrastruktury a hospodářství.

Zdroj: ČSÚ (2022b), MF ČR.

Tabulka A.4: Saldo sektoru vládních institucí podle subsektorů

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sektor vládních institucí	<i>mld. Kč</i>	-159	-53	-90	-30	34	77	48	17	-329	-312
Ústřední vládní instituce	<i>mld. Kč</i>	-150	-66	-95	-58	-20	27	8	-32	-344	-357
Místní vládní instituce	<i>mld. Kč</i>	-2	12	8	26	50	42	24	38	26	55
Fondy sociálního zabezpečení	<i>mld. Kč</i>	-6,8	0,9	-2,7	1,9	4,9	8,2	16,6	11,4	-11,7	-9,3

Zdroj: ČSÚ (2022b).

Tabulka A.5: Dluh sektoru vládních institucí podle finančních instrumentů

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dluh sektoru vládních institucí	<i>mld. Kč</i>	1 805	1 840	1 819	1 836	1 755	1 750	1 735	1 740	2 150	2 567
	<i>změna v %</i>	11,9	1,9	-1,2	0,9	-4,4	-0,3	-0,9	0,3	23,5	19,4
Oběživo a vklady	<i>mld. Kč</i>	9	9	14	7	9	6	9	5	11	16
	<i>změna v %</i>	-36,1	-5,2	56,2	-48,8	31,1	-35,6	47,0	-40,8	112,6	48,0
Cenné papíry jiné než účasti	<i>mld. Kč</i>	1 603	1 639	1 623	1 648	1 593	1 602	1 554	1 596	2 012	2 358
	<i>změna v %</i>	13,9	2,2	-1,0	1,6	-3,4	0,6	-3,0	2,7	26,1	17,2
Půjčky	<i>mld. Kč</i>	193	192	182	181	153	141	172	139	127	193
	<i>změna v %</i>	0,8	-0,1	-5,3	-0,9	-15,5	-7,4	21,8	-19,0	-8,8	51,7

Pozn.: Dluh sektoru vládních institucí je definován následujícími finančními instrumenty: oběživo a depozita, emitované cenné papíry jiné než účasti s vyloučením finančních derivátů a úvěry (půjčky). Je vyjádřen v nominální hodnotě, která je považována za ekvivalent jmenovité hodnoty (face value). Je konsolidován, tzn. dluh v držení jiných subjektů v sektoru vládních institucí je vyloučen.

Zdroj: ČSÚ (2022b).

Tabulka A.6: Saldo a dluh sektoru vládních institucí zemí EU

v % HDP

	Saldo					Dluh				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
EU27	-0,4	-0,5	-6,7	-4,6	.	79,7	77,5	89,8	87,9	.
EA19 ¹⁾	-0,4	-0,6	-7,0	-5,1	.	86,0	83,9	97,0	95,4	.
Belgie	-0,9	-1,9	-9,0	-5,6	-5,3	99,9	97,6	112,0	109,2	106,0
Bulharsko	1,7	2,1	-3,8	-3,9	-4,8	22,1	20,0	24,5	23,9	25,4
Česká republika ²⁾	0,9	0,3	-5,8	-5,1	-4,6	32,1	30,0	37,7	42,0	43,9
Dánsko	0,8	4,1	0,2	3,6	1,2	34,0	33,7	42,2	36,6	32,2
Estonsko	-0,6	0,1	-5,5	-2,4	-2,7	8,2	8,5	18,5	17,6	18,8
Finsko	-0,9	-0,9	-5,5	-2,7	-1,4	64,9	64,9	74,8	72,4	71,2
Francie	-2,3	-3,1	-9,0	-6,5	-5,0	97,8	97,4	115,0	112,8	111,5
Chorvatsko	-0,1	0,2	-7,3	-2,6	-1,5	73,2	71,0	87,0	78,4	71,3
Irsko	0,1	0,5	-5,0	-1,7	0,2	63,0	57,0	58,4	55,4	47,2
Itálie	-2,2	-1,5	-9,5	-7,2	-5,1	134,4	134,1	154,9	150,3	145,4
Kypr	-3,6	1,3	-5,8	-1,7	1,2	98,1	90,4	113,5	101,0	89,3
Litva	0,5	0,5	-7,0	-1,0	-2,2	33,7	35,8	46,3	43,7	42,4
Lotyšsko	-0,8	-0,6	-4,3	-7,0	-6,5	37,0	36,5	42,0	43,6	45,7
Lucembursko	3,0	2,2	-3,4	0,8	-0,9	20,9	22,4	24,5	24,5	24,6
Maďarsko	-2,1	-2,0	-7,5	-7,1	-6,1	69,1	65,3	79,3	76,8	76,6
Malta	2,1	0,6	-9,4	-7,8	-5,4	43,7	40,7	53,4	56,3	60,1
Německo	1,9	1,5	-4,3	-3,7	-3,6	61,3	58,9	68,0	68,6	67,8
Nizozemsko	1,5	1,8	-3,7	-2,6	-0,9	52,4	48,5	54,7	52,4	49,8
Polsko	-0,2	-0,7	-6,9	-1,8	-4,7	48,7	45,7	57,2	53,8	51,7
Portugalsko	-0,3	0,1	-5,8	-2,9	-1,9	121,5	116,6	134,9	125,5	118,9
Rakousko	0,2	0,6	-8,0	-5,9	-3,5	74,1	70,6	82,9	82,3	78,3
Rumunsko	-2,8	-4,3	-9,2	-7,1	-6,2	34,5	35,1	46,9	48,9	47,7
Řecko	0,9	1,1	-9,9	-7,5	-4,2	186,4	180,6	206,3	194,5	169,1
Slovensko	-1,0	-1,2	-5,4	-5,5	-4,8	49,4	48,0	58,9	62,2	60,1
Slovinsko	0,7	0,6	-7,7	-4,7	-3,8	70,3	65,4	79,6	74,5	71,5
Španělsko	-2,6	-3,1	-10,1	-6,9	-5,0	100,4	98,2	120,4	118,3	115,3
Švédsko	0,8	0,6	-2,8	-0,1	-0,5	39,2	35,2	39,5	36,3	32,9

¹⁾ 19 současných zemí eurozóny – Belgie, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko.

²⁾ Údaje za rok 2022 aktuální odhad MF ČR.

Zdroj: Eurostat (2022b).

Tabulka A.7: Transakce sektoru vládních institucí zemí EU za rok 2021
v % HDP

	Příjmy	Výdaje	Náhrady zaměstnan.	Peněžité sociální dávky	Kolektivní spotřeba	Individuální spotřeba	Investice ¹	Úroky placené
Evropská unie	46,8	51,5	10,5	17,3	8,1	13,9	3,2	1,4
Eurozóna	47,2	52,3	10,2	17,9	8,0	14,0	3,0	1,5
Belgie	49,9	55,5	12,5	18,1	8,4	15,6	2,7	1,7
Bulharsko	36,7	40,6	11,1	12,2	9,0	9,9	2,6	0,5
Česká republika	41,4	46,5	11,1	14,1	8,9	12,6	4,7	0,8
Dánsko	54,4	50,8	14,9	15,5	7,0	17,3	3,4	0,6
Estonsko	39,0	41,5	10,9	12,4	8,3	11,5	5,6	0,0
Finsko	52,8	55,5	12,7	18,6	8,2	16,2	4,2	0,5
Francie	52,5	59,0	12,5	20,3	8,1	16,1	3,6	1,4
Chorvatsko	46,0	48,5	12,4	13,0	10,8	11,4	4,7	1,5
Irsko	23,2	24,8	6,2	7,0	4,0	8,2	2,1	0,8
Itálie	48,1	55,3	9,9	22,3	8,1	11,7	2,9	3,6
Kypr	41,4	43,1	12,5	12,8	8,8	10,8	2,7	1,8
Litva	36,5	37,5	10,7	13,0	6,7	10,8	3,1	0,4
Lotyšsko	37,0	44,0	11,5	12,4	9,9	10,7	5,2	0,5
Lucembursko	43,7	42,9	10,2	15,1	6,7	10,8	4,1	0,2
Maďarsko	41,3	48,4	10,6	10,8	11,2	9,7	6,3	2,3
Malta	37,0	44,8	12,0	8,4	7,7	12,8	3,9	1,1
Německo	47,5	51,3	8,2	17,0	8,0	14,2	2,6	0,6
Nizozemsko	44,0	46,6	8,6	10,6	8,3	18,0	3,4	0,6
Polsko	42,4	44,2	10,5	16,0	8,5	10,3	4,1	1,1
Portugalsko	44,9	47,8	11,6	17,4	8,2	10,6	2,6	2,4
Rakousko	50,0	56,0	11,0	19,5	7,4	14,3	3,5	1,1
Rumunsko	32,8	39,9	11,1	12,5	10,1	7,6	4,2	1,3
Řecko	50,0	57,4	12,4	19,6	11,5	10,2	3,6	2,5
Slovensko	40,9	46,3	11,5	15,2	11,5	10,0	3,1	1,1
Slovinsko	44,6	49,3	12,7	16,3	7,9	12,7	4,7	1,2
Španělsko	43,7	50,6	12,2	18,9	8,5	13,0	2,7	2,2
Švédsko	49,4	49,5	12,5	12,0	7,2	18,7	4,8	0,2

¹⁾ Tvorba hrubého fixního kapitálu.

Zdroj: Eurostat (2022a).

B Slovníček pojmů

Akruální metodika znamená, že ekonomické transakce jsou zaznamenány tehdy, kdy se ekonomická hodnota vytváří, transformuje nebo zaniká, nebo když se pohledávky a závazky zvyšují či snižují bez ohledu na to, kdy bude realizovaná transakce peněžně uhrazena (na rozdíl od peněžního principu, na kterém je např. sestavován státní rozpočet).

Cyklicky očištěné saldo sektoru vládních institucí slouží k identifikaci nastavení fiskální politiky, protože v něm není zahrnut vliv těch částí příjmů a výdajů, které jsou generovány pozicí ekonomiky v rámci hospodářského cyklu.

Daňové příjmy sektoru vládních institucí jsou rozděleny na zdanění spotřeby, práce a kapitálu. Zdanění spotřeby představují zejména daň z přidané hodnoty a spotřební daně, dále dovozní cla, daň z hazardu, určité další položky daní z produktů, daně ze znečištění a platby domácností za licence. Zdanění práce tvoří daň z příjmů fyzických osob a příspěvky na sociální a zdravotní pojištění. Zdanění kapitálu vedle daně z příjmů právnických osob zahrnuje daně z finančních transakcí, určité položky daní z výroby a běžné daně z kapitálu.

Diskreční opatření představují přímé zásahy vlády do struktury příjmů a výdajů sektoru vládních institucí.

Dotace jsou běžné nevratné platby, které sektor vládních institucí nebo instituce Evropské unie vyplácí rezidentním výrobcům.

Fiskální impuls slouží k posouzení vlivu fiskální politiky vlády na ekonomický růst. Zpravidla se zachycuje v meziročním vyjádření, kdy snížení určitých vládních příjmů, resp. zvýšení určitých vládních výdajů představuje kladný impuls a zvýšení určitých příjmů, resp. snížení určitých výdajů představuje impuls záporný. Východiskem pro výpočet fiskálního impulsu dle MF ČR je meziroční změna cyklicky očištěného salda s opačným znaménkem, která je upravena o úrokové platby, příjmy z EU, odvody do rozpočtu EU a určitá jednorázová a přechodná opatření. Blíže MF ČR (2015).

Fiskální úsilí je meziroční změna strukturálního salda indikující expanzivní či restriktivní fiskální politiku v daném roce.

Jednorázové a jiné přechodné operace jsou taková opatření na straně příjmů či výdajů, která mají pouze dočasný dopad na saldo sektoru vládních institucí a často vyplývají z událostí mimo přímou kontrolu vlády (např. výdaje na povodně).

Kapitálové transfery zahrnují pořízení nebo úbytek aktiva bez ekvivalentní protihodnoty. Mohou být prováděny v peněžní nebo naturální formě.

Mezispotřeba je součást konečné spotřeby vládních institucí a zahrnuje nákupy zboží a služeb sektorem vládních institucí, které jsou spotřebovávány v daném období.

Náhrady zaměstnancům se skládají z mezd a platů včetně příslušenství, tedy odvody hrazené zaměstnavatelem (pojistné,

případně další odvody jako fond kulturních a sociálních potřeb). Jde o součást konečné spotřeby vládních institucí.

Naturální sociální dávky (naturální sociální transfery) představují hodnotu zboží a služeb poskytnutých zejména ve formě zdravotní a sociální péče, vzdělání, bydlení. Jsou to zejména naturální dávky související se zdravotním pojištěním (částky za zdravotní pomůcky, lékařské, zubní ošetření, operace apod.) hrazené zdravotními pojišťovnami těm, kdo toto zboží a služby poskytují. Jde o součást konečné spotřeby vládních institucí.

Notifikace vládního deficitu a dluhu je kvantifikace fiskálních ukazatelů předkládaná každou členskou zemí EU dvakrát ročně Evropské komisi podle nařízení Rady (ES) č. 479/2009 ze dne 25. května 2009 o použití Protokolu o postupu při nadměrném schodku, připojeného ke Smlouvě o založení Evropského společenství, ve znění pozdějších předpisů. Je sestavována v akruální metodice za sektor vládních institucí. Český statistický úřad zpracovává data za čtyři uplynulé roky t-4 až t-1. MF ČR dodává predikci týkající se běžného roku t. Notifikace obsahuje jak základní sadu notifikačních tabulek, ve kterých jsou především klíčové ukazatele jako saldo a dluh včetně vysvětlení přechodu na saldo v národní metodice, tak i celou řadu doplňkových dotazníků, jako např. tabulku státních záruk apod.

Peněžitě sociální dávky představují dávky sociálního pojištění (např. dávky důchodového pojištění, dávky státní sociální podpory), které jsou ze sektoru vládních institucí vypláceny domácnostem.

Produkční mezera je dána rozdílem reálného a potenciálního produktu (často vyjádřena v poměru k potenciálnímu produktu). Určuje pozici ekonomiky v rámci hospodářského cyklu.

Sektor vládních institucí je vymezen mezinárodně harmonizovanými pravidly na úrovni EU. Sektor vládních institucí v ČR zahrnuje v metodice ESA 2010 tři základní subsektory: ústřední vládní instituce, místní vládní instituce a fondy sociálního zabezpečení.

Strukturální saldo je rozdíl cyklicky očištěného salda a jednorázových a přechodných operací (obě složky viz výše).

Střednědobý rozpočtový cíl je vyjádřen ve strukturálním saldu a implikuje udržitelnost veřejných financí dané země. Pro ČR aktuálně odpovídá úrovni strukturálního salda -0,75 % HDP.

Tvorba hrubého fixního kapitálu vyjadřuje čisté pořízení fixního kapitálu, tj. jeho přírůstek mínus úbytky, dosaženého produktivní činností výrobních a institucionálních jednotek. Představuje investiční aktivitu jednotek.

Výdaje na konečnou spotřebu vlády zahrnují platby vlády, které jsou následně použity buď pro spotřebu jednotlivců v sektoru domácností (především úhrada zdravotní péče zdravotními pojišťovnami za služby zdravotnických zařízení), nebo jsou spotřebovávány celou společností (jako například výdaje na armádu, policii, soudnictví, státní správu apod.).

C Seznamy tematických kapitol a boxů předchozích Fiskálních výhledů ČR

Seznam tematických kapitol Fiskálních výhledů ČR

Publikováno	Téma kapitoly
Listopad 2014	Dlouhodobé projekce penzijního systému
Listopad 2015	Fiskální impuls Reforma fiskálního rámce v ČR
Listopad 2016	Dlouhodobé projekce veřejných výdajů na zdravotní péči
Listopad 2017	Fiskální rady
Listopad 2019	Návrh nového fiskálního pravidla pro EU
Leden 2021	Opatření přijatá na podporu ekonomiky v souvislosti s pandemií COVID-19
Listopad 2021	Finanční prostředky z rozpočtu EU a jejich dopad v ČR
Listopad 2022	Míra participace a nastavení sociálních systémů

Seznam tematických boxů Fiskálních výhledů ČR

Publikováno	Téma boxu
Listopad 2014	Box 1: Základní změny ve statistice sektoru vládních institucí v souvislosti s přechodem na metodiku ESA 2010 Box 2: Změny ve statistice sektoru vládních institucí v systému národních účtů Box 3: Plánovaná opatření v boji proti daňovým únikům Box 4: Vliv nových odhadů elasticit cyklicky citlivých příjmů a výdajů na cyklickou složku salda
Květen 2015	Box 1: Rozšíření sektoru vládních institucí
Listopad 2015	Box 1: Rozšíření sektoru vládních institucí Box 2: Růst české ekonomiky a vývoj daňových příjmů v roce 2015 Box 3: Technika výdajového pravidla
Listopad 2016	Box 1: Vliv nabídkových faktorů na výdaje na zdravotní péči
Listopad 2017	Box 1: Požadavky směrnice č. 2011/85/EU a nařízení č. 473/2013/EU na zřízení národních fiskálních rad Box 2: Vybraná doporučení Evropské fiskální rady pro provádění fiskální politiky a sestavování veřejných rozpočtů v zemích eurozóny pro rok 2018
Listopad 2018	Box 1: Změny v metodické klasifikaci určitých příjmů a výdajů sektoru vládních institucí Box 2: Národní metodika klasifikace jednorázových a přechodných opatření
Listopad 2019	Box 1: Stárnutí v dobrém zdraví Box 2: Výdaje na důchody v ČR a zemích EU Box 3: Vylučování specifických položek z výdajových pravidel
Leden 2021	Box 1: Reakce výnosové křivky státních dluhopisů zemí eurozóny na opatření Evropské centrální banky Box 2: Závěry Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj ve Zprávě o důchodovém systému ČR Box 3: Vybrané studie k zamezení šíření nákazy a omezení dopadu na ekonomiku Box 4: Dočasný rámec pro opatření veřejné podpory na podporu ekonomiky zasažené COVID-19
Listopad 2021	Box 1: Výnosová „anomálie“ na dluhopisovém trhu v zemích EU
Listopad 2022	Box 1: Roční aktualizace demografické projekce Eurostatu Box 2: Analýza faktorů ovlivňujících postavení žen s dětmi na trhu práce

